

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

АДАМУСІК КАРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри загального та
прикладного мовознавства і
слов'янської філології
д-р філол. н., доцент
_____ Г. В. Ситар
«___» _____ 20__ р.

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ КОНСТРУКЦІЙНОЇ
ГРАМАТИКИ: ДОСВІД СТВОРЕННЯ

Спеціальність 035 Філологія

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
Г. В. Ситар, професор кафедри загального
та прикладного мовознавства і слов'янської
філології, д-р філол. н., доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали /за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Адамусік К.О. Електронний словник термінів конструкційної граматики: досвід створення. Спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.10 Прикладна лінгвістика, освітня програма «Прикладна лінгвістика». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній роботі визначено принципи укладання словника термінів конструкційної граматики тлумачно-перекладного типу. Запропоновано макро- і мікроструктуру паперового та електронного словників. Описано синонімічні відношення в межах досліджуваної терміносистеми. Створено та схарактеризовано процес створення веб-сайту словника термінів конструкційної граматики та електронного словника термінів за допомогою програмного забезпечення PolyDic (версія 1.0).

Ключові слова: конструкційна граматика, термін, лексикографія, словник, електронний словник, веб-сайт.

145 с., 1 дод.

Рис. 22. Бібліограф: 93 найм.

Adamusik K. Program Subject Area 035 «Philology», Specialization 035.10 Applied Linguistics, Study Program «Applied Linguistics». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The qualification work defines the principles of compiling an explanatory-translation dictionary of terms of construction grammar. Macro- and microstructure of paper and electronic dictionaries are offered. Synonymous relations within the studied terms are described. The process of creating a website of a dictionary of construction grammar terms and an electronic dictionary of terms using the PolyDic software (version 1.0) was characterized.

Keywords: construction grammar, term, lexicography, dictionary, electronic dictionary, website.

145 p., 1 annex, Fig. 22. Bibliography: 93 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ СТВОРЕННЯ СЛОВНИКА ТЕРМІНІВ КОНСТРУКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ.....	8
1.1 Принципи укладання словника та структура словникової статті.....	8
1.2 Синонімія термінів у термінологічному словнику конструкційної граматики.....	26
РОЗДІЛ 2 ДОСВІД УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СЛОВНИКА.....	29
2.1 Поняття електронного словника.....	29
2.2 Розробка веб-сайту словника.....	34
2.2.1 Поняття і класифікація веб-сайтів.....	34
2.2.2 Структура і функції веб-сайтів.....	40
2.2.3 Створення веб-сайту за допомогою HTML.....	47
2.2.3.1 Історія HTML.....	47
2.2.3.2 Основні функціональні можливості HTML і CSS.....	49
2.2.3.3 Створення веб-сайту словника термінів конструкційної граматики.....	60
2.3 Укладання електронного словника за допомогою програми PolyDic...	77
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	86
ДОДАТКИ.....	95
Додаток А. Словник термінів конструкційної граматики.....	95

ВСТУП

Граматика конструкцій, або конструкційна граматика – це порівняно нова галузь мовознавства, що на сьогоднішні отримала визнання у світі, але, на жаль, поки що не дуже поширена в Україні. Дослідженнями у сфері конструкційної граматики займалися такі відомі лінгвісти, як Чарльз Філлмор, Адель Голдберг, Рональд Лангакер, Мір'ям Фрайд, Пол Кей, Вільям Крофт, Томас Хоффманн та інші.

Актуальність теми. У зв'язку із системним розвитком та удосконаленням термінології граматики конструкцій виникла нагальна необхідність у підготуванні спеціального словника термінів, у якому було б уніфіковано і стандартизовано терміносистему цієї галузі знань. У часи бурхливого розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій особливо актуальним є укладання електронного словника термінів конструкційної граматики.

З огляду на потребу обміну науковою інформацією між вченими певної галузі, значення дво- та багатомовних словників важко переоцінити. Розповсюдження знань передбачає різноманітні форми міжкультурної комунікації (конференції, семінари, круглі столи тощо) представників різноманітних мов і культур. За таких умов у спеціалістів будь-якої сфери знань виникає потреба в багатомовних термінологічних лексикографічних працях, що полегшують комунікацію.

Електронні словники мають багато суттєвих переваг, найвагомішими із яких є їхній необмежений розмір та організація швидкого та ефективного пошуку. Укладання електронних багатомовних термінологічних словників є актуальним завданням комп'ютерної лексикографії та сучасного прикладного перекладознавства. Різні теоретичні та практичні аспекти лексикографічної діяльності у свій час опрацьовували багато вітчизняних і зарубіжних фахівців, зокрема Наталія Дарчук, Тетяна Сарангова, Марина Троссель, Валерій Морковкін, Валентина Перебийніс, Лев Полюга, Володимир Широков та інші.

Метою дослідження є створення електронного тлумачно-перекладного словника термінів конструкційної граматики.

Відповідно до мети дослідження, було сформульовано конкретні **завдання**:

- 1) з'ясувати основні лексикографічні принципи;
- 2) укласти реєстр термінів граматики конструкцій;
- 3) опрацювати макро- та мікроструктури словника;
- 4) укласти словникові статті в межах створюваного словника тлумачно-перекладного типу;
- 5) дослідити алгоритми створення електронних словників;
- 6) дослідити та описати типи, структури та функції веб-сайтів;
- 7) створити комп'ютерний тлумачно-перекладний словник за допомогою програмного забезпечення PolyDic;
- 8) створити електронний словник термінів конструкційної граматики за допомогою мови розмітки HTML та мови стилю сторінок CSS.

Об'єктом дослідження є термінологійна система конструкційної граматики, **предметом** – структура словникової статті та алгоритми створення електронних словників.

Теоретичне значення дослідження вбачається в тому, що воно є внеском у розвиток комп'ютерної лексикографії. Створення електронного словника термінів граматики конструкцій тісно пов'язане з низкою теоретичних і практичних питань, які стосуються:

- способів формування термінології конструкційної граматики в україністиці;
- принципів ефективного лексикографування для практичних потреб;
- засобів побудови комп'ютерних лексикографічних продуктів;
- лінгво-інформаційних методів створення електронних словників.

Методи дослідження. Методологічною основою стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, вирішення поставлених завдань здійснено на основі методів аналізу й систематизації терміносистеми граматики

конструкцій, описового методу та прийому дистрибутивного аналізу. Метод моделювання застосовано для розуміння структури і властивостей словника, взаємозв'язків його елементів та правил його укладання.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у кваліфікаційній роботі:

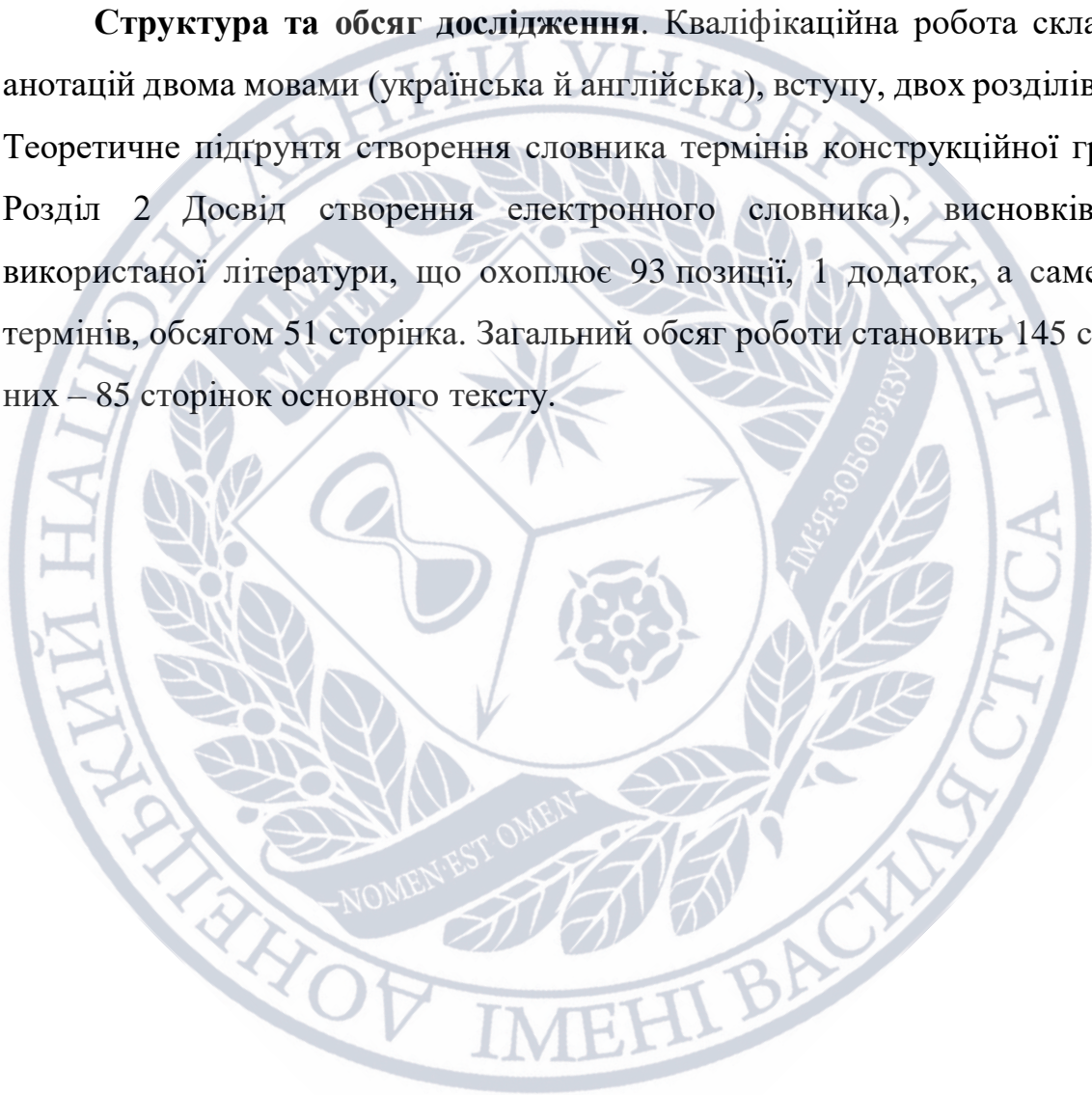
- уперше зібрано українські терміни конструкційної граматики й дібрано їхні відповідники англійською мовою;
- упорядковано та стандартизовано наявну терміносистему в контексті окремого лінгвістичного напрямку;
- створено електронний словник термінів граматики конструкцій за допомогою програмного забезпечення PolyDic;
- створено комп'ютерний термінологічний словник за допомогою HTML та CSS.

Це дослідження має **практичне значення** як у сфері української термінографії, так і в галузі прикладної лінгвістики. Результат дослідження – укладений електронний словник термінів – може бути використаний під час вивчення фахових дисциплін «Прикладна лінгвістика: лексикографія», «Прикладна лінгвістика: прикладний синтаксис», вибіркової дисципліни «Конструкційна граматика» здобувачами вищої освіти спеціальності 035 «Філологія» освітньої програми «Прикладна лінгвістика», а також як матеріал для різноманітних навчально-методичних посібників.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорено на XIV Міжнародній науково-теоретичній і навчально-прикладній конференції «Лінгвіст-програміст» (Вінниця, травень 2021), XI Міжнародній науково-теоретичній конференції «Граматичні читання» (Вінниця, травень 2021), науковій конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників та здобувачів наукового ступеня ДонНУ імені Василя Стуса за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019-202 рр. (Вінниця, квітень-травень 2021 р.) і Міжнародному конгресі «Прикладна лінгвістика на півдні України: здобутки і перспективи» (Одеса, вересень 2021 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано одну статтю в збірнику наукових праць «Лінгвокомп'ютерні дослідження» [1], одну спільну із науковим керівником статтю в збірнику матеріалів конференції «Граматичні читання» [52], двоє тез у співаторстві з науковим керівником [53, 55] і спільну статтю у фаховому збірнику «Лінгвістичні студії Linguistic Studies» (випуск 42) [54].

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається з анотацій двома мовами (українська й англійська), вступу, двох розділів (Розділ 1 Теоретичне підґрунтя створення словника термінів конструкційної граматики; Розділ 2 Досвід створення електронного словника), висновків, списку використаної літератури, що охоплює 93 позиції, 1 додаток, а саме словник термінів, обсягом 51 сторінка. Загальний обсяг роботи становить 145 сторінок із них – 85 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДРУНТЯ СТВОРЕННЯ СЛОВНИКА ТЕРМІНІВ КОНСТРУКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

1.1 Принципи укладання словника та структура словникової статті

Як новий напрям теорії мови граматики конструкцій була сформована на початку 80-х років ХХ ст. американським лінгвістом Чарльзом Філлмором. «Основна ідея конструкційної граматики полягає в тому, що елементарною одиницею мови визнається конструкція – мовний знак, у якому певний аспект плану вираження або плану змісту не можна пояснити з опертям на форму або зміст його складників» [51, с. 30]. Немало для конструкційної граматики зробила й Адель Голдберг, яка вважає, що конструкція (construction) – це «формо-сміслова пара <Ф – форма, С – семантика>, у якій деякий аспект форми або деякий аспект семантики не є чітко передбачуваним зі складових частин конструкції або з інших раніше визначених конструкцій» [78, с. 4].

Мета конструкційної граматики, за Мір'ям Фрайд, – «обґрунтувати визначальні властивості всіх типів мовних виразів. Це засновано на припущенні, що будь-який тип мовної структури – є вона регулярною чи відносно незвичайною – має однакову інформаційну цінність у наших пошуках розуміння природи мови як певного типу когнітивної та соціальної поведінки» [75, с. 1].

Граматики конструкцій витворилася шляхом синтезу ідей декількох сфер знань – лінгвістичної, когнітивної, антропологічної, філософської, комп'ютерної, – що були сконцентровані довкола думки, що лінгвістична форма міцно пов'язана з її значенням та комунікативною функцією, і саме цей зв'язок повинен бути основою для дескриптивно й пояснювально компетентної теорії будови мови [23, с. 256]. Основою конструкційної граматики як знаково-базованої теорії мови є твердження про те, що між традиційними рівнями мови немає чітких меж, а компонентнами цих рівнів є конструкції.

Не зважаючи на те, що ця царина граматики ще порівняно нова, вона має свою термінологічну систему, яка постійно вдосконалюється й поповнюється новими термінами. На разі в українській термінографії немає окремого словника термінів конструкційної граматики, тому укладання такої лексикографічної праці є актуальним завданням українського мовознавства. Пропонований словник і є першою спробою опрацювати та систематизувати термінологію конструкційної граматики.

Традиційно словники виконують такі основні функції:

1. Соціально-зорієнтовані:

- інформативна – словник слугує способом передання інформації та знань від покоління до покоління;
- нормативна – відбір і фіксація одиниць мови, їхніх значень та прикладів вживання здійснюється згідно із ідеологією та концепцією словника;
- комунікативна – словник забезпечує недевіативну комунікацію, тобто подає читачам інформацію про слова рідної або чужої мови, про умови їхнього функціонування тощо.

2. Наукові лінгвістично орієнтовані:

- описова – метою словника є опис мовних одиниць залежно від описуваного мовного рівня;
- перетворювальна – словник слугує для перетворення тексту;
- креативна – словник може слугувати і для формування тексту;
- дидактична (просвітницька) – словник слугує вивченню і рідної, і чужої мови [17, с. 63-64].

Виконання будь-якої функції ставить низку вимог до словника. Вони можуть стосуватися як форми (формальні), так змісту (змістові) словника. До формальних вимог Оріся Демська відносить відповідність типу словника та його об'єму та візуальне оформлення тексту словника. Змістові вимоги, як зазначає вчена, мають інший характер. Зокрема, на словник не має впливати жодна

політична ідеологія, а в основі створення лексикографічної праці мусить лежати наукова теорія мови [Там само].

Пьотр Жмігородський виокремлює також власне лінгвістичні критерії для філологічних словників:

- приязність до користувача;
- узгодженість із лексикографічною практикою;
- узгодженість із постулатами лінгвістичних теорій;
- адекватність лексикографічного опису [93, с. 4-6].

Питаннями створення словників займалися багато науковців різних країн. Вони зробили значущий внесок у розробку основних понять та етапів словникарства. Однією із перших спроб створення класифікації типів словників була спроба Льва Щерби. В основу своєї класифікації він поклав шість антиномій [61, с. 265-304]:

1. Словник академічного типу – словник-довідник. На думку дослідника, довідниками користуються коли мають справу з текстами іноземними мовами, текстами про незнайомі предмети та реалії або давніми текстами рідною мовою. До академічних (нормативних) звертаються для самоперевірки або для пошуку потрібного в певному контексті слова. Так, до академічних входять нормативні словники, що відображають лексичну систему мови чи термінологію певного фаху, а до довідників – тлумачні, енциклопедичні, термінологічні кількох фахів, діалектні та етимологічні.

2. Енциклопедичний – загальний словник. У цій опозиції вчений вбачає дві проблеми: перше питання стосується місця власних імен у широкому сенсі цього слова; інша складність – місце термінів у вказаних типах словників.

3. Тезаурус – тлумачний чи перекладний словник. У словниках першого типу містяться слова, що трапляються в певній мові, разом із цитатами з текстів, що ілюструють особливості їхнього вживання. Вчений вважає, що в основі тезаурусів лежить поняття «мовного матеріалу», а в словниках другого типу – поняття «мовної системи».

4. Звичайний (тлумачний чи перекладний) – ідеологічний словник. Останній представляє собою словник, у якому одиниці розташовані залежно від понять, що виражають фонетичні форми слів. Однак ідеологічні словники не надто популярні, головним чином через відсутність розробки словникової теорії.

5. Тлумачний-перекладний словник. На думку автора, тлумачні словники з'являються для становлення та нормалізації певної літературної мови. Потреба в перекладних словниках виникає у разі нерозуміння текстів іноземними мовами.

6. Неісторичний – історичний словник. Історичним автор називає словник, що подає історію всіх слів упродовж певного відрізка часу, водночас вказується не лише походження нових слів та виникнення нових значень, але і їхні трансформації та зникнення.

На наш погляд, така класифікація є не зовсім послідовною. Детальнішою та послідовнішою є класифікація Володимира Гака, який наводить вісім диференційних ознак, що лежать в основі класифікації [13]:

1. За змістом – енциклопедичні, філологічні, термінологічні словники.
2. За відбором лексики – тезауруси, що охоплюють усю лексику мови та спеціальні (термінологічні, діалектні, словник неологізмів, архаїзмів, словник мови письменника тощо).
3. За способом опису – спеціальні, що з'ясовують деякі аспекти слів та відношень між ними: етимологічні, словотвірні, граматичні, орфографічні, словники синонімів, антонімів, паронімів, рим, частотні словники тощо).
4. За одиницями лексикографічного опису – словник коренів, морфем, словосполучень, фразеологізмів, цитат.
5. За розташуванням матеріалу – ідеографічні, асоціативні (одиниці розміщуються за смисловими асоціаціями), інверсійні (слова розташовані за алфавітом кінцевих букв слова).
6. За періодом існування та функціонування слів – сучасні, історичні.
7. За призначенням (адресатом) – словники помилок, труднощів, навчальні.

8. За кількістю мов (для перекладних словників) – одно-, дво-, багатомовні.

При цьому перекладні словники поділяються на активні (рідна мова в лівій частині) та пасивні (рідна мова в правій частині).

Валентина Перебийніс та Віктор Сорокін пропонують класифікацію словників з урахуванням двох параметрів: призначення словника та спосіб представлення матеріалу, важливих як для паперової, так і для комп'ютерної лексикографії [43, с. 13]. У загальному вигляді цю класифікацію відбито на рисунку 1.1.

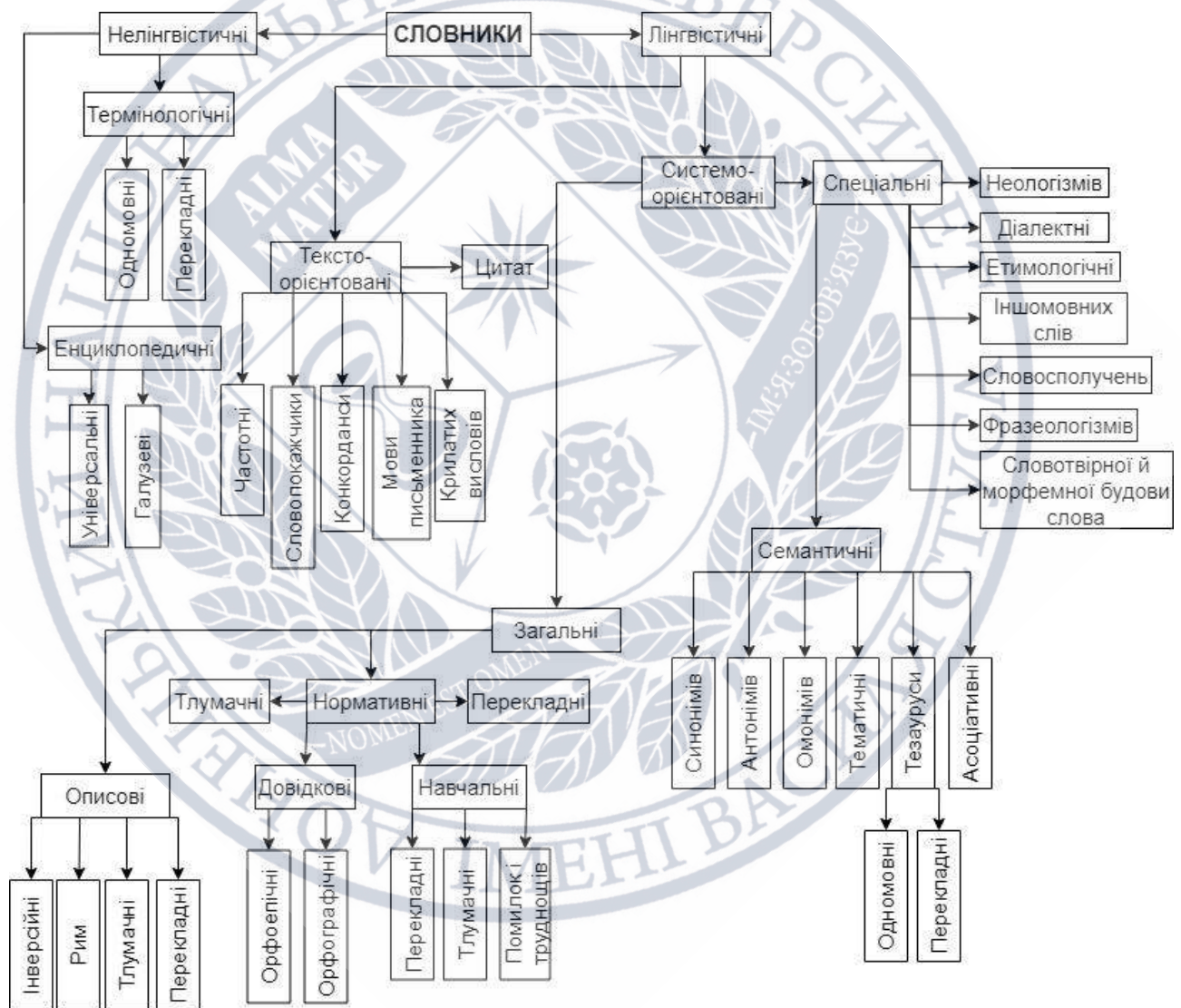

Рис. 1.1 Типи словників за В.І. Перебийніс і В.М. Сорокіним

Насамперед вчені розрізняють філологічні (лінгвістичні) та нелінгвістичні словники. До нелінгвістичних відносять енциклопедичні та термінологічні. За

ознакою опису предметів, явищ чи процесів дійсності енциклопедичні словники поділяються на універсальні та галузеві. Термінологічні словники, на думку дослідників, є проміжною ланкою між енциклопедичними та лінгвістичними словниками. Вони можуть бути одномовними або перекладними.

Серед філологічних розмежовують текстоорієнтовані, що відображають закономірності мовлення та характеризують поведінки лексичної одиниці в тексті або мовленні, та системоорієнтовані, що описують лексичну систему мови та показують кореляцію між одиницями в лексичній системі мови.

Текстоорієнтовані словники показують одиниці, що властиві мові певного письменника (словники мови письменника), наводять приклади із текстів (словники цитат та крилатих висловів), вказують, як часто вживається певна одиниця в тексті (частотні словники), у яких оточеннях зустрічається лексична одиниця (конкорданси), вказують на місцезнаходження одиниці в тексті (словопоказчики).

Системоорієнтовані словники спрямовані на розкриття семантичної системи мови через тлумачення значень лексичних одиниць (тлумачні словники) або через наведення еквівалентів значень лексичних одиниць в іншій мові (перекладні словники). В обох випадках мова може йти про одиниці, що відповідають мовній нормі, тобто про нормативні словники (довідкові: орфографічні, орфоепічні) або про ненормативні лексичні одиниці (описові словники).

Серед словників спеціального призначення диференціюють діалектні словники іншомовних слів, неологізмів, фразеологічні, етимологічні. Деякі аспекти семантичної структури мови відображають семантичні словники (антонімічні, синонімічні, омонімічні, тематичні, асоціативні) [Там само].

Ми погоджуємося із думкою Ладислава Згуста, що першочерговим завданням лексикографа є визначити, до якого типу належатиме майбутня лексикографічна праця. Укладений лексикографічний продукт становить словник тлумачно-перекладного типу. Як зазначав відомий український вчений-лексикограф Сергій Головащук, визначення списку слів однієї мови, значення

яких мають бути передані значеннями слів іншої мови, було й лишається однією з основних проблем при створенні двомовних словників.

Ориця Демська, з огляду на те, що за своїми характеристиками словник одночасно підпадає під різні типи, пропонує розрізняти дві групи критеріїв: найвищого порядку (частково або повністю представлені в усіх типах словників) та нижчого порядку.

До критеріїв найвищого порядку, що мають найзагальніший характер дослідниця зараховує:

- часовий зріз (синхронні та діахронні словники). Синхронні описують мовну систему певного періоду, а діахронні – мовні дані за хронологічним принципом;
- покриття мовної системи (тезаурус, перекладний чи тлумачний словник). Словники диференціюються залежно від того, чи буде лексикографічний опис покривати всю систему мови, чи лише її певні фрагменти. У першому випадку, мова йде про тезауруси, у другому – звичайний тлумачний або перекладний словник;
- спосіб організації реєстру (алфавітний, гніздовий; прямий, обернений; ідеографічний).

До критеріїв нижчого порядку, що стосуються лише окремих ознак словника вчена відносить такі:

- аспекти опису (одноаспектний, чи спеціальний, багатоаспектний, цілісний або універсальний). Коли мова йде про один чи декілька, але не всі, аспекти опису, то маємо справу зі спеціальним (одноаспектним) типом словника. Універсальний ж словник має виконувати функції тлумачного, синонімічного, антонімічного, омонімічного, паронімічного, фразеологічного, орфографічного, граматичного, словотвірного, перекладного, етимологічного словника;
- спосіб опису (тлумачення, переклад, відображення системних зв'язків, актуалізації тощо);

- адресат, або цільова аудиторія (теоретико-науковий, навчальний, довідник);
- обсяг (словники-мінімуми, малі, середні, великі. В українській лексикографії прийнято розрізняти словники малі, або короткі (до 8 тисяч реєстрових одиниць), середні (від 8 тисяч до 30 тисяч) та великі (від 30 тисяч) [17, с. 77-86].

До основних постулатів лексикографії Анатолій Загнітко відносить такі:

1. упорядкованість реєстрових слів (лем) за абетковим чи іншим принципом;
2. поділ словникової статті на ліву та праву частину;
3. внутрішнє упорядкування кожної з частин;
4. відбиття омонімії тощо.

Сюди ж вчений відносить і граматичну характеристику слова за усталеними категорійними формами та значеннями [25, с. 23].

Володимир Дубічинський виокремлює 5 основних, загальних для будь-якого лексикографічного продукту, принципів лексикографування:

1. Спадкоємність лексикографічних продуктів. Створення будь-якого нового словника завжди спирається на вже існуючі лексикографічні традиції.
2. Вагома роль суб'єктивного фактору при укладанні словників.
3. Зумовленість жорстким прагматизмом. Кожний лексикографічний продукт повинен враховувати свого адресата та його потребу.
4. Нормативність у доборі лексичних одиниць.
5. Теоретична та практична багатоплановість лексикографічних продуктів.

Під час дослідження будь-якого словника знайдуться певні невраховані аспекти, які могли б подати певне явище з іншої точки зору [19, с. 6-7].

Узагальнюючи досвід роботи над укладанням словників, Валентина Перебийніс виокремлює такі етапи лексикографічної діяльності:

1. Вироблення концепції словника, тобто визначення його мети, майбутньої аудиторії, способів використання тощо.
2. Вироблення системи вимог до зовнішніх параметрів словника: визначення обсягу, поліграфічного оформлення словника тощо.

3. Вироблення системи вимог до внутрішніх параметрів словника: визначення характеру реєстрових одиниць, структури, метамови, характеру індексів, додатків, ілюстрацій тощо.

4. Укладання попереднього реєстру.

5. Експериментальне дослідження семантики описуваних одиниць: робота з носіями мови, розмежування значень.

6. Узагальнення експериментальних даних: вибір форми тлумачень, добір еквівалентів, перевірка доцільності обраної метамови.

7. Збір та узагальнення додаткового матеріалу про кожну реєстрову одиницю.

8. Оформлення словникової статті: перевірка доцільності запланованої структури словникової статті, оформлення значень (для тлумачного словника), наведення відповідників (для перекладного словника), визначення кількості та характеру прикладів вживання, продумування системи умовних позначок і ремарок.

9. Системний аналіз укладеного словника, внесення необхідних змін, додавання перехресних посилань.

10. Загальне оформлення словника, включаючи індекси, додатки та інші допоміжні показники [43, с. 18].

Для точнішого опису терміносистеми необхідне її якомога найбільше зібрання. Матеріалом для словника з конструкційної граматики стали наукові статті [21, 22, 23, 24 та ін.] та монографії авторитетних українських і зарубіжних лінгвістів [44, 45, 51, 69, 78 та інші], присвячені цій тематиці, а також спеціальні термінологічні словники й енциклопедії [8, 20, 26, 48, 58].

Одним із найважливіших етапів укладання словника є розроблення його концепції, мікро- та макроструктури. За Володимиром Дубічинським, під мікроструктурою розуміють безпосередньо структуру словникової статті, під макроструктурою – корпус словника (словникові статті), передмову, умовні скорочення, алфавітні покажчики тощо, а під медіоструктурою – систему

різноманітних (синонімічних, тезаурусних тощо) зв'язків між словниковими статтями [19, с. 4-5].

Орися Демська зазначає, що макроструктура словника може бути повною або усіченою. Повна макроструктура передбачає такі структурні одиниці, як вступ, передмова, власне словник, граматична довідка, правила користування словником, список скорочень, джерел та власних назв різного типу. До повної макроструктури може також входити короткий теоретичний розділ, що присвячений певним теоретичним аспектам лексикографічного опису словникових одиниць. Усічена макроструктура включає неповний набір названих вище структурних одиниць. Як правило, повною макроструктурою характеризуються великі академічні словники, а усіченою – перекладні та шкільні словники, довідники та комерційні лексикографічні продукти [17, с. 102].

Найвагомішим складником макроструктури словника є реєстр та принципи його укладання, оскільки це впливає на тип та призначення лексикографічної праці. Одиницями реєстру можуть бути морфеми (морфемні, граматичні словники), лексеми (перекладні, тлумачні, синонімів, антонімів, омонімів тощо), словосполучення (фразеологічні словники), літературні, ідіолектні, діалектні одиниці тощо.

Реєстр тлумачних та перекладних словників може формуватися такими способами:

- за словником;
- за текстом;
- поєднанням словника й тексту.

Перший спосіб використовується якщо на основі великого словника необхідно сформуванню словник меншого обсягу. Існує кілька методів відбору словникових одиниць до меншого словника: механічна вибірка (наприклад кожне десяте слово із великого словника); добір за частинами мови; тематичний добір. Але в будь-якому випадку після відбору словникових одиниць, необхідно детальне редагування реєстру, він не може бути відібраний суто автоматично.

За текстом реєстр словника формується тоді, коли добирати лексику за словником немає можливості (так як таких словників ще немає), або якщо необхідно осучаснити реєстр, включивши в нього неологізми.

Інколи корисно поєднувати використання тексту і словника, особливо коли треба оновити словник та додати до реєстру словникові одиниці, яких немає в словнику, але є в тексті [43, с. 25-26].

Велике значення має розміщення термінологічних одиниць у словнику. Більшість термінологічних словників побудовано за алфавітним принципом, за якого реєстрові одиниці розташовані за алфавітом від А до Я. В оберненому порядку одиниці реєстру розташовуються від Я до А. Орися Демська наголошує, що варто також пам'ятати про «внутрішню абетку щодо розташування одиниць реєстру, тобто про те, щоб абетковий порядок стосувався усіх літер слова, а не лише першої» [17, с. 104].

Під час укладання словників використовуються також алфавітно-гніздовий, тематичний та понятійний (ідеографічний) принципи. Елементом опису алфавітно-гніздового принципу є гніздо, або набір пов'язаних між собою за формою або змістом мовних одиниць. Водночас, як можна зрозуміти із назви, розташування гнізд залишається алфавітним. Понятійний принцип – це, як правило, тематичний або ідеографічний спосіб формування реєстру, одиниці якого «укладені згідно з їхніми семантичними властивостями в межах загальнішої класифікаційної схеми, яка має ієрархічний характер і може охоплювати або весь, або частину лексичного складу мови» [Цит. за: 17, с. 104].

Реєстр спеціалізованого словника термінів конструкційної граматики систематизований за алфавітним принципом, на сьогодні він налічує 249 термінів. Словникові статті включають також дотичні до термінів конструкційної граматики поняття.

Основна структурна одиниця словника – словникова стаття, до якої може входити:

- заголовна одиниця (морфема, слово, словосполучення, фразеологізм тощо);

- граматична характеристика заголовної одиниці;
- її фонетична характеристика (транскрипція, наголос);
- семантизація (тлумачення, перекладний еквівалент, синоніми);
- сполучувана інформація (словосполучення із заголовною одиницею);
- фразеологізми;
- словотвірна характеристика;
- етимологічна інформація;
- приклади вживання заголовної одиниці;
- лексикографічні позначки (граматична, семантичні, стилістичні, спеціальні, емоційно-експресивні, хронологічні тощо);
- посилання;
- енциклопедична інформація [19, с. 4].

Кожний із видів інформації може бути представлений у словнику певного виду. Зупинимось докладніше на аналізі моделі словникової статті тлумачного й перекладного словника.

Найперший складник словникової статті – лексичний вхід, або реєстрове слово, чи робоча назва лексикографів – ліва частина, ідентифікує словникову статтю та визначає її місце в реєстрі. Як правило, слова вносяться до реєстру в початковій граматичній формі: іменники, займенники та кількісні числівники – у називному відмінку однини; прикметники, дієприкметники, займенники прикметникової форми та порядкові числівники – у чоловічому роді однини; дієслова – в інфінітиві. Щодо візуального оформлення, то заголовні слова подаються жирним або напівжирним шрифтом чи великими літерами й розміщується або з абзацу, або зсунуте на пару пробілів вліво. Це робиться для легшого вирізнення початку словникової статті.

Іноді окремим аспектом мікроструктури вважають наголос, однак частіше його відносять до субелемента лівої частини. До правої частини словникової статті відносять тлумачення, переклад, граматичні та стилістичні ремарки, приклади вживання тощо. Після заголовної одиниці в тлумачному та

перекладному словнику подається граматична інформація (зазвичай друкується курсивом). За Орисею Демською граматична інформація в словниковій статті може явною (експліцитною) або неявною (імпліцитною), загальною та індивідуальною [17, с. 109].

Явна граматична інформація є окремим елементом мікроструктури, подає вказівки на частини мови і, якщо необхідно, деякі найзагальніші граматичні характеристики реєстрового слова та має форму скорочень і ремарок. Неявна граматична інформація опосередковано подається через інші елементи мікроструктури: тлумачення, приклади вживання тощо.

Загальну граматичну інформацію часто подають перед або після власне словника. Зазвичай це сукупність граматичних таблиць, до яких можуть бути відсилання від заголовної одиниці. Найчастіше такий тип інформації заходимо в перекладних словниках. Індивідуальна граматична інформація – це певні граматичні ремарки усталеної форми до кожної заголовної одиниці.

Найважливішою частиною словникової статті перекладного словника є тлумачення, а перекладного – перекладний еквівалент. Орися Демська виокремлює дві найвагоміші засади тлумачення, яких дотримується лексикограф створюючи дефініцію [17, с. 112]:

1. Уникнення замкненого кола. Дуже важливо, щоби тлумачення А не пояснювалося через Б, а Б через А. Недотримання цієї вимоги призводить до того, що значення мовної одиниці залишається нез'ясованим.
2. Забезпечення достатньої необхідної інформації про описувану одиницю реєстру.

Залежно від типу та призначення словника наповнення дефініції мовної одиниці може бути деталізованим та повним або схематичним та умовним. На форму і зміст тлумачення впливає і специфіка описуваної одиниці. Так, на лексичному рівні обов'язковими є загальна семантика слова, лексичне значення та граматична інформація, факультативними – стилістична характеристика одиниці. До загальних вимог до тлумачення також належить вимога

відображення парадигматичних та синтагматичних відношень між мовними одиницями, а також приклади вживання в різних контекстах.

Окрім з'ясувального типу дефініції, у лексикографії існують ще синонімічні та антонімічні тлумачення, рідше тлумачення-відсилання чи тлумачення-покликання [17, с. 114].

Синонімічне тлумачення утворює один або кілька синонімів до заголовної одиниці (зазвичай неповні), а антонімічне – відповідно антоніми. Тлумачення-покликання застосовують для опису пов'язаних між собою одиниць мови. Вони мають усталені формули на зразок: дія за знач..., док. до..., абстр ім. до ... тощо.

Ще одним типом тлумачення є перекладний тип. Сергій Головащук розмежовує чотири способи передачі значень слів однієї мови засобами іншої:

1. точний, буквальний переклад слова або одного зі значень, коли відповідні поняття збігаються в мові оригіналу та перекладу;
2. синонімічний переклад, коли оригінальне слово передається кількома еквівалентами іншої мови;
3. розкриття значення заголовної одиниці через тлумачення іншою мовою;
4. передача поняття мови оригіналу запозиченням або калькою [14, с. 141].

Наступними елементами словникової статті є приклади вживання заголовної одиниці (ілюстрації) та їхня паспортизація. Очевидно, що приклади не можуть залишатися без вказівки на джерело, з якого вони походять, тобто бути непаспортизованими. Це значно знижує довіру до словника. Основним призначенням ілюстрацій є підтвердження існування мовної одиниці в реальному контексті. Ілюстрацією може бути: а) оригінальна цитата з оригінального тексту; б) скорочення або редагування оригінальних фрагментів тексту; в) колокація, виокремлена з текстового корпусу; г) фраза, утворена лексикографом на основі його мовної компетенції [17, с. 118].

Паспортизація може застосовуватися не лише до ілюстративного матеріалу, а й безпосередньо до тлумачення заголовних одиниць. Формат паспортизації може бути довільним, однак зазвичай вказують автора, назву

твору, рік видання і сторінку; або роблять посилання на загальний список джерел.

Особливе місце в структурі словникової статті тлумачного та перекладного словника займає фраземіка. Основною функцією фразем у словникових статтях є демонстрація різноманітності вживання мовної одиниці, чи її функціонування з усіма реальними або можливими значеннями або відтінками значень у реальних та потенційних контекстах.

Факультативним елементом мікроструктури словника є ремаркування, оскільки не до всіх слів реєстру можна подати ремарки. Часто умовні скорочення (ремарки) використовують для вказівки часових, нормативних, емоційно-експресивних аспектів описуваної одиниці. Найчастіше систему ремарок, що використана в словнику, подають у макроструктурі словника – списку скорочень. Традиційно ремарки в словниковій статті подають після граматичної інформації, або безпосередньо після заголовної одиниці.

У словнику термінів конструкційної граматики кожна заголовна одиниця друкується великими літерами напівжирним шрифтом та починається окремим рядком з абзацу. Структура кожної словникової статті включає в себе заголовну одиницю в початковій формі, її пояснення, а також еквівалент англійською мовою. Для пошуку англійських або українських еквівалентів використовувалися передусім англomовні наукові джерела з проблем конструкційної граматики, новітній англо-український, українсько-англійський словник [37] та онлайн-платформа ABBYY Lingvo Live. Деякі реєстрові одиниці були передані шляхом утворення калькувань. Результати дослідження способів перекладу англійських багатокомпонентних термінів конструкційної граматики українською мовою опубліковані у фаховому збірнику наукових праць «Лінгвістичні студії Linguistic Studies» (випуск 42) [54].

Після реєстрової одиниці подається граматична довідка. Зокрема, для іменника флексія родового відмінка однини, вказівка на рід. Слова, що вживаються в множині, після закінчення родового відмінка мають відповідну позначку «мн.». Після тлумачення терміна в дужках подано посилання на

джерело, у якому зафіксовано та дефіновано цю одиницю. Для зручності користування кожна заголовна одиниця має вказівку на місце наголосу [див. 3, 64].

Одним із найважливіших завдань у роботі з українським реєстром було дотримання лексичних норм української мови. Орфографія словника відповідає нормам чинного правопису. Варто зазначити, що словник перевірявся на лексикографічну замкненість, тобто в загальному реєстрі наявні всі слова, що містяться в словникових дефініціях.

За кількістю компонентів терміни можуть бути однослівними (простими) та багатослівними (складеними). У словнику відбито обидва типи, причому кількість складених термінів переважає:

КОНСТРУ́КЦЯ, -ї, ж.р. — «формо-смилова пара <Ф – форма, С – семантика>, у якій деякий аспект форми або деякий аспект семантики не є чітко передбачуваним зі складових частин конструкції або з інших раніше визначених конструкцій» (Goldberg 1995, 4).

Англійською: construction.

АУГМЕНТОВА́НА АБСОЛЮ́ТНА КОНСТРУ́КЦІЯ, -ої + -ої + -ї, ж.р. (лат. constructio – побудова) — абсолютна конструкція, що «може приєднуватися до матричного речення за допомогою спеціальних сполучних слів (у більшості випадків прийменниками with та without)» (Жуковська 2018, 334).

Англійською: augmented absolute construction.

Лексикографи вважають прийнятним наявність у заголовному слові до трьох, інколи навіть до чотирьох слів. Як правило, це стосується багатокomпонентних моделей, у яких слова поєднані за допомогою прийменників:

МОДЕ́ЛЬ НА ОСНОВІ АСОЦІА́ЦІЙ, -і, ж.р. (фр. modèle від modello – формувати та від лат. modulus – міра, зразок) — «модель конструкційної граматики на основі використання, яка фокусується на частоті відносно

конкретних контекстів, а не на загальній частоті у всіх контекстах» (Dunn 2019, 120).

Англійською: association-based model.

До деяких слів було знайдено стислу етимологічну інформацію. Її було розміщено в дужках після заголовного слова:

ГРАМА́ТИКА КОНСТРУКЦІЙНА, *-и + ої*, ж.р. (*гр.* grammatikḗ – мистецтво читати й писати букви від *gramma* – літера, написання й *лат.* constructio – побудова) — «когнітивна теорія мови в тому сенсі, що вона за своєю суттю пов'язана з когнітивними корелятами будь-яких теоретичних концепцій і мовних категорій, на які спирається модель. Конструкції відображають усі лінгвістичні угоди, які носії цієї мови знають і використовують, коли вони спілкуються цією мовою» (Fried Mirjam 2004, 23).

Англійською: Construction Grammar (CG).

Варто зазначити, що серед слів, до яких було знайдено етимологічну інформацію, переважають слова грецького й латинського походження.

Синоніми, якщо вони є, наводяться після тлумачення заголовного слова й обов'язково вводяться до загального реєстру слів:

ЕКСТРАПОЗИЦІЙНІ КОНСТРУ́КЦІЇ, *-их + -ій*, мн. (*лат.* extra – поза, зовні, крім і *лат.* positio від *pono* – розмішую, ставлю, *лат.* constructio – побудова) — конструкції, що «враховують шаблони, у яких властивості одного елемента валентності розподіляються за двома дискретними синтаксичними одиницями в реальних висловлюваннях; один аргумент, таким чином, представляється двічі» (Fried 2015, 994).

Синонім: конструкції подвійної реалізації.

Англійською: extraposition constructions.

КОНСТРУ́КЦІЇ ПОДВІ́ЙНОЇ РЕАЛІ́ЗАЦІЇ, *-ій*, ж.р. (*лат.* constructio – побудова) — конструкції, що «враховують шаблони, у яких властивості одного

елемента валентності розподіляються за двома дискретними синтаксичними одиницями в реальних висловлюваннях; один аргумент, таким чином, представляється двічі» (Fried 2015, 994).

Синонім: екстрапозиційні конструкції.

Англійською: double instantiation constructions.

У словнику використано зручну систему умовних позначень (рис. 1.2).

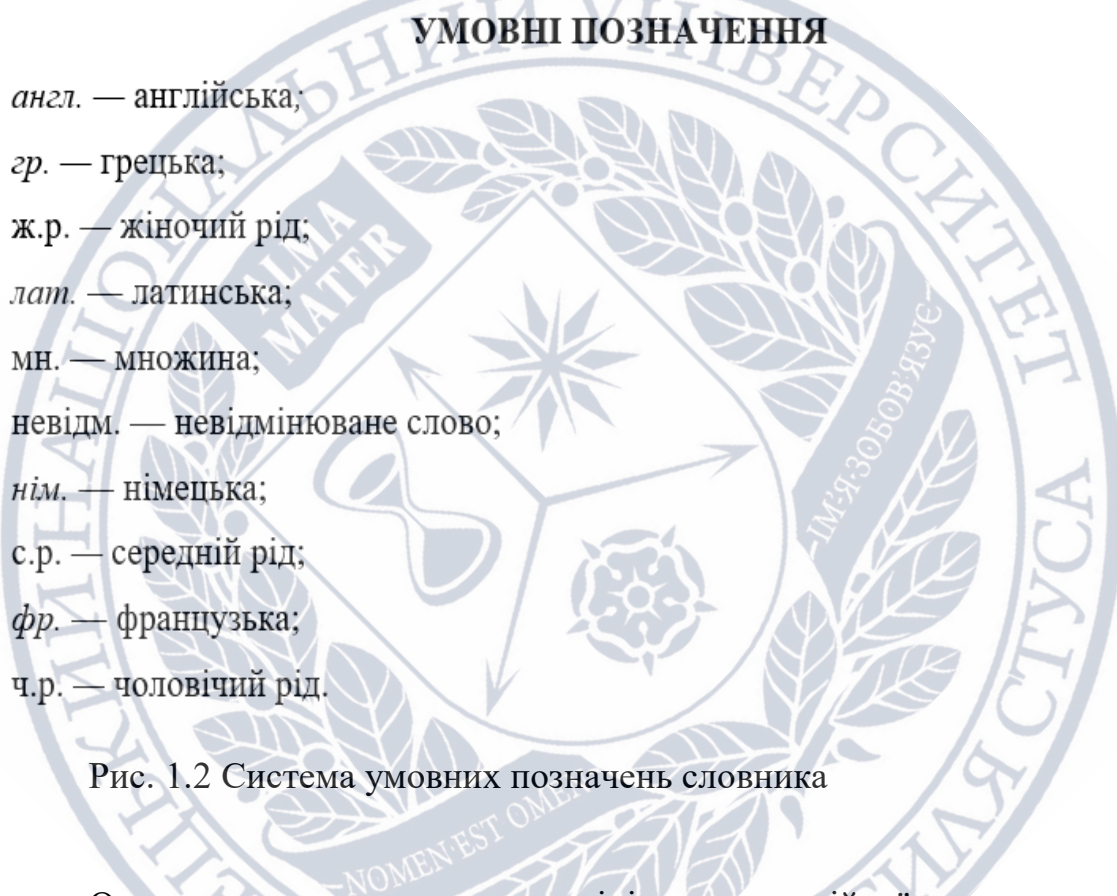

Рис. 1.2 Система умовних позначень словника

Отже, створення словника термінів конструкційної граматики є важливим і доцільним завданням в україністиці. Надалі цим словником зможуть користуватися студенти, викладачі і всі небайдужі до цієї галузі знань. Детальніше етапи створення та особливості макро- та мікроструктури тлумачно-перекладного словника термінів конструкційної граматики описані у збірнику Матеріалів наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників та здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019-2020 рр. [53] та у збірнику праць «Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи» [55].

1.2. Синонімія термінів в термінологічному словнику конструкційної граматики

У термінологічному словнику конструкційної граматики було помічено значну кількість синонімів, що свідчить про потребу їхнього аналізу та систематизації.

Явище синонімії в термінології традиційно вважають небажаним феноменом. Це пояснюється тим, що одним із найважливіших атрибутів терміна є те, що в нього немає синонімічних відповідників. Однак термінологія – це складник лексики, який функціонує за тими ж правилами та закономірностями, що й лексичний склад мови, тому наявність синонімії в термінології неминуча.

Оскільки певна наукова реалія може мати різні властивості, її можна по-різному сприймати й по-різному назвати, або навіть дати не одну назву. Пошук фахівцями найбільш відповідного терміна для найменування наукового поняття є одним із чинників виникнення синонімії в термінології. Часто поряд із питомо українськими термінами функціонують запозичені терміни-синоніми, однак пошук українських еквівалентів для термінів іншомовного походження залишається важливим завданням української термінографії.

У науковій літературі синоніми називають ще дублетами. Деякі мовознавці вважають, що в межах терміносистеми ми стикаємося лише із дублетами. За Іриною Кочан, «дублетність передбачає співвідношення синонімів з одним денотатом» [35, с. 15]. Проте, на думку Володимира Лейчика, це поняття суттєво глибше. Адже, «по-перше, синоніми можуть позначати як те саме поняття, так і декілька близьких понять, які частково перетинаються чи накладаються... по-друге, навіть, якщо синоніми позначають те саме поняття, семантична структура їх може бути цілком відмінною: розкладаючи її методом компонентного аналізу на елементарні смисли, спільними мають бути лише основні компоненти змісту. Ми маємо справу з дублетами лише в тому випадку, коли збігаються всі без винятку компоненти значень синонімів» [38, с. 104].

Дослідники Рафаїл Кобрін та Борис Головін диференціюють такі різновиди термінологічних синонімів (дублетів):

1. Терміни-дублети іноземного походження. У галузі термінологічного лексикона існують терміни-дублети українського й іншомовного походження: *мовознавство – лінгвістика*.
2. Терміни – синтаксичні синоніми – синтаксичні конструкції, які збігаються за смислом та співвідносяться за будовою. Можна виділити три класи синтаксичних синонімів:

- слово – словосполучення: *термінологія – сукупність термінів*;
- словосполучення – словосполучення: *цільовий текст – текст перекладу*;
- повна – коротка форми терміна: *перекладознавство – наука про переклад*.

3. Дефініційні синоніми позначають збіг значення терміна і його дефініції. «При цьому термін виражає поняття, але поняття виражено і визначенням терміна; пор.: *епітет* – слово, яке визначає предмет або явище й підкреслює будь-які його властивості, якості або ознаки» [15, с. 57].

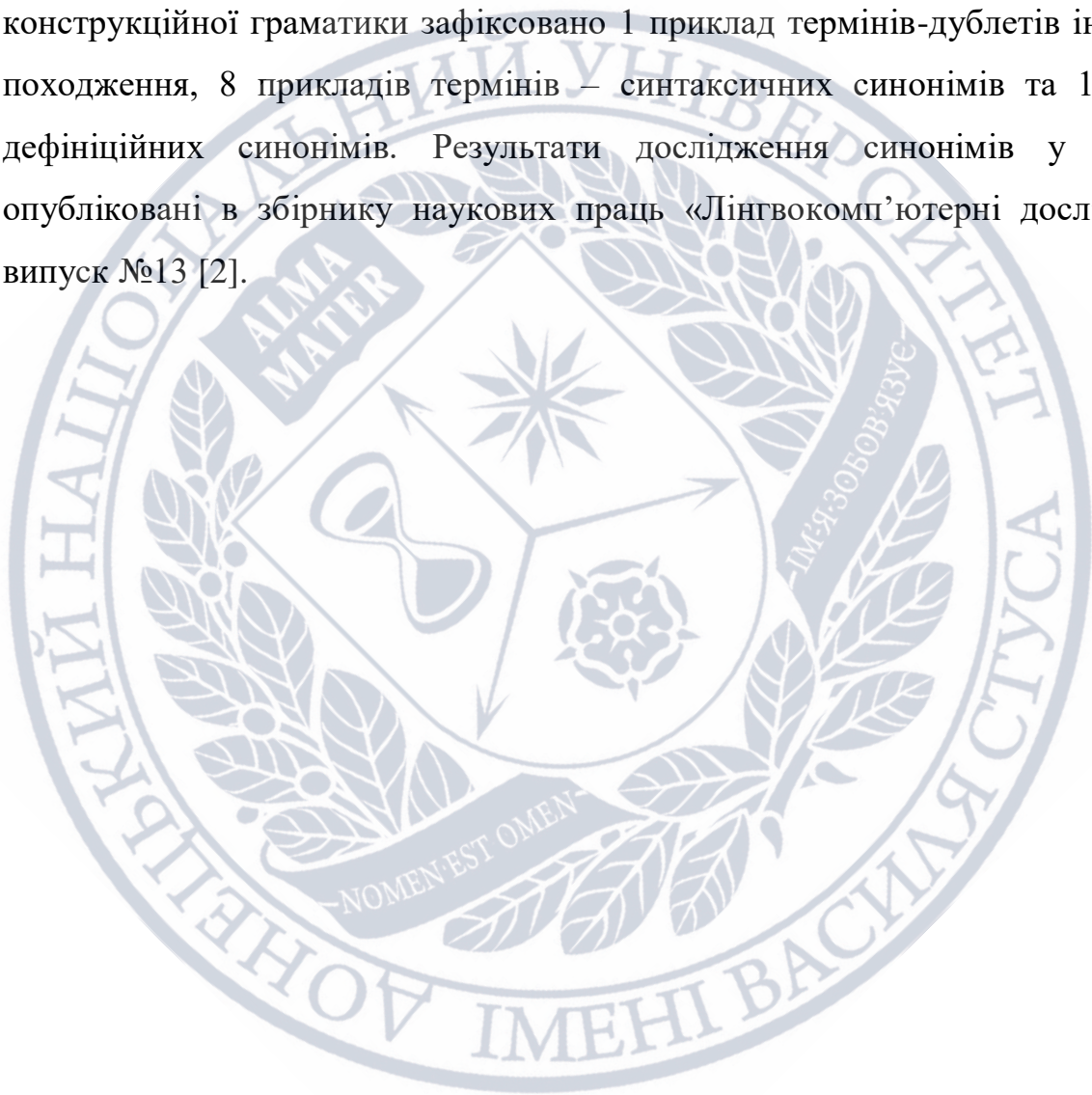
У створюваному словнику термінів конструкційної граматики знайдено один приклад терміна-дублета іноземного походження: *граф залежностей – дерево залежностей*.

Найбільше в словнику граматики конструкцій зафіксовано прикладів термінів-синтаксичних синонімів. Наприклад, яскраво домінують синоніми другого типу, коли словосполученню відповідає словосполучення: *віддалена реалізація – шаблони лівої ізоляції*; *екстрапозиційні конструкції – конструкції подвійної реалізації*; *зовнішні властивості конструкції – конструкційні властивості конструкції*; *квазіскладні речення – поліпредикативні синтаксичні фраземи*; *бокс діаграма – рамкова діаграма – схема боксового типу – запис у бокс-стилі*; *індекс Дайса – коефіцієнт Дайса – коефіцієнт Дайса-Сьоренсена – коефіцієнт Дайса-Брея – коефіцієнт Сьоренсена; Dice coefficient – Dice – kDice*.

Прикладом синтаксичної синонімічної відповідності «повна – коротка форма» є: *семантична специфікація – семспекція*.

Зафіксовано в словнику і приклад дефініційних синонімів: *внутрішні властивості конструкції – властивості конструкції на рівні складників*.

Отже, синонімія є ваговою частиною термінології конструкційної граматики. Серед 10 випадків термінів-синонімів у термінологічному словнику конструкційної граматики зафіксовано 1 приклад термінів-дублетів іноземного походження, 8 прикладів термінів – синтаксичних синонімів та 1 приклад дефініційних синонімів. Результати дослідження синонімів у словнику опубліковані в збірнику наукових праць «Лінгвокомп'ютерні дослідження», випуск №13 [2].

РОЗДІЛ 2

ДОСВІД УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СЛОВНИКА

2.1 Поняття електронного словника

Відомий французький письменник та літературний критик Анатоль Франс називає словник всесвітом, у якому все розташовано в алфавітному порядку. Словники необхідні не лише, коли не знаєш написання певного слова, але і є важливою одиницею національної культури. Словники допомагають знищувати мовні бар'єри в практиці ділового спілкування, оскільки, фіксуючи дефініції слів, він сприяє нормалізації професійної мови як засобу комунікації.

Бурхливий розвиток сучасної науки став передумовою виникнення електронних, або комп'ютерних словників. Єдиного тлумачення поняття «електронного словника» немає. Вкладений у це поняття зміст є авторським та відбиває досвід і знання лексикографа. Євгенія Карпіловська вважає, що комп'ютерний словник дорівнює автоматичному, та тлумачить його як «словник, процедури укладання якого здійснює комп'ютер» [31, с. 74].

Ніна Сивакова характеризує електронний словник як «будь-який упорядкований, відносно скінченний масив лінгвістичної інформації, представлений у вигляді списку, таблиці, переліку, зручного для розміщення в пам'яті електронно-обчислювальної машини (ЕОМ) і забезпеченого програмами автоматичної обробки й поповнення [49, с. 9].

Володимир Дубічинський трактує електронний словник як «частину автоматизованої системи інтелектуального призначення із зібраними й певним чином упорядкованими найменуваннями понять у тій галузі знань, з якими працює або на які спирається ця автоматизована система» [19, с. 10]. Вчений влучно зауважує, що в більшості випадків електронні словники вузькоспеціалізовані. Вагомою перевагою таких словників є можливість їх доповнення та удосконалення на будь-якому етапі. Сучасні автоматичні словники є спробою об'єднання тлумачного та перекладного словників. Цікаво

зазначити, що на думку Володимира Дубічинського, алфавітний порядок в одногалузевих автоматичних словниках не обов'язкове [Там само].

Іншої точки зору притримується Володимир Селегей, який зауважує, що електронний словник – «це особливий лексикографічний об'єкт, в якому можуть бути реалізовані та уведені в дію багато продуктивних ідей, які не затребувані із різних причин в паперових словниках» [46]. Тут автор має на увазі потенційні можливості комп'ютерної лексикографії, які ще не реалізовані або й зовсім не усвідомлені. Вчений вказує на такі три антиномії паперової лексикографії, що, на його думку, заважають практичній лексикографії:

1. Чим більше об'єм словника, тим складніше його використовувати. Ця антиномія призвела до існування значної групи примітивних, але зручних масових видань, якій протистоять величезні професійні праці, які неможливо використовувати швидко та зручно.
2. Чим повніший та глибший опис лексичних значень слів, тим менше лексикографічна праця відповідає актуальній культурній та мовній ситуації. Фундаментальні паперові словники створюються та удосконалюються так довго, що образ світу, який вони фіксують, уже значно відрізняється від дійсності.
3. Чим цікавіша лексикографічна концепція, тим вужче лексична база словника. У результаті універсальні паперові словники засвідчують відсутність впливу досягнень теоретичної лексикографії на лексикографічну практику [Там само].

Електронний словник дає можливість розв'язати частину зазначених вище проблем. До вагомих можливостей електронних словників Володимир Селегей відносить такі:

- більш функціональні можливості відображення словникових статей, включаючи реалізацію показу змісту за певними критеріями;
- можливість реалізації різноманітних графічних засобів;

- використання новітніх лінгвістичних методів, таких як синтаксичний та морфологічний аналіз, розпізнавання й синтез мовлення, повнотекстовий пошук тощо [Там само].

Валентина Перебийніс розрізняє комп'ютеризовані паперові словники, до яких відносяться машинні копії й комп'ютерні (конвертовані, програмно забезпечені) версії звичайних словників та власне комп'ютерні словники. Серед них дослідниця виділяє словники, що призначені для застосування людиною (в основному семантичні та перекладні) й автоматичні, призначені для використання комп'ютером у складі різноманітних систем автоматичного опрацювання текстових даних – машинний переклад, розпізнавання мови, інформаційний пошук [43, с. 15].

Комп'ютерна копія представляє собою повне відтворення паперового словника для уможливлення його машинного прочитання. У таких копіях нічого не змінюється, програмне забезпечення полягає лише в пошуку реєстрового слова. Експлуатація комп'ютерної версії не сильно відрізняється від користуванням паперовим словником. Перевагами таких словників є те, що комп'ютер швидше знаходить потрібне реєстрове слово, а також те, що розміри таких словників значно менші від розмірів паперових словників, тому їх можна з легкістю завжди мати при собі.

Комп'ютерна версія відрізняється від паперового словника головно будовою словникових статей. Уся змістова інформація, значення та ілюстративний матеріал залишається без змін. Однак у словникових статтях комп'ютерної версії лексикографічного продукту докладно з'ясовано роль розділових знаків; кожне тлумачення, зона та приклад друкується з нового рядка; кожне реєстрове слово в прикладах подається повністю. Отже, комп'ютерна версія звичайного словника зберігає увесь змістовий масив паперового словника, але його формат змінений [43, с. 184].

Власне комп'ютерний словник, що призначений для користування людиною, не сильно різниться від комп'ютеризованого. Різниця зводиться до того, що він одразу укладається на комп'ютері та не має паперового варіанту.

Об'єм лексикографічної продукції та використовуване програмне забезпечення може бути як таким самим, як і для комп'ютеризованого словника, як і іншим. Здебільшого, для зручності користування складається інструкція користування електронним словником для користувачів [43, с. 188].

Суто автоматичними Валентина Перебийніс називає словники, що укладені на комп'ютері та, що використовуються «комп'ютером при розв'язанні завдань комп'ютерного опрацювання тексту або створення певних систем такого опрацювання» [Там само]. Автоматичні словники вчена поділяє на:

- словники для розпізнавання мови;
- словники для машинного перекладу;
- словники для інформаційно-пошукових систем;
- словники для розуміння смислу тексту комп'ютером.

Олена Селіванова поділяє автоматичні словники на словники, кінцевим користувачем якого є людина, та словники, призначені для різноманітних програм обробки текстових даних. Водночас дослідниця зауважує, що словники першого типу в переважній кількості випадків представляють собою комп'ютерні версії звичайних паперових словників. Перевагою машинних словників, на відміну від паперових, Олена Селіванова вбачає в можливості миттєвого алгоритмічного пошуку слів та безперервного поповнення словника [47, с. 664].

Електронні словники, безсумнівно, надають користувачам чимало додаткових можливостей порівняно з паперовими словниками. Можна виділити такі найвагоміші переваги електронних словників:

- уможливлюють збереження великого обсягу інформації;
- мають можливість швидкого ефективного пошуку слів;
- реалізують функцію поповнення та вдосконалення словнику на будь-якому етапі його створення та функціонування;
- можна використовувати мультимедіа елементи;

- помітна економія часу та матеріальних ресурсів під час створення електронних словників;
- можливість використання таких лексикографічних продуктів і в локальних, і в глобальних мережах.

Автоматичні, або електронні словники за способом відтворення та носієм диференціюють на:

1. Комп'ютерні словники – такі, що відтворюються за допомогою комп'ютера. Вони зі свого боку поділяються на:
 - a. стаціонарні – містяться на жорсткому диску комп'ютера;
 - b. переносні – записуються на переносні засоби збереження інформації (компакт-диски, флешки тощо);
 - c. Інтернет-словники – розміщуються на сервері в мережі Інтернет та доступні онлайн;
 - d. кишенькові – записуються і відтворюються на кишенькових електронних пристроях (наприклад, кишеньковий перекладач).
2. Мобільні словники – словники, що записуються та відтворюються в мобільних телефонах.

Можливі також комбінації цих видів словників [5, с. 77].

Володимир Волошин машинні словники за характером структури лексичних одиниць поділяє на: словник основ, словник словоформ та словник зворотів. За способом організації словника вчений поділяє машинні словники на:

- частотні;
- словники-тезауруси;
- словники-конкорданси;
- спеціальні (для перекладу багатозначних слів);
- прямі та зворотні алфавітні [12, с. 338].

2.2. Розробка веб-сайту словника

2.2.1. Поняття і класифікація веб-сайтів

Веб-сайтом є сукупність веб-сторінок. У технічному плані Олександр Баранов веб-сторінку (Інтернет-сторінку, web-сторінку, web-page) тлумачить як «логічну складову сайту, що однозначно визначається адресою (URL)» [6, с. 29]. Веб-сайт (Інтернет-сайт, сайт, web-сайт web-site) за твердженням Олександра Баранова – «це місце в мережі Інтернет, яке визначається своєю Інтернет-адресою (URL), має свого власника і складається з веб-сторінок, які сприймаються як єдине ціле» [Там само]. Створення веб-сторінок вимагає немало творчих зусиль та інтенсивної інтелектуальної діяльності, спрямованої на розробку програмного коду та графічного дизайну.

Оскільки веб-сайт є засобом спілкування між автором та користувачами, Світлана Матвеева сучасний сайт характеризує як «сукупність веб-сторінок, розташованих у певному порядку, зміст яких оформлено у вигляді комбінації мовленнєвих творів, елементів графіки, відео, звуку, динамічного образу, мультиплікації тощо» [41, с. 12]. Такі сукупності веб-сторінок вона розуміє як динамічну єдність: функції елементів різні, але вони підпорядковані єдиній цілі: передача та відтворення інформації, а також реалізація авторських індивідуальних комунікативно-прагматичних інтенцій.

Кожна веб-сторінка має свою унікальну Інтернет-адресу URL (Uniform Resource Locator; українською Уніфікований локатор ресурсів або адреса ресурсу), яка складається з імені файлу та доменного імені.

Отже, веб-сайт – це інформаційний ресурс, що об'єднує пов'язані між собою веб-сторінки, які розміщені на веб-сервері та мають унікальну адресу.

Описуючи основні підходи та концепції створення веб-ресурсів, потрібно виокремити варіації класифікацій таких ресурсів, позаяк класифікація впливає на інформаційну структуру сайту та на вибір графічного оформлення.

Петро Клімушин класифікує веб-сайти фізичним розташуванням, за технологією, за доступністю сервісів та призначенням. За технологією він виділяє динамічні та статичні сайти. Статичні надають усім користувачам однакову інформацію, а динамічні можуть трансформуватися в процесі взаємодії з користувачами.

За доступністю сервісів веб-сайти диференціюють на:

- відкриті – усі функції сайту в повній мірі доступні для всіх користувачів;
- напіввідкриті – для користування сайтом необхідно зареєструватись (зазвичай безкоштовно);
- закриті – власні сайти приватних осіб або закриті службові сайти різних організацій. Вони доступні лише вузькому колу людей.

За фізичним розташуванням веб-сайт може бути:

- зовнішнім – якщо доступ до сайту можливий будь-яким користувачам Інтернету;
- внутрішнім – якщо доступ до сайту є лише в користувачів локальної мережі (наприклад, корпоративний сайт підприємства).

За призначенням веб-сайти диференціюють на:

- Інформаційні сайти – веб-сайти, метою яких є інформування, поширення новин, сюди є входять і тематичні сайти, словники, енциклопедії тощо;
- Бізнес-сайти – веб-сайти, що включають інформацію про певні компанії та їхні послуги, а також реалізують функцію електронної комерції;
- Веб-портали – такі універсальні веб-сайти, через які можна перейти на інші веб-ресурси;
- Сайти соціальних мереж – це інтерактивні веб-сайти, призначені для спілкування користувачів, що об'єднані певними спільними інтересами. Контент таких сайтів наповнюється самими користувачами;
- Сайти сервісів – веб-сайти служб у мережі Інтернет. Наприклад, сайти пошукових служб (Google, Яндекс), поштові сайти (Gmail), хмарні

сховища даних (Google Диск, OneDrive), сайти обробки та зберігання зображень (ImageShack), сайти відеохостингів (YouTube) тощо [32].

Взагалом, класифікацію веб-сайтів Петра Клімушина за різними параметрами узагальнено можна зобразити за допомогою такої схеми (див. рис. 2.1):

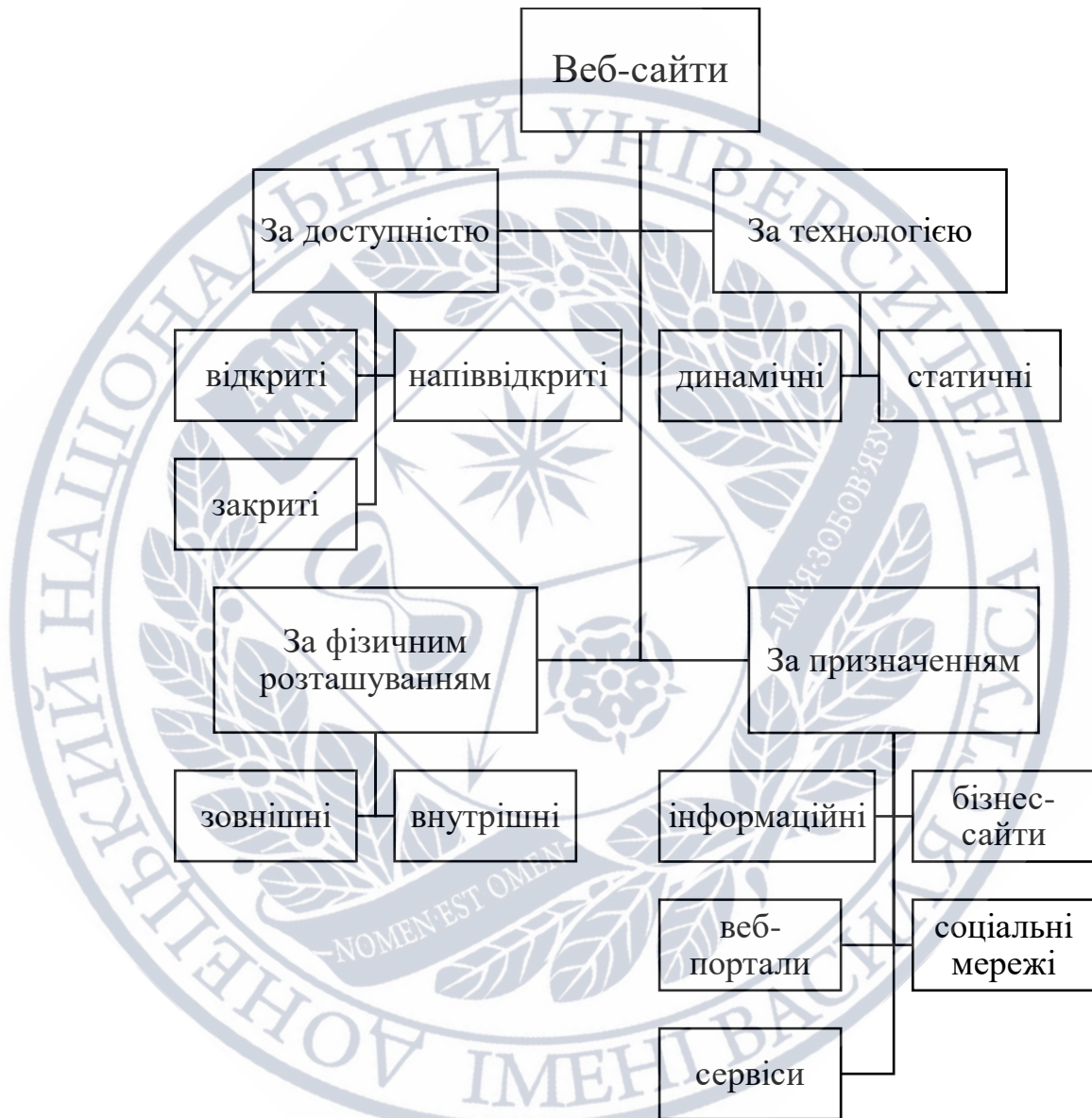

Рис. 2.1 Класифікація веб-сайтів за Петром Клімушином

Наведена класифікація не є загальноприйнятою та вичерпною (наприклад, за призначенням не враховує розважальні веб-сайти, дошки оголошень), однак такою, що враховує декілька факторів класифікації та охоплює достатню

кількість типів веб-сайтів. Сучасні дослідники пропонують різні варіанти класифікацій сайтів, але чіткої, єдиної версії не існує.

Денис Бородаєв пропонує збірну класифікації, яка враховує характерні ознаки веб-сайтів: інформаційне забезпечення, графічний дизайн та ілюстративний матеріал, рівень інтеграції з іншими технологіями. Така класифікація вченого включає: «персональні веб-сайти та сторінки, рекламні та іміджеві, веб-сайти організацій та підприємств, інформаційні, розважальні, пошукові веб-сайти» [11, с. 43]. За такого варіанту класифікації можна виокремити загальні та конкретні вимоги до структури та зовнішнього вигляду Інтернет-сторінок для кожної категорії.

Класифікації веб-сайтів можна проводити також за типом його макету, вибір якого, безперечно, є важливою складовою створення сайту. Отже, за типами макетів розрізняють такі веб-сайти:

1. Веб-сайти фіксованої ширини – розміри сайту та його елементів задані фіксованими значеннями, які не залежать ні від співвідношення сторін екрану монітора, ні від розміру вікна браузера. Такі значення задаються в абсолютних величинах – px (пікселі).
2. Веб-сайти із гумовим макетом – усі розміри задаються у відсотках (%), а веб-сторінки відображаються на увесь екран.
3. Динамічно еластичні веб-сайти – розміри майже всіх компонентів сайту вказуються відносними значеннями – em і відсотки. Усі пропорції розмірів залишаються незмінними, не зважаючи на розмір чи масштаб вікна та співвідношення сторін екрану монітора.

Створення сайтів включає такі етапи:

1. Планування:
 - a. мета створення сайту;
 - b. функції, які має виконувати веб-сайт;
 - c. розрахування майбутньої аудиторії ресурсу;
 - d. зміст та його характер;
 - e. структура;

f. особливості графічного оформлення.

2. Реалізація. Це етап роботи на веб-сайтом. Рекомендується створити шаблон-заготовку сторінки з усіма головними структурними елементами та стильовим оформленням та використовувати її для створення інших сторінок. Під час створення веб-сайту потрібно враховувати, що розроблений сайт на різних комп'ютерах користувачів може виглядати по-різному.
3. Тестування. На цьому етапі перевіряється функціонал та інтерфейс сайту. Перевіряється його робота в різних браузерах та на моніторах різного розміру та роздільної здатності.
4. Публікація. Готовий веб-сайт розміщуються на веб-сервері щоби він був доступний у мережі Інтернет.
5. Реклама ресурсу.
6. Подальший супровід сайту [29].

Формування веб-сайту, за думкою Дениса Бородаєва, складається з таких етапів:

- інформаційне проєктування сайту, що передбачає організацію інформації в зручній для користувача формі;
- оформлення візуального вигляду сайту;
- програмування [11, с. 44].

Петро Клімушин розмежовує такі фази розроблення веб-сайту:

1. Проєктування веб-сайту. Сюди входить збір і оцінювання вимог, проєктування інтерфейсів та розробка технічного завдання. Останнім займається менеджер проєкту. Робота починається із зустрічі із замовником, на якій він викладає всі свої побажання щодо структури, зовнішнього вигляду та інформаційного наповнення сайту.
2. Розроблення концепції майбутнього сайту.
3. Створення концепції дизайну Інтернет-сайту.
4. Створення макетів сторінок. На цьому етапі дизайнер, зазвичай у графічному редакторі, створює один або ж декілька варіантів дизайну веб-

сторінок. Водночас дизайнер має зважувати на обмеження стандартів HTML.

5. Створення мультимедіа і Flash-елементів.
6. Верстка сторінок. Затверджений на попередніх етапах дизайн передається HTML-верстальнику, який створює код сторінок, який можна переглянути за допомогою браузера.
7. Програмування (розробка функціонального знаряддя) або інтеграція в систему управління вмістом.
8. Оптимізація й розміщення матеріалів веб-сайту.
9. Тестування і внесення змін. Етап коригування може включати в себе різноманітні перевірки: вигляд сторінки при неоднакових розмірах вікна браузера, зі збільшеними шрифтами, при відсутності флеш-плеєра та багато інших.
10. Відкриття проєкту на публічному майданчику (веб-хостингу).
11. Обслуговування працюючого сайту [32, с. 7].

Окрім цього, у рамках етапів роботи над сайтом, автор виокремлює ще внутрішню та зовнішню SEO-оптимізацію. Внутрішня пов'язана із певними змінами самого Інтернет-сайту та починається із визначення семантичного ядра. Цей етап передбачає виокремлення таких ключових слів, які допоможуть залучити велику кількість зацікавлених користувачів. Тексти на веб-сторінках редагуються так, щоби пошукові системи мали змогу успішно знаходити їх за ключовими словами. Зовнішня SEO-оптимізація є власне розкруткою та просуванням сайту та зводиться до побудови структури вхідних покликань [Там само].

Залежно від ступеня доброчесності SEO методи можна поділити на кілька різновидів:

- Білі методи пошукової оптимізації (white hat SEO) – просування веб-сайту відповідає запропонованій політиці пошукових систем. Методи спрямовані на створення в користувачів позитивних вражень.

- Чорні методи пошукової оптимізації (black hat SEO) – такі методи просування веб-сайту, які полягають у маніпулюванні сприйняттям пошукових систем щодо квалітету сайту. Прикладами таких методів є надлишкове використання ключових слів у заголовках та вмісті сторінок, додавання величезної частки сторінок без цінного змісту, демонстрація різного змісту користувачам і роботам, що індексують сайт тощо.
- Сірі методи пошукової оптимізації (grey hat SEO) – це поєднання білих і чорних методів. Загалом, сірі методи дотримуються певних моральних норм, однак деякі методи є досить сумнівними.

Отже, SEO-оптимізація потребує свідомого контролю над процесами просування сайту та підвищення видимості сайту в пошукових системах.

2.2.2. Структура і функції веб-сайтів

Одним із найважливіших етапів розробки веб-сторінок є розробка структури та інформаційного забезпечення сайту. Якщо розробка структури та оформлення передбачена для привернення уваги користувачі до зовнішнього вигляду сайту, то контент призначений для надання якісної інформації користувачеві. Сьогодні наповнення сайту контентом є невід’ємним засобом підтримання його працездатності.

Основними вимогами до створення веб-сайтів є:

- практичність, під якою розуміють можливість допомагати користувачам у вирішенні певних завдань;
- зручність, що полягає у швидкому пошуку потрібної інформації, наочності і зрозумілості;
- візуальна естетичність, грамотна композиційна структура сторінок, стильність, привабливе поєднання кольорів [63, с. 163].

Під час знайомства із сайтом оцінювання відбувається в такій послідовності: зовнішній вигляд, зміст, технологічність, практичність. Андрій Богданов пропонує оцінювати веб-сторінки за двома параметрами: зміст

і зовнішній вигляд. Тому формування веб-сайту, на його думку, необхідно починати зі створення інформаційної моделі сайту. Розробникові необхідно продумати, яку інформацію доцільно розмістити на сайті [9, с. 235].

Зовнішній вигляд будь-якого веб-сайту унікальний. Однак, як стверджує Людмила Мамчур, на всіх сайтах є спільні функціональні компоненти. На будь-якому веб-сайті першою відкривається домашня (головна) сторінка, якій приділяють велику увагу, оскільки, як свідчать статистичні дані, люди переглядають інформацію на моніторі не так пильно, як у книгах. Якщо на головній сторінці користувач знайде потрібну йому інформацію, то він продовжить користуватися сайтом, але якщо вона його не зацікавить, то він перейде на інші сайти [40].

У горішній частині домашньої сторінки розташована шапка сайту, яка дублюється на всіх інших сторінках. На думку Андрія Беляєва, користувач найперше звертає увагу саме на шапку сайту [7, с. 55].

Для забезпечення швидкого та зручного переходу із головної сторінки до основних розділів сайту створюється список гіперпосилань (меню). Зазвичай, це реалізується у вигляді горизонтального меню в шапці сайту, або як вертикальне меню в лівій частині сторінки. Меню сайту – це одна із найважливіших частин сайту, оскільки допомагає користувач орієнтуватися на веб-сайті. Беляєв визначає такі основні вимоги до меню: воно має бути помітним, зручним та зрозумілим; пункти навігаційного меню мають бути чітко розділені один від одного [Там само].

За результатами наукової розвідки Якоба Нільсена [42] до загальних структурних елементів веб-сторінок належить: заставка, логотип, меню навігації, пошук, вибір мови, інформаційне поле. Дослідження вчених свідчать, що здебільшого веб-сайти містять морфологічну структуру, що складається із головної сторінки (домашня сторінка, home page), сторінки першого рівня (їхні адреси містяться на всіх сторінках сайту та належать до глобальної навігації), сторінки другого та наступних рівнів, що розширюють інформацію головних сторінок та за релевантністю підпорядковуються сторінкам попереднього рівня.

Загалом розрізняють три різновиди структури сайту:

- Лінійна структура. Інформація розташовується послідовно (рис. 2.2), користувач із домашньої сторінки переходить на другу сторінку, з другої на третю і т.д.

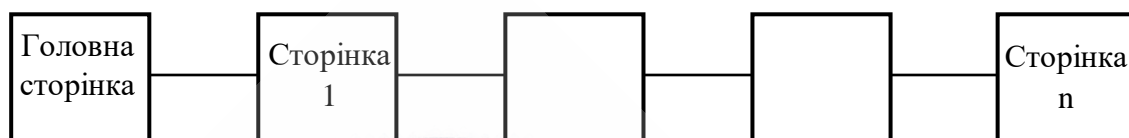

Рис. 2.2 Лінійна структура

- Деревоподібна (ієрархічна) структура. Під час створення сайту з деревоподібною структурою спочатку створюються категорії вищого рівня, потім матеріал у логічному порядку розміщується в категоріях нижче. На сайті із такою структурою, користувач із домашньої сторінки може перейти на одну із веб-сторінок другого рівня, звідти – на одну із сторінок третього рівня і т.д. Деякі дослідники [Інькова] диференціюють ієрархічну структуру на вузьку глибоку ієрархію та широку неглибоку ієрархію.
 - *Вузька глибока ієрархія* (рис. 2.3) характеризуються тим, що на її горішньому рівні мало категорій. Щоб одержати потрібну інформацію, користувач змушений переходити на декілька рівні вниз.

Рис. 2.3 Вузька глибока ієрархія

Із наведеного вище прикладу бачимо, що щоби перейти на сторінку n користувачу необхідно зробити 4 клацання мишкою.

- *Широка неглибока ієрархія* (рис. 2.4).

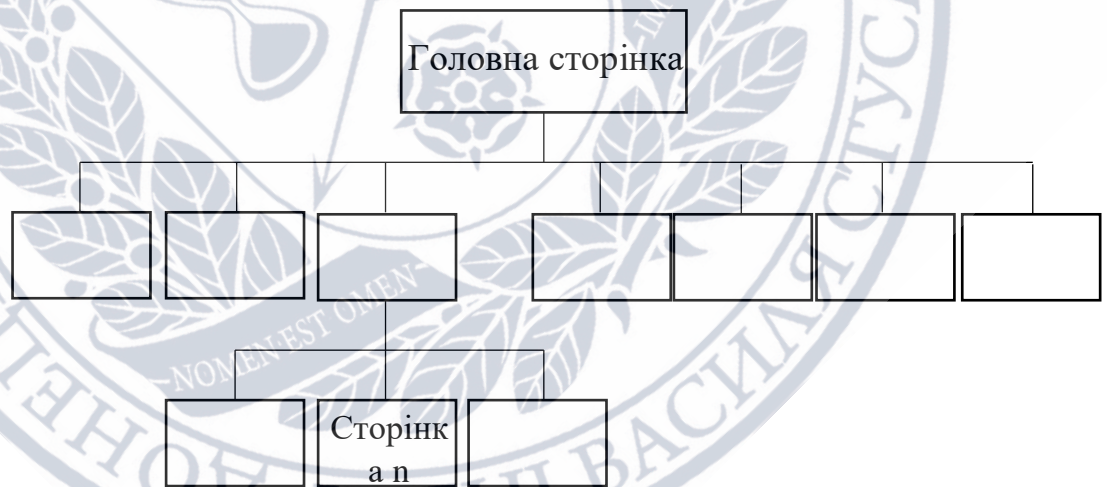

Рис. 2.4 Широка неглибока ієрархія

Ні вузька, ні широка ієрархія не є оптимальною структурою сайту.

Краще, коли ієрархічна структура складається з 3-4 рівнів.

- **Довільна структура.** Іноді неможливо представити інформацію одним з описаних вище методів. Тоді використовують довільну структуру. На

такому сайті користувачі можуть перейти з однієї сторінки на іншу різними способами. Притому зворотній шлях може бути іншим.

Вибір структури залежить від особливостей задач, які мають бути вирішені за допомогою веб-сайту. У зв'язку з цим, Ігор Сичов виокремлює додатково ще чотири структури організації інформації: стандартну, каскад, хмарочос та павутину [57].

Стандартна структура. Головна сторінка містить покликання на інші веб-сторінки, а вони містять посилання на головну сторінку. Це найпоширеніший та найпростіший спосіб організації веб-сайтів. На практиці таку структуру застосовують із певними видозмінами. Оскільки подібна організація не дає змогу одразу перейти на потрібну сторінку, якщо вона не знаходиться на другому рівні, що може не сподобатися користувачам. На рисунку 2.5 показаний приклад веб-сайту стандартної структури.

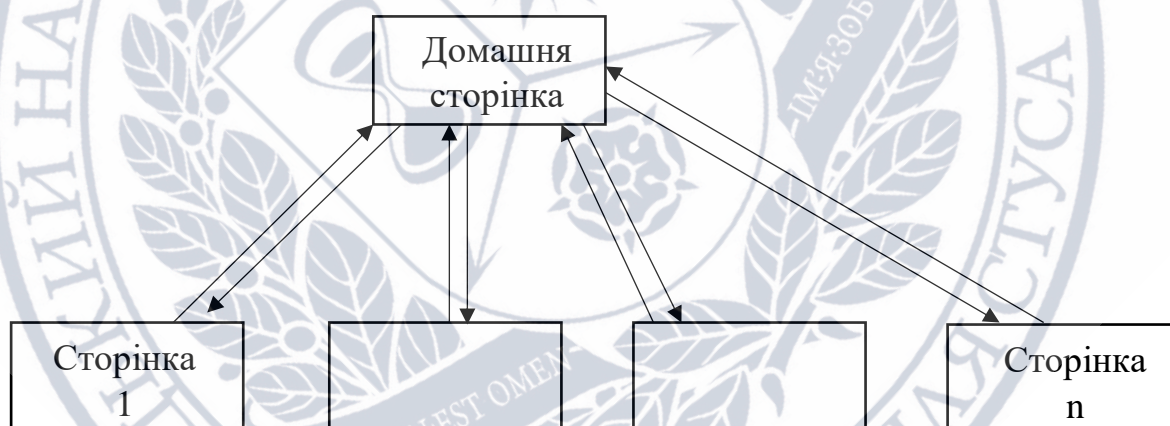

Рис.2.5 Стандартна структура

Каскад. При каскадному способі організації веб-сайтів покликання задані так, що існує лише один шлях обходу веб-сторінок. У цьому випадку користувачі сайту можуть переміщуватися лише в одному напрямі: вперед або назад (рис.2.6).

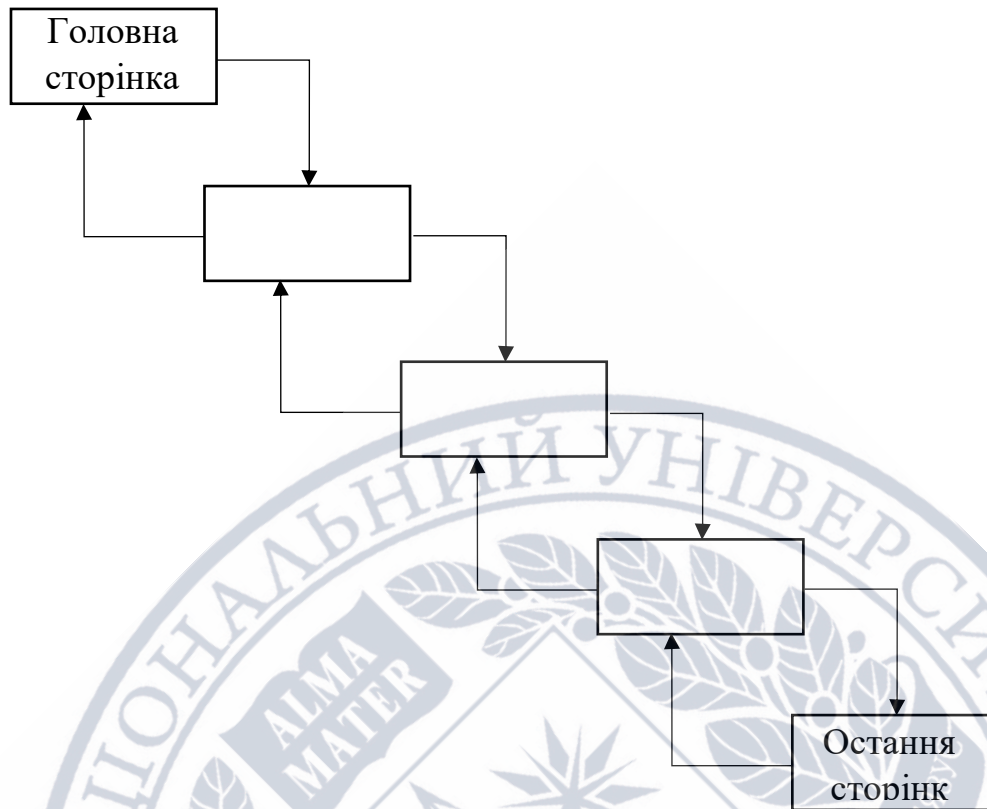

Рис. 2.6 Каскадна структура

Хмарочос. Структура типу хмарочос нагадує підйом до потрібної кімнати у великому хмарочосі. У такій структурі користувачі можуть опинитися на певній сторінці лише якщо вони йдуть правильним шляхом. На рисунку 2.7 представлений приклад такої структури, що дійсно нагадує план хмарочоса.

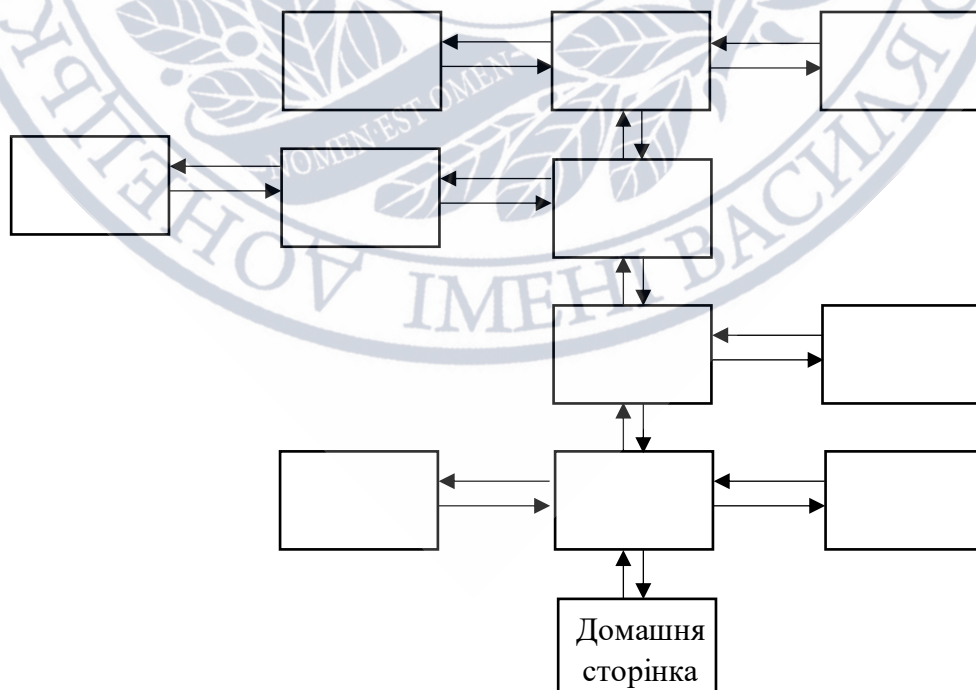

Рис. 2.7 Структура «хмарочос»

Павутина. При такій структурі всі сторінки сайту містять покликання на інші веб-сторінки, і користувач може легко переходити з будь-якої веб-сторінки на будь-яку іншу. Потрібно уважно ставитися до такої структури, оскільки якщо вона вийде з-під контролю, то може перетворитися в лабіринт. На рисунку 2.8 показаний приклад такої організації сайту.

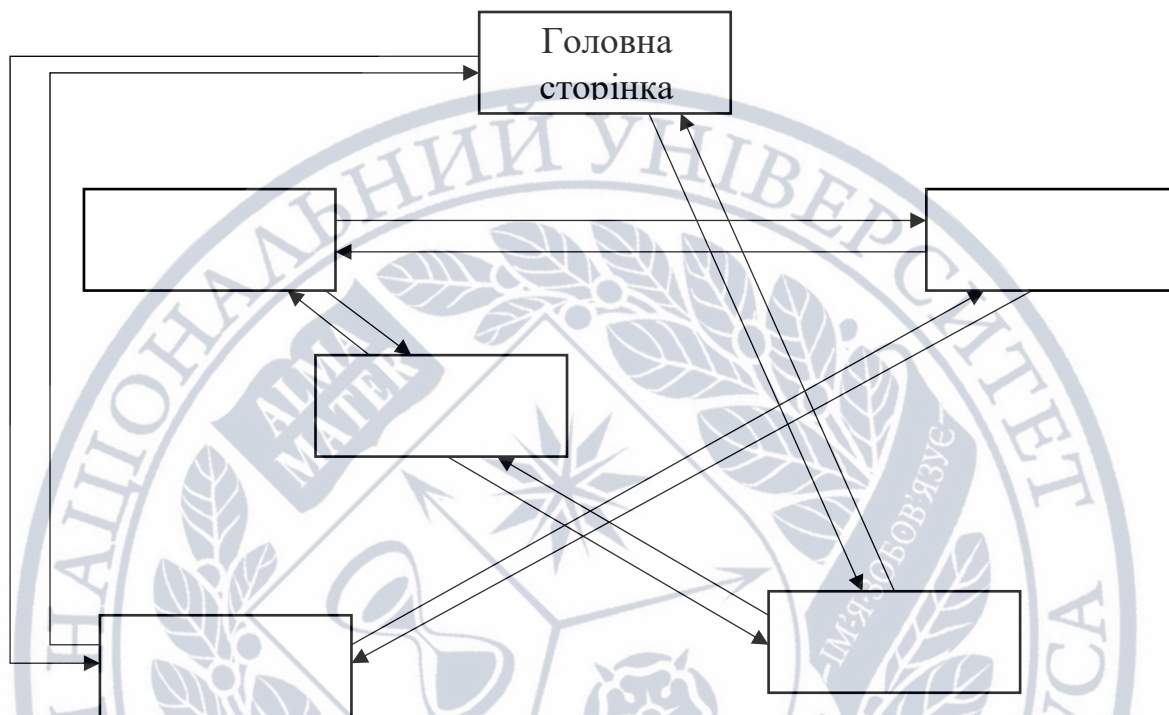

Рис. 2.8 Структура «павутина»

Під час створення офіційних веб-сайтів краще використовувати гібридну структуру, що поєднує стандартний метод і метод павутини. У цьому випадку користувач може опинитися на будь-якій веб-сторінці безпосередньо з головної, водночас самі веб-сторінки покликаються одна на одну. Використання чистого методу «хмарочос» небажане тому, що він дещо дезорганізує навігацію користувачів на веб-сайті.

Інформацію на веб-сайтах рекомендується подавати українською мовою, а в разі необхідності – дублювати іншими мовами, згідно з особливостями регіону та функційним призначенням сайту. Для реалізації такої функції домашня сторінка веб-сайту повинна мати можливість переходу між обраними мовами. Меню переключення між мовами має складатися із графічних, а не текстових

елементів. Це уможлиблює вибір мови в оточенні, де не підтримується певне кодування літер. Наприклад, з великою вірогідністю, у користувачів країн Америки або Європи не буде підтримуватися кодування українських літер. Обсяг інформації в українському та іншомовному варіанті може не збігатися.

Ігор Сичов пропонує чотири вагомні функції, які реалізує веб-сайт [57]:

1. Реклама сервісу, продукції або ідей. Слушно організований веб-сайт підштовхне користувача до покупки певного сервісу, продукту чи ідеї, які популяризовані на ньому.
2. Продаж продукції, товарів, сервісів. У сучасних людей немає зайвого часу для походу по магазинах. А в період карантинних заходів взагалі немає фізичних можливостей для відвідування магазинів. Тому веб-сайти можуть досить влучно надавати можливість замовляти товари та послуги, не виходячи з дому.
3. Безоплатне надавання інформації або послуг. Тут доцільно зазначити також, що поширення інформації є засобом приєднання користувачів до певного ресурсу для набуття статистичної інформації.
4. Підтримання користувачів.

2.2.3. Створення веб-сайту за допомогою HTML

2.2.3.1 Історія HTML

HTML – аббревіатура від HyperText Markup Language, що тлумачиться як «мова гіпертекстової розмітки». Гіпертекст – це такий текст, що непослідовно пов'язаний з іншими текстами чи документами. У такий спосіб, з'являється можливість переходу з першої сторінки документу на останню.

HTML – це мова тегів, за допомогою яких, певним чином здійснюється розмічання веб-сторінок для мережі Інтернет. Перший варіант HTML був розроблений Тімом Бенерс-Лі у 1989 році для браузеру Mosaic. Однак у той час вона не знайшла гідного застосування. Лише з появою в червні 1994 року версії

HTML 2.0 стала зростати популярність використання гіпертексту. Більшість елементів із цієї версії досі використовуються.

Через рік була розроблена версія HTML 3.0, у якій було додано можливість введення математичних символів. Спеціально для цієї версії було розроблено браузер Arena, однак цей проєкт виявився невдалим.

У 1996 році з'явилася новаторська версія HTML 3.2, у якій були реалізовані фрейми, що й сьогодні користуються популярністю у веб-розробників. На сьогодні, майже всі нинішні браузери підтримують версію 3.2.

У цей час стало очевидно, що ефективнішим подальшим розвитком гіпертексту буде не постійне додавання в мову нових елементів, а розвиток завдяки скрипт-програмуванню. Формальна специфікація HTML 4, або Dynamic HTML була розроблена в 1997 році. У цей же час з'явилися нові браузери, такі як Microsoft Internet Explorer 4, Netscape Navigator 4 та інші, які доволі успішно інтерпретували програмний код. Однак, і тут були свої недоліки. Наприклад, щоби використовувати певний фрагмент коду, на початку скриптів потрібно було вказати версію браузера. Очевидно, що програмісту доводиться тестувати веб-сторінки на всіх популярних браузерах. Отже, використання всіх можливостей HTML 4 було можливим лише для програмістів великих компаній, де є можливості для створення складних програм і всестороннього їхнього тестування.

Через два роки на заміну старій версії прийшла нова HTML 4.01, що містила численні дрібні виправлення. А ще через рік з'явилася нова мова розмітки XHTML 1.0 (англ. Extensible Hypertext Markup Language, укр. Розширювана мова розмітки гіпертексту), що являє собою реформовану й розширену версію HTML. У травні 2001 було запроваджено стандарт XHTML 1.1, з якого було прибрано деякі можливості HTML 4. Наступною версією XHTML, яка вже зовсім не базувалася на HTML 4.01 стала версія XHTML 2.0.

2 червня 2009 року керівник Консорціуму Всесвітнього павутиння (World Wide Web Consortium) заявив, що після закінчення наприкінці 2009 року строку

дії Статуту робочої групи XHTML 2.0, він (статут) продовжений не буде. Усі ресурси переводяться в Робочу групу HTML5.

До робочої групи з HTML5 увійшли Apple, Google, Microsoft, IBM, Mozilla, Opera, Nokia та безліч других виробників. Розроблення рекомендованої до використання версії HTML5 завершилася лише у 2014 році. Основною метою розробки HTML5 було вдосконалення ступеня підтримання мультимедіа-технологій, комфортності читання коду людиною й легкості аналізу парсерами. HTML5 була створена як єдина цілісна мова розмітки, яка могла би комбінувати синтаксичні норми HTML і XHTML. Вона розширює, вдосконалює й раціоналізує розмітку документів.

2.2.3.2 Основні функціональні можливості HTML і CSS

В основі WWW (англ. World Wide Web, укр. Всесвітнє павутиння, або Всесвітня мережа) лежать так звані web-документи, або web-сторінки, функція яких полягає в наведенні ладу в організації та пошуку даних у мережі Інтернет. Те, що ми бачимо під час перегляду веб-сторінки в Інтернеті, - це інтерпретація HTML-коду браузером.

Веб-документи можуть містити текстову інформацію, зображення, відео, звук. Усі Інтернет-сторінки складаються з гіпертексту. Від простого тексту гіпертекст відрізняється тим, що містить гіперпосилання. Активізація гіперпосилання зумовлює перехід на іншу частину поточної веб-сторінки, або взагалі на іншу сторінку. Код гіпертекстової розмітки HTML, за допомогою якого розмічають вихідний текст, складається із тегів. Теги – це мітки, які вказують браузеру, як він має показувати певний веб-сайт. Вміст тега розташований між кутніми дужками “< >”. Теги бувають трьох різновидів:

- відкриваючий: <html>;
- закриваючий: </html>;
- одинарний.

Відкриваючі й закриваючі теги – це парні теги, один із яких вказує початок, інший кінець. Різниця в синтаксисі між ними в тому, що в закриваючому є слеш "/". Одинарні теги не мають закриваючого тега. Наприклад, тег ``, що використовується для вставки картинки.

Наведемо приклад коду найпростішої веб-сторінки:

```
1. <html>
2. <head>
3. <!-- Заголовна інформація -->
4. <title>Назва сторінки </title>
5. </head>
6. <body>
7. Вміст сторінки.
8. </body>
9. </html>
```

Усі теги, представлені в прикладі є обов'язковими. Тег `<html>` повідомляє браузеру, що в документі міститься HTML-код. Тег `<head>` повідомляє, що в ньому міститься заголовна інформація сторінки, яка на самій сторінці не відображається. Так, наприклад, тег `<title>` містить заголовок веб-сторінки, що відображується в заголовкові браузера. Тег `<body>` містить головний вміст сторінки. Окрім тегів і текстової інформації, код може містити коментарі, які дають змогу залишати певні повідомлення, які не відображаються браузером. Коментарі виглядають так: `<!-- Коментар -->`.

Під час створення документу необхідно враховувати те, що браузер відкидає всі табуляції, символи переносу рядка й навіть зайві пробіли. Якщо потрібно вивести на екран текст з особливим форматуванням, необхідно використовувати теги форматування. Найважливішими тегамі форматування тексту є абзаци й заголовки. Заголовки можуть бути шести рівнів та позначаються такими парними тегамі: `<h1>...<h6>`. Заголовки першого рівня не лише найбільші, але й найголовніші. Заголовки останнього шостого рівня менші,

ніж шрифт тексту абзаців. Для створення абзаців можна використовувати одинарний тег `
`, який означає обрив (break) старого рядка.

Для редагування шрифтів тексту існують теги зміни шрифту. Шрифт може мати такі додаткові атрибути:

- жирність (bold);
- курсивність (italic);
- підкреслення (underlined).

Вони змінюються за допомогою тегів: ``, `<i>` та `<u>` відповідно. Для виділення тексту жирним існує також подвійний тег ``. Однак тег `` призначений для виділення тексту без надання йому особливої важливості, а тег `` призначений для виділення важливої частини тексту, на яку необхідно звернути увагу користувача.

Як уже мовилось вище, гіперпосилання – це те, що відрізняє звичайний текст і гіпертекст. Гіперпосилання формуються за допомогою парного тегу `<a>` з атрибутом `href`, який приймає значення потрібної нам url-адреси. URL (англ. Uniform Resource Locator, укр. Уніфікований локатор ресурсів або адреса ресурсу) – це стандартизована адреса певного ресурсу в Інтернеті. Наведемо приклад коду з гіперпосиланням:

```

1. <html>
2. <head><title>Посилання</title></head>
3. <body>
4. Портал філологічного факультету знаходиться за
   посиланням:
5. <a href="https://phil.donnu.edu.ua/">ПОРТАЛ</a>
6. </body>
7. </html>
```

Тепер на сторінці напис ПОРТАЛ стане гіперпосиланням.

Безперечно, текстова інформація – це найвагоміша частина будь-якого документа, однак зараз усе частіше з'являється необхідність вставки мультимедіа елементів. Уся графічна, аудіо- та відео інформація зберігається окремими файлами з розширеннями *.gif, *.jpg (графіка), *.mid, *.mp3 (звук),

*.avi (відео). У кодi HTML-сторiнки мiстяться тiльки вказiвники на такi файли. Щоби вставити зображення в текст або задати його фоновим зображенням використовують одинарний тег ``. Його атрибут `src` вказує на джерело (source), у якому мiститься iлюстрацiя. Джерелом може бути як локальний, так i вiддалений файл, однак тодi важливо вказати правильну url-адресу. Файл може являти собою статистичне, або динамiчне зображення. Через низку рiзних технiчних причин зображення можуть не вiдображатися. Для цього iснує атрибут `alt`, який вказує на текст, що буде вiдображатися на веб-сторiнцi замість зображення.

Часто пiд час робiт iз зображеннями трапляються випадки коли нам необхідно змiнити їхнi розмiри. Розмiри можна задати атрибутами `width` i `height`, якi задають необхідно ширину i висоту вiдповiдно. Наведемо приклад HTML-коду iз тегами вставки зображень:

```

1. <html>
2. <head><title>Приклад вставки картинок</title></head>
3. <body>
4. <br/>
5. <br/>
6. <br/>
7. </body>
8. </html>

```

Корисною й широко вживаною можливістю є також обтікання зображення текстом. Для реалізації такої можливості використовують стилеву властивість `float`. Значення `right` вирівнює зображення по правому краю, `left` – по лівому. Обтікання при цьому відбувається за іншими, вільним сторонам.

Для покращення оформлення й розуміння текстової інформації часто використовуються списки та таблиці. Списки в HTML функціонують у трьох різновидах:

- впорядковані списки (ordered list) реалізуються за допомогою подвійного тегу ``. Упорядковані списки ще називають нумерованими, оскільки кожний складник списку позначається цифрою;
- неупорядковані списки (unordered list) реалізуються за допомогою парного тегу ``. Кожний елемент неупорядкованого списку позначається окремим маркером;
- списки означень (definition list), що реалізуються за допомогою тегу `<dl>`.

Елементами списку може бути текст, малюнки та навіть інший список. Наведемо приклад коду впорядкованого списку:

```
1. <ol>
2.   <li>Один</li>
3.   <li>Два</li>
4.   <li>Три</li>
5. </ol>
```

Виглядає це так:

1. Один
2. Два
3. Три

Зручним інструментом структурування та подачі інформації є також таблиці. Таблицю в HTML можна створити за допомогою тегу `<table>`, що складається з рядків (`<tr>` – table row), кожен із яких, і собі, складається з клітинок (`<td>` – table data). Всередині клітинок може міститися будь-яка інформація, навіть ще одна таблиця. HTML-код для створення таблиці виглядає так:

```
1. <table border="1">
2.   <tr>
3.     <td>Рядок 1 Столпчик 1</td>
4.     <td>Рядок 1 Столпчик 2</td>
```

```

5.      <td>Рядок 1 Стовпчик 3</td>
6.    </tr>
7.    <tr>
8.      <td>Рядок 2 Стовпчик 1</td>
9.      <td>Рядок 2 Стовпчик 2</td>
10.     <td>Рядок 2 Стовпчик 3</td>
11.   </tr>
12.   <tr>
13.     <td>Рядок 3 Стовпчик 1</td>
14.     <td>Рядок 3 Стовпчик 2</td>
15.     <td>Рядок 3 Стовпчик 3</td>
16.   </tr>
17. </table>

```

Виглядатиме це так:

Рядок 1 Стовпчик 1	Рядок 1 Стовпчик 2	Рядок 1 Стовпчик 2
Рядок 2 Стовпчик 1	Рядок 2 Стовпчик 2	Рядок 2 Стовпчик 2
Рядок 3 Стовпчик 1	Рядок 3 Стовпчик 2	Рядок 3 Стовпчик 2

По замовчуванню межі таблиці будуть невидимі. Для позначення меж таширини використовують атрибут `border`. Якщо його значення дорівнює нулю, або цей атрибут зовсім не вказаний, то межі відображатися не будуть.

Зовнішній вигляд веб-сторінок дає змогу змінити додавання стилів на мові CSS, що дозволяє зібрати в одному конкретному файлі усі аспекти графічного оформлення (розміри, кольори, шрифти та інше). CSS (англ. *Cascading Style Sheets*, укр. *Каскадні таблиці стилів*) – це спеціальна мова стилю сторінок, яка уможливорює задавання стилів елементам у HTML документах.

Правила в CSS функціонують по каскаду (пріоритету). Це дає змогу отримати очікуваний результат, коли одночасно до одного елемента застосовується декілька стильових правил. CSS правило має таку структуру:

```
selector {property: value;},
```

де селектор (selector) позначає, до якого HTML-тегу застосовується певна властивість; властивість (property) позначає певну властивість стилю; значення (value) позначає значення властивості. Так, стильове правило:

```
menu {width: 25%;}
```

означає, що для селектора меню потрібно застосувати властивість ширини значенням 25% від загальної ширини.

Для того, щоби застосувати до одного селектору одразу декілька властивостей, достатньо записати їх розділяючи крапкою з комою, наприклад:

```
1. topnav a {
2.   color: #d6d6d6;
3.   text-decoration: none;
4.   font-size: 1.5vw;
5. }
```

Існує три основних методи застосування CSS правил до HTML-документу: інлайн, внутрішній та зовнішній. Найкращим є зовнішній метод. Розглянемо кожен метод докладніше.

1. Інлайн (In-line) метод. Властивості стилів прописуються безпосередньо в HTML код за допомогою HTML-атрибуту style. Наприклад, встановити синій колір фону можна за допомогою такого коду:

```
1. <html>
2.   <head>
3.     <title>Інлайн метод</title>
4.   </head>
5.   <body style="background-color: #0000FF;">
6.     <p>Сторінка з синім фоном</p>
7.   </body>
8. </html>
```

2. Внутрішній метод, за якого можна вставляти CSS правила до HTML-коду за допомогою тегу <style>. Наприклад:

```

1.      <html>
2.          <head>
3.              <title>Внутрішній метод</title>
4.              <style type="text/css">
5.                  body {background-color: #0000FF;}
6.              </style>
7.          </head>
8.          <body>
9.              <p>Сторінка з синім фоном</p>
10.         </body>
11.     </html>

```

3. Зовнішній метод (покликання на таблицю стилів). Зовнішньою таблицею стилів є звичайний текстовий файл із розширенням .css, де прописан код усіх стильових властивостей веб-сторінок. Скажімо, файл називається style.css та розташований в папці style. Тоді, створити покликання на таблицю стилів в HTML-документів можна за допомогою одного такого рядку HTML-коду:

```
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="style/style.css"/>
```

Вставляти цей рядок потрібно в блоці header між тегами <head> і </head>. Найважливішою перевагою зовнішнього методу є те, що на одну таблицю стилів може покликатися безліч HTML-документів.

Для пояснення певної стильової властивості, виділення розділів або запису своїх нотаток в CSS-код можна вставляти коментарі. Щоб відмітити, що текст є коментарем, застосовують таку конструкцію: /* коментар */. У коді це буде виглядати так:

```

1.     contenttext {
2.         width: 97%;                /* ширина */
3.         height: 99%;              /* висота */
4.         text-align: justify;       /* вирівнювання по ширині */

```

Розглянемо найвагоміші властивості таблиць стилів. За допомогою CSS можна встановити колір тексту, блоку або фону. Колір можна вказати англійським словом (наприклад, red – червоний, white – білий тощо), або через

шістнадцяткову систему числення (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F). Колір записується за допомогою решітки (#) та шести знаків: перші два знаки – червоний колір, наступні два – зелений, й останні два – блакитний. Наприклад, щоби зробити текст абзацу червоним кольором за допомогою такої системи, можна використати такий код:

```
1.   p {
2.       color: #FF0000;
3.   }
```

Щоби змінити колір усього фону, використовується властивість `background-color`. Для зміни кольору всього фону цю властивість застосовують до елемента `<body>`:

```
1.   body {
2.       background-color: #FFCC66;
3.   }
```

Наступними важливими властивостями є `width` і `height`, що дають змогу задати висоту та ширину відповідно. Зазвичай ці величини вимірюються в пікселях (px), а для створення динамічних еластичних веб-сайтів значення вказуються відносними значеннями – відсотками (%) та `em` (значення відносно шрифту). Наприклад:

```
1.   contenttext {
2.       width: 97%;
3.       height: 99%;
4.   }
```

Наступна властивість `text-align` дає змогу задати вирівнювання тексту. Текст можна вирівняти по правому краю (`text-align: right;`), по лівому (`text-align: left;`), по центру (`text-align: center;`), або одночасно й по лівому, і по правому краю (`text-align: justify;`).

Властивість `font-weight` дає змогу відображати текст жирним шрифтом, або навпаки – скасувати жирність. Щоби застосувати жирний шрифт, необхідно додати значення `bold`, а щоб скасувати – значення `normal`. У прикладі шрифт тексту всіх абзаців нежирний, а заголовків `h2` – жирний:

```
1.  h2 {
2.      font-weight: bold;
3.  }
4.  p {
5.      font-weight: normal;
6.  }
```

Властивість `font-style` дає змогу застосувати до тексту курсивний шрифт. Щоби це зробити, необхідно додати значення `italic`. Наприклад:

```
1.  p {
2.      font-style: italic;
3.  }
```

Для того, щоби змінити розмір тексту використовують властивість `font-size`. Розмір задається у відсотках (%); пікселях (px); пунктах (pt) або відносних величинах (vh, vm, vmin, vmax). Відносні величини обчислюються відносно розмірів вікна браузера. Пункти – це те ж саме, що розмір шрифту у Word. Наприклад, задамо тексту абзацу шрифт у 16 пунктів:

```
1.  p {
2.      font-size: 16pt;
3.  }
```

Тип шрифту можна змінити за допомогою властивості `font-family`, однак не всі шрифти можна використовувати. Якщо на комп'ютері користувача не виявиться потрібного шрифту, то браузер використає стандартний шрифт. У результаті, на екрані з'явиться зовсім не те, що задумувалося. Застосуємо до всіх абзаців шрифт Arial:

```

1.   p {
2.       font-family: Arial;
3.   }

```

Міжрядковий інтервал можна задати властивістю `line-height`. Однак, тут варто зауважити, що ця властивість не задає проміжок між рядками тексту, що видається логічним, а задає висоту лінії тексту. Це означає, що реальний проміжок між рядками буде обраховуватися так: $\text{line-height} - \text{font-size} = \text{проміжок між рядками тексту}$. У поданому нижче прикладі міжрядковий інтервал буде $\text{line-height} - \text{font-size} = 30\text{px} - 14\text{px} = 16\text{px}$:

```

1.   p {
2.       font-size: 13px;
3.       line-height: 50px;
4.   }

```

Існує спеціальна властивість-скорочення `font`, що можна використовувати замість багатьох вище описаних властивостей текстового оформлення. Властивість `font` має такий синтаксис: курсив / жирність, розмір шрифту, міжрядковий інтервал, тип шрифту. Водночас порядок має значення, а обов'язковими елементами є розмір та тип шрифту. Наприклад:

```

1.   p {
2.       font: 14px Arial;
3.   }

```

Відступи першого рядка (або червоний рядок) можна створити за допомогою властивості `text-indent`. Наведемо приклад коду із властивістю червоного рядка для всіх абзаців тексту:

```

1.   p {
2.       text-indent: 35px;
3.   }

```

Отже, використання мови розмітки HTML та мови стилю сторінок CSS є досить зручним та не складним у використанні. Однак, має певні недоліки: велика кількість коду, обмежені властивості під час створення веб-сайтів, відсутність динамічних елементів.

2.2.3.3. Створення веб-сайту словника термінів конструкційної граматики

Першочерговим кроком у розробленні веб-сайту є розроблення його структури, що представляє собою певний каркас, який потім заповнюється інформаційним та графічним матеріалом. Найбільш універсальною та зручною є блочна структура веб-сайту, що передбачає його поділ на логічні частини (блоки), до яких застосовується певне графічне оформлення, що відповідає загальному дизайну. Така структура не залежить від програмного забезпечення, на якому буде відображатися веб-сайт, що надає їй значну перевагу над іншими структурами, наприклад, табличною.

Блочна структура реалізується у вигляді декількох моделей, які були розглянуті і попередніх розділах, а саме: лінійної, деревної, каскадної, «павутини» і т.д. Лінійна модель не підходить для реалізації нашого завдання оскільки вона унеможлиблює вільний перехід на потрібну користувачу сторінку. Простір вибору деревної структури обмежується шириною «дерева». А організація веб-сайту «павутина» є заплутаною та дещо важко зрозумілою, однак надає користувачам весь необхідний обсяг інформації. Тому, для розроблення сайту словника термінів конструкційної граматики було обрано гібридну структуру, що поєднує стандартний метод і метод павутини. Структура сайту з блоками та зв'язками зображена на рисунку 2.9.

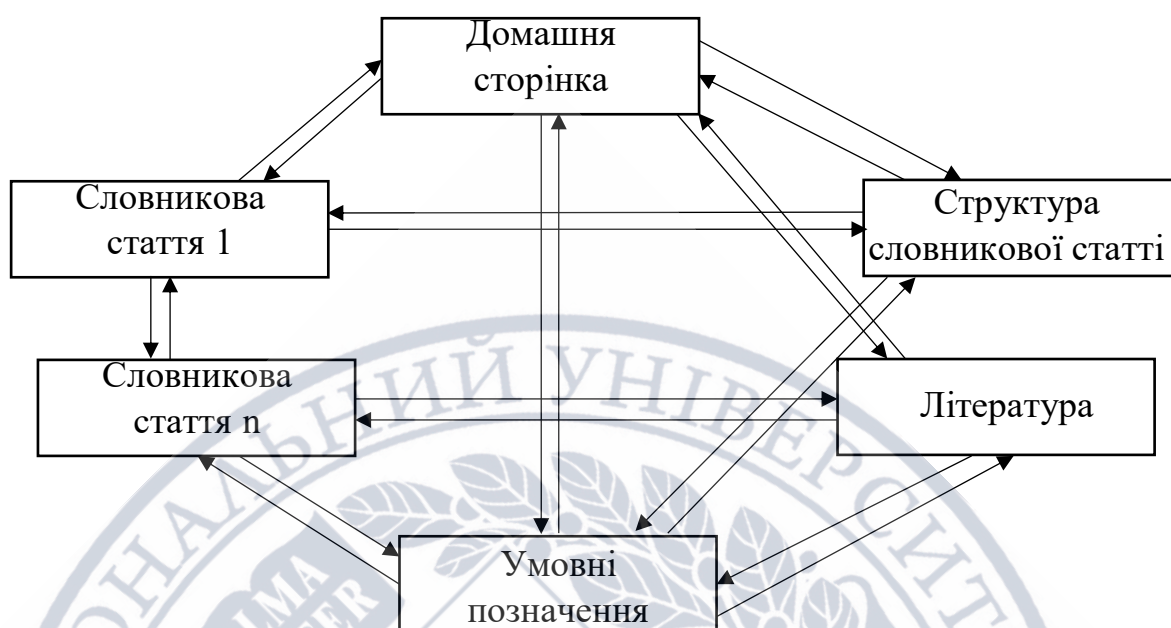

Рис. 2.9 Структура веб-сайту

Із цієї структури сайту видно, що вона є гібридною та поєднує стандартну структуру (користувач може перейти з головної сторінки до кожного пункту меню та назад) та структуру «павутину» (користувач із будь-якої веб-сторінки може перейти практично на будь-яку).

Подамо короткий опис назв веб-сторінок. Головна сторінка на схемі називається «Домашня сторінка». Вона містить меню навігації, привітання та коротку інформацію про мету сайту. Сторінка «Структура словникової статті» містить детальний опис принципів побудови словникових статей. Блок «Література» містить інформацію про літературу, що була використана під час створення словника, зокрема, вона містить усі джерела, у яких було знайдено та дефіновано відповідні терміни. Цей блок складається із 8 веб-сторінок. Сторінка «Умовні позначення» відповідно містить умовні позначення та скорочення, використані в лексикографічній праці. Сторінки словникових статей містять словникові статті відповідного термінологічного словника.

Для створення електронного словника термінів конструкційної граматики була обрана мова розмітки гіпертекстів HTML. Коди веб-сторінок записувались

у звичайному текстовому редакторі – Блокноті. Як уже було зазначено вище, найбільш зручною та універсальною є блочна структура веб-сторінок, що передбачає розділення сайту на логічні частини (блоки). Укладений словник складається з 5 блоків: блок «шапка» (header), блок навігація (navigation), блок меню (menu), блок контент (content), та блок підвал сайту (footer), як показано на рисунку 2.10.

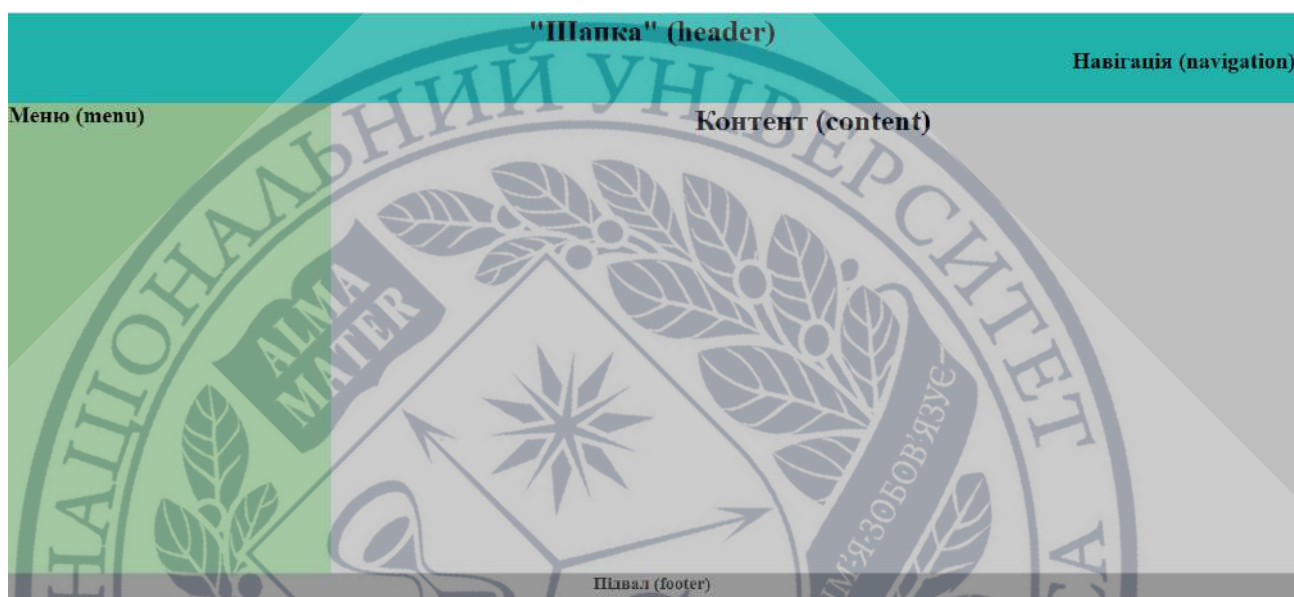

Рис. 2.10 Загальна схема сайту

Основними елементами веб-сайту, на які одразу потрапляє увага користувача, є шапка сайту, меню й система навігації, гіперпосилання та структура інформації. Хороша навігація означає, що користувачу зрозуміло, де розташовані елементи та підрозділи сайту та як використовувати ці елементи. Вдала структура інформації дає можливість користувачеві вільно досліджувати веб-сторінки сайту, не думаючи про те, як йому повернутися до раніше переглянутої сторінки. Значна зміна навігаційних елементів при переходах від однієї сторінки до іншої відвертає увагу користувача від вмісту сайту, тому її використання не бажане. Меню має бути легко зрозумілим та зручним для використання. У цьому випадку, надмірне застосування графічних елементів себе не виправдовує.

Меню навігації може бути горизонтальним та вертикальним. На нашому веб-сайті ми використали обидва типи та зробили навігацію глобальною (вона міститься на всіх сторінках сайту). Горизонтальна навігація містить покликання на сторінки «Структура словникової статті», «Умовні позначення і скорочення», «Література» та «Зворотний зв'язок». Вона реалізована в нижній правій частині шапки (рис. 2.11).

Рис. 2.11 Горизонтальне меню навігації

Вертикальне меню містить перелік усіх термінів в алфавітному порядку та поле для швидкого пошуку певного терміну (рис. 2.12).

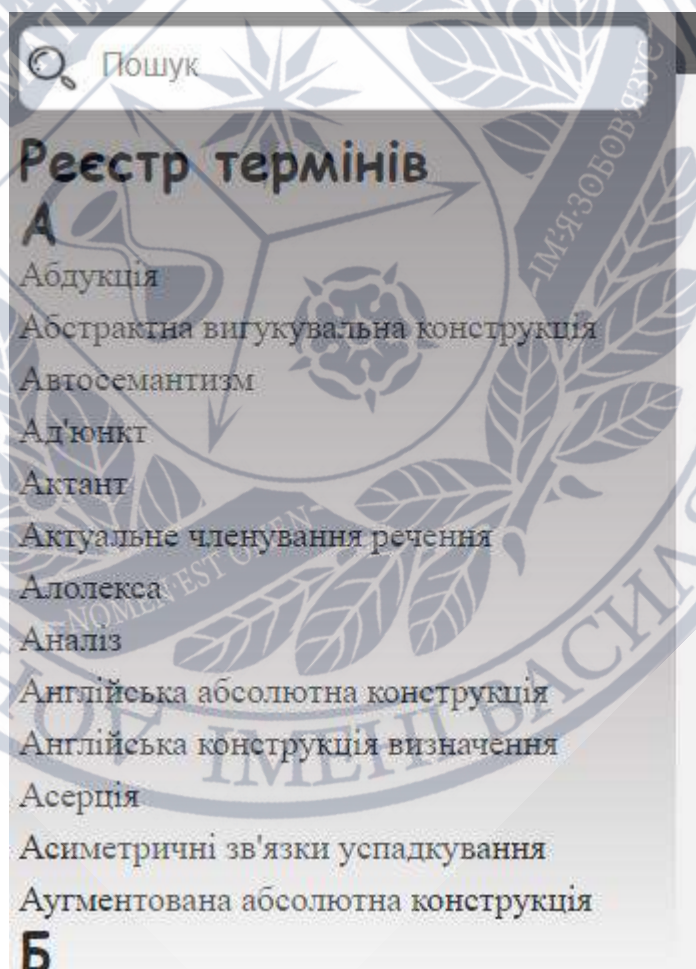

Рис. 2.12 Вертикальне меню навігації.

Наведемо загальний вигляд уже готової наповненої головної сторінки в браузері разом з обома навігаційними меню на рисунку 2.13.

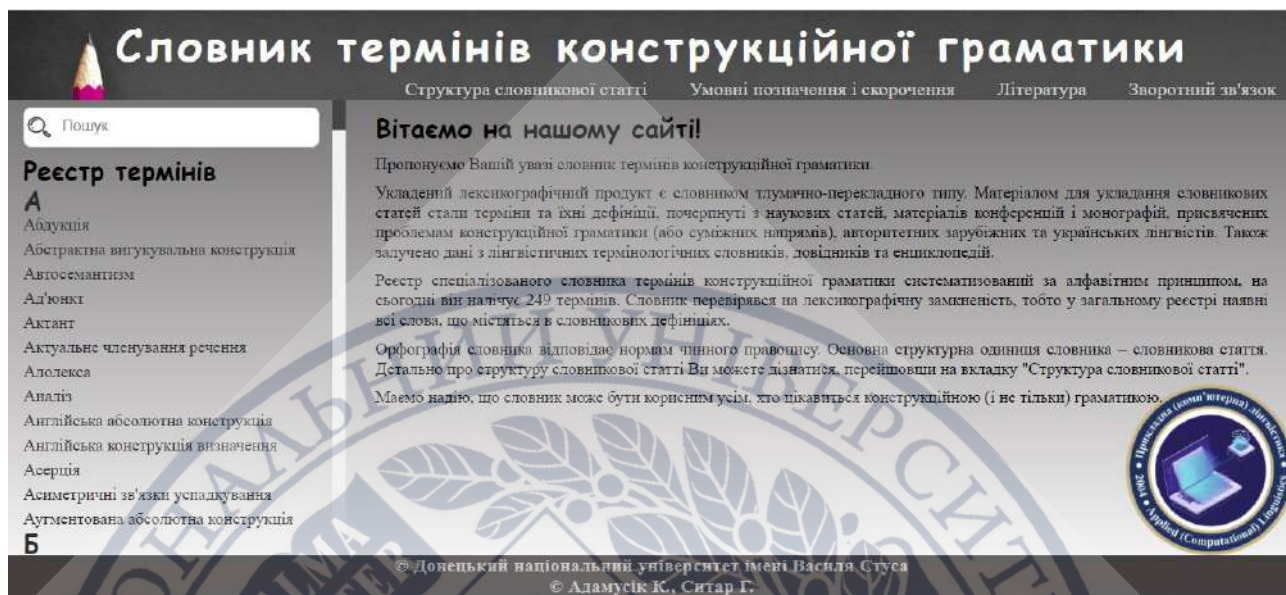
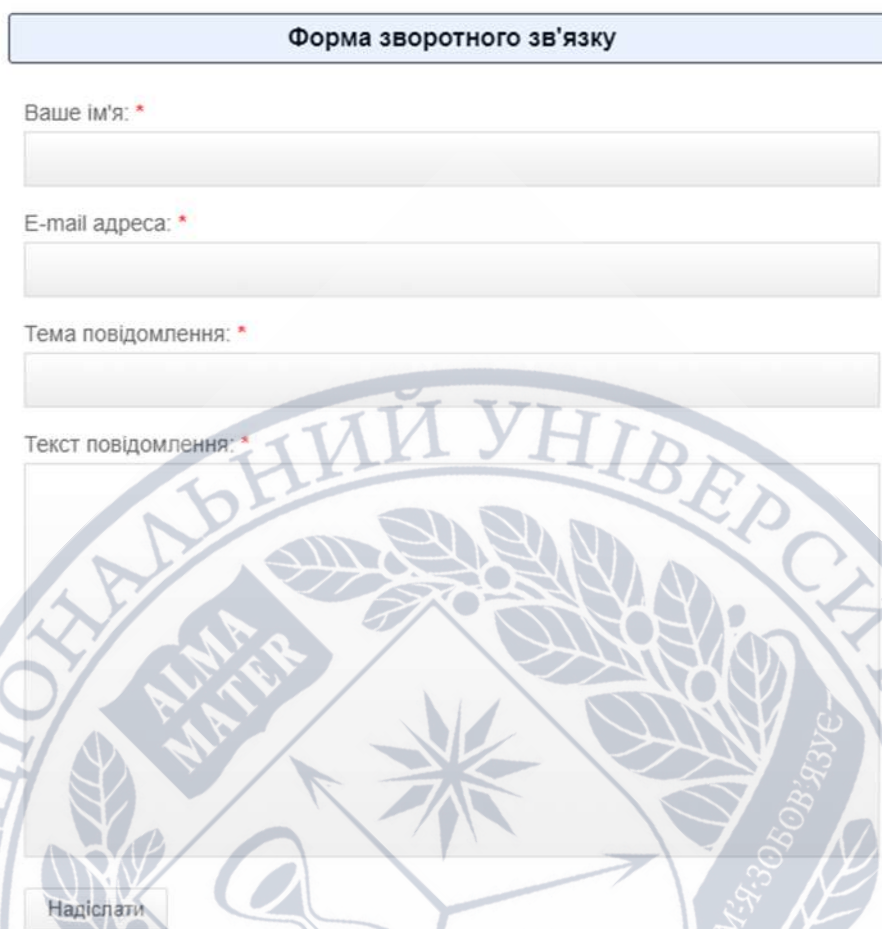

Рис. 2.13 Головна сторінка веб-сайту

Подамо короткий опис наповнення блоків:

- Блок header містить заголовок сайту. У нашому випадку це «Словник термінів конструкційної граматики».
- Блок navigation містить покликання на веб-сторінки «Структура словникової статті», «Умовні позначення і скорочення», «Література». Вони були створені для зручності користування веб-сайтом та словником і являють собою горизонтальне меню. Для отримання зворотного зв'язку від користувачів сайту в горизонтальному меню було створено також вкладку «Зворотний зв'язок». У ній користувачі зможуть заповнити спеціальну форму та надіслати авторкам питання, зауваження чи пропозиції. Загалом форма містить такі пункти, як «ім'я», «E-mail», «тема повідомлення» та «текст повідомлення» (рис 2.14).

Форма зворотного зв'язку

Ваше ім'я: *

E-mail адреса: *

Тема повідомлення: *

Текст повідомлення: *

Надіслати

Рис. 2.14 Форма зворотного зв'язку

- Блок menu (вертикальне меню) містить реєстр слів в алфавітному порядку та поле для інтерактивного пошуку. Реєстр спеціалізованого словника термінів конструкційної граматики складає 249 термінів конструкційної граматики й дотичних до неї напрямів мовознавства. Джерела, з яких почерпнуто терміни, подано у вкладці «Література». Варто також зазначити, що словник перевірявся на лексикографічну замкненість, тобто в реєстрі наявні всі слова, що містяться в словникових дефініціях. Пошук слів у реєстрі був організований за допомогою скрипту на JavaScript.
- Блок content містить основну інформацію, зокрема словникову статтю, інформацію про структуру словникової статті, умовні позначення, що використані в словнику або список літератури залежно від того, на яку сторінку перейде користувач. Також у блок контент було вставлено

емблему кафедри Загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса. Словникова стаття містить заголовне слово, коротку граматичну інформацію, дефініцію, джерело, у якому зафіксовано та дефіновано цю одиницю та еквівалент англійською мовою. Кожна заголовна одиниця має наголос. До деяких слів було знайдено етимологічну інформацію, її подано в дужках після граматичної довідки. Синоніми, якщо вони є, наводяться після тлумачення заголовного слова й обов'язково вводяться до загального реєстру слів. Варто зазначити, що мова HTML дає змогу вставляти гіперпосилання на інші веб-сторінки. Ця функція була використана для розмітки синонімів, що дає можливість легко переходити від реєстрового слова до його синоніму без пошуку в загальному реєстрі слів (див. рис. 2.15).

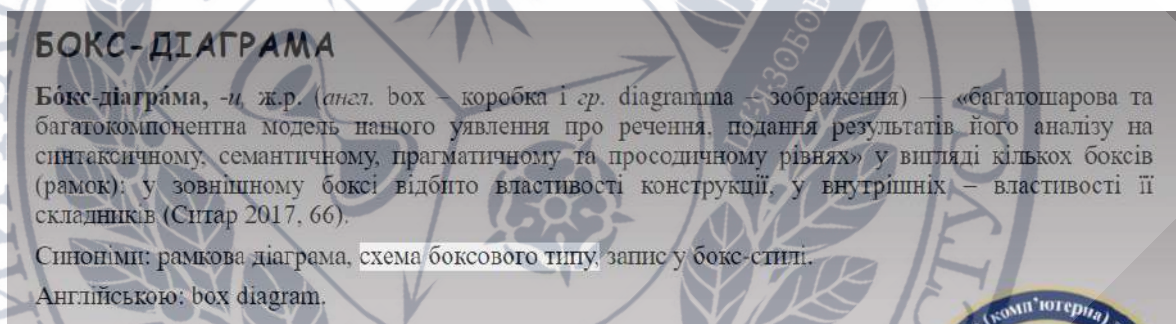

Рис 2.15 Можливість переходу по словникових статтях

- блок footer містить інформацію про авторське право.

HTML-код готової наповненої головної сторінки разом із коментарями для зручності читання та розуміння виглядає так:

```

1. <!DOCTYPE html>      <!--початок Web-сторінки -->
2. <html lang="uk">      <!-- вказуємо мову контенту -->
3.   <head>              <-- відкриваємо контейнер "head" -->
4.   <meta charset="UTF-8">    <!-- вказуємо кодування документа -->
5.   <meta name="description" content="Тлумачно-перекладний словник термінів
   конструкційної граматики."> <!-- короткий опис сторінки для SEO -->
6.   <!-- ключові слова для SEO -->
7.   <meta name="keywords" content="словник, конструкційна граматика">
8.   <!-- назва на вкладці браузера -->
9.   <title>Словник термінів конструкційної граматики</title>
10.  <!-- підключаємо стилі сторінки -->
11.  <link rel="stylesheet" type="text/css" href="style.css">

```

```

12. </head> <!-- закриваємо контейнер "head" -->
13. <body> <!-- відкриваємо блок "тіло"сайту -->
14. <div id="container"> <!-- створюємо контейнер для блоків сайту -->
15. <div id="header"> <!-- створюємо блок "шапка" -->
16. <!-- створюємо заголовок "шапки" -->
17. <h1>Словник термінів конструкційної граматики</h1>
18. <div id="topnav"> <!-- створемо блок навігації -->
19. <a href="topnav/struktura.html">Структура словникової статті</a>
20. <a href="topnav/poznachennia.html">Умовні позначення і скорочення</a>
21. <a href="topnav/literatura.html">Література</a>
22. <script type="text/javascript"
    src="https://formdesigner.ru/js/widgets/popup.js?v=0.0.2"></script>
23. <a target="_blank"
    onclick="FDPopup.open(152101,{ 'hideCloseBtn':false, 'host':'formdesigner.ru', 'o
    verlay':{'background':'#ffffff', 'opacity':0.1}}); return false;"
    href="https://formdesigner.ru/form/view/152101">Зворотний зв'язок</a>
24. </div> <!-- закриваємо блок навігації -->
25. </div> <!-- закриваємо блок "шапка" -->
26. <div id="menu"> <!-- створемо блок "меню" -->
27. <input type="text" id="myInput" onkeyup="myFunction()" placeholder=
    "Пошук"> <!-- створюємо пошукове поле -->
28. <h2>Реєстр термінів</h2> <!-- створюємо заголовок блоку -->
29. <ul id="myUL"> <!-- створюємо список для реєстру слів -->
30. <li><a href=""><h2>А</h2></a></li>
31. <li><a href="content/abduktsiia.html">Абдукція</a></li>
32. <li><a href="content/abstraktna vyhukuvalna
    konstruktsiia.html">Абстрактна вигукувальна конструкція</a></li>
33. <li><a href="content/avtosemantyizm.html">Автосемантизм</a></li>
34. <li><a href="content/adiunkt.html">Ад'юнкт</a></li>
35. <li><a href="content/aktant.html">Актант</a></li>
36. <li><a href="content/aktualne chlenuvannia rechennia.html">Актуальне
    членування речення</a></li>
37. <li><a href="content/aloleksa.html">Алолекса</a></li>
38. <li><a href="content/analiz.html">Аналіз</a></li>
39. <li><a href="content/anhliiska absoliutna konstruktsiia.html">Англійська
    абсолютна конструкція</a></li>
40. <li><a href="content/anhliiska konstruktsiia
    vyznachennia.html">Англійська конструкція визначення</a></li>
41. <li><a href="content/asertsii.html">Асерція</a></li>
42. <li><a href="content/asymetrychni zviazky uspadkuvannia.html">Асиметричні
    зв'язки успадкування</a></li>
43. <li><a href="content/auhmentovana absoliutna konstruktsiia.html">
    Аугментована абсолютна конструкція</a></li>
44. <li><a href=""><h2>Б</h2></a></li>
45. <li><a href="content/boks-diahrama.html">Бокс-діаграма</a></li>
46. <li><a href=""><h2>В</h2></a></li>
47. <li><a href="content/valentnyi opys slova.html">Валентний опис слова</a>
    </li>
48. <li><a href="content/valentnist.html">Валентність</a></li>
49. <li><a href="content/vymushenyi zsuv znachennia.html">Вимушений зсув
    значення</a></li>
50. <li><a href="content/vyslovlennia.html">Висловлення</a></li>
51. <li><a href="content/viddalena realizatsiia.html">Віддалена реалізація
    </a></li>

```

52. Віртуальне
копіювання інформації
53.
Властивості конструкції на рівні складових
54. Внутрішні
властивості конструкції
55. Внутрішній
синтаксис конструкції
56. Вставні речення
57. Вставні слова
58. "Втілена"
граматика конструкцій
59. Вузол
60. <h2>Г</h2>
61. Генералізація
62. Гіпотеза "правило
до правила"
63.
Гіпотеза причинно-наслідкового зв'язку
64. Гіпотеза
універсального вирівнювання
65.
Гіпотеза універсального тета-присвоювання
66. "Гнучка"
граматика конструкцій
67. Головні члени речення

68. Грамматика
69. Грамматика
конструкцій Берклі
70. Грамматика
конструкційна
71. Грамматикалізація
72. Грамматичний підпис
73. Граф залежностей
74. <h2>Д</h2>
75. Декатегоризація
76. Денотат
77. Дерево залежностей
78. Дестинатив
79. Дистрибутив
80.
Дистрибутивно-статистичний аналіз
81. Дієслівні
абсолютні конструкції
82. Дітранзитивна
конструкція
83. Другорядні члени
речення
84. <h2>Е</h2>
85. Еквівалент
86. Експерієнсив
87. Експерієнцер
88. Експліцитний

89. Експліцитність
90. Експресивність
91. Екстрапозиційні
конструкції
92. Елементив
93. Еліпсис
94. Еліптичне речення
95. Еналага
96. Ефект зсуву значення

97. <h2>Є</h2>
98. Єдина
семантична структура предиката
99. <h2>З</h2>
100. Загальна
кількісна структура
101. Запис у бокс-
стилі
102. Затінення
103. Зв'язок екземплярів

104. Зв'язок
метафоричного розширення
105. Зв'язок підрозділів

106. Зворотне тяжіння
107. Злиття
108.
Знаково-базована конструкційна граматики
109.
Значення модифікаційних конструкцій
110. Зовнішні
властивості конструкції
111. Зовнішній
синтаксис конструкції
112. <h2>І</h2>
113. Ідея суміщених
просторів
114. Ідіома
115. Ідіома декодування
116. Ідіома кодування
117. Ідіоматизація
118. Імплікатура
119. Імплікація
120. Імплицитний
121. Індекс Дайса
122. Інструментив
123. Інтерпретаційні фрейми

124. Інтонаційна
конструкція
125. Інтонаційні
фразеологізми

126. Інформативне висловлення
127. Інформаційна структура конструкції
128. <h2>К</h2>
129. Канонічна схема речення
130. Квазіскладні речення
131. Кількісні квантифікатори
132. Класифікатори
133. Коваріація лексем
134. Когнітивна граматика
135. Когнітивна конструкційна граматика
136. Коефіцієнт Дайса
137. Коефіцієнт Дайса-Брея
138. Коефіцієнт Дайса-Сьоренсена
139. Коефіцієнт Сьоренсена
140. Колексеми конструкції
141. Колексемний аналіз
142. Колокації
143. Колострукт
144. Колострукційний аналіз
145. Колострукція
146. Комбінаторні конструкції
147. Комунікативні фразеологізми
148. Конвенціоналізація
149. Конотація
150. Конструкти
151. Конструктивна ідіома
152. Конструктивна нульова реалізація
153. Конструктивний аналіз
154. Конструктивні схеми
155. Конструктикон
156. Конструкції подвійної реалізації
157. Конструкції сегментовані

158.
Конструкції складних речень асиметричні
159.
Конструкції складних речень симетричні
160. Конструкції
структури аргументу
161. Конструкції
ускладнені
162. Конструкційна карта

163. Конструкційна
полісемія
164. Конструкційне
профілювання
165.
Конструкційні властивості конструкції
166. Конструкційні об'єкти

167. Конструкціоналізація

168. Конструкція
169. Конструкція
170.
Конструкція антитопічного випуку
171. Конструкція
лівої ізоляції
172. Контамінація
173. Контекст
174. Континуум
175. Концептуалізація
176. Концептуальна
семантика
177. Концептуальні архетипи

178. Кореляція
179. <h2>Л</h2>
180. Лексикон
181. Лексичне значення
слова
182. Лексично
профільовані ролі
183. Лінеаризація
184. Лінеарність
185. Лістема
186. Локатив
187. <h2>М</h2>
188. Максимальні категорії

189. Медіатив
190. Мінімальна довжина
опису
191.
Мінімальна структурна схема речення

192. Мінімальні категорії

193. Множинне
 успадкування
194. Мовна універсалія
195. Мовні структури
196. Модель на основі
 асоціацій
197. Модель на основі
 частоти
198. Модифікаційні
 конструкції
199.
 Монопредикативні синтаксичні фраземи
200. <h2>Н</h2>
201.
 Напівідіосинкратичні конструкції
202.
 Напівпредикативна конструкція
203.
 Неаугментована абсолютна конструкція
204.
 Недієслівні абсолютні конструкції
205. Нечленоване речення

206. Нормальний
 спосіб успадкування
207. <h2>О</h2>
208. Обмеження
 унікального шляху
209. Одиничний предикат
210. Окремі події
211. Оцінне висловлення
212. <h2>П</h2>
213. Патерни злиття
214. Пацієнс
215. Підхід на
 основі використання
216. Підхід
 "принципи та параметри"
217. Повне речення
218. Повний спосіб
 успадкування
219.
 Поліпредикативні синтаксичні фраземи
220. Полісемічні зв'язки

221. Порядок слів
222. Прагматика
223. Предикат
224. Предикативна одиниця

225. Предикативність

- 226. Предикатний актант
- 227. Предикатно-актантна рамка
- 228. Предикатно-аргументна структура
- 229. Предикатно-аргументний підхід до речення
- 230. Пресупозиція
- 231. Прецедентне твердження
- 232. Принцип відбору аргументів
- 233. Принцип відповідності
- 234. Принцип відсутності синонімії
- 235. Принцип зсуву значення
- 236. Принцип максимальної мотивації
- 237. Принцип семантичної когерентності
- 238. Принцип семантичної сумісності
- 239. Проникність
- 240. Профіль слова
- 241. Пряма реалізація
- 242. <h2>P</h2>
- 243. Радикальна конструкційна граматики
- 244. Рамкова діаграма
- 245. Реальне копіювання інформації
- 246. Ребрединг
- 247. Рекатегоризація
- 248. Релятивізація
- 249. Рема
- 250. Рефреймінг
- 251. Розмежувальний колексемний аналіз
- 252. Розпізнавальний колексемний аналіз
- 253. Розширена структурна схема речення
- 254. <h2>C</h2>
- 255. Семантика
- 256. Семантика в конструкції
- 257. Семантична специфікація
- 258. Семасіологія
- 259. Семспекція
- 260. Синсемантизм

- 261. Синтагма
- 262. Синтаксема
- 263. Синтаксис
- 264. Синтаксична
реінтерпретація
- 265. Синтаксична фразема

- 266. Синтаксичний
прецедент
- 267. Сирконстанти
- 268. Складна
синтаксична конструкція
- 269.
Співваріючий колексемний аналіз
- 270. Спільна предикація
- 271. Спільна реалізація
- 272. Структура зміщення

- 273. Структурна схема
речення
- 274. Схема боксового
типу
- 275.
Схематична морфологічна конструкція
- 276. <h2>Т</h2>
- 277. Темпоратив
- 278. Тип частоти
- 279. <h2>У</h2>
- 280. Умовне рамкове
обмеження
- 281. <h2>Ф</h2>
- 282. Форма в конструкції

- 283. Формальні ідіоми
- 284. Фраза
- 285. Фразеологізм
- 286. Фразеологізм-
конструкція
- 287. Фразеологічна модель

- 288. Фразеологія
- 289. Фрейм
- 290. Фрейм
- 291. Функтиви
- 292. <h2>Ч</h2>
- 293. Частота токена
- 294. Частоти спільних
подій
- 295. Члени речення
- 296. <h2>Ш</h2>
- 297. Шаблони лівої
ізоляції
- 298. <h2>Р</h2>

```

299.      <li><a href="content/p-value kryteriiu fishera.html">P-value критерію
        Фішера</a></li>
300.      <li><a href="content/p-subiekt.html">P-суб'єкт</a></li>
301.      <li><a href=""><h2>S</h2></a></li>
302.      <li><a href="content/s-subiekt.html">S-суб'єкт</a></li>
303.      </ul>                                <!-- закриваємо блок списку -->
304.      </div>                                <!-- закриваємо блок "меню" -->
305.      <div id="content">                    <!-- створемо блок контенту -->
306.      <div id="contenttext">                <!-- створемо блок для тексту -->
307.      <h2>Вітаємо на нашому сайті!</h2>
308.      <p>Пропонуємо Вашій увазі словник термінів конструкційної граматики.</p>
309.      <p>Укладений лексикографічний продукт є словником тлумачно-перекладного
        типу. Матеріалом для укладання словникових статей стали терміни та їхні
        дефініції, почерпнуті з наукових статей, матеріалів конференцій і монографій,
        присвячених проблемам конструкційної граматики (або суміжних напрямів),
        авторитетних зарубіжних та українських лінгвістів. Також залучено дані з
        лінгвістичних термінологічних словників, довідників та енциклопедій.</p>
310.      <p>Реєстр спеціалізованого словника термінів конструкційної граматики
        систематизований за алфавітним принципом, на сьогодні він налічує 249 термінів.
        Словник перевірявся на лексикографічну замкненість, тобто у загальному реєстрі
        наявні всі слова, що містяться в словникових дефініціях.</p>
311.      <p>Орфографія словника відповідає нормам чинного правопису. Основна
        структурна одиниця словника – словникова стаття. Детально про структуру
        словникової статті Ви можете дізнатися, перейшовши на вкладку "Структура
        словникової статті"</p>
312.      <p>Маємо надію, що словник може бути корисним усім, хто цікавиться
        конструкційною (і не тільки) граматикою.</p>
313.      </div>                                <!-- закриваємо блок тексту в блоці "контент" -->
314.      </div>                                <!-- закриваємо блок контенту -->
315.      <div id="clear">                        <!-- блок, що потрібен для
316.      </div>                                правильного обтікання блоків -->
317.      <div id="footer">                       <!-- створюємо блок "підвал" -->
318.      <h3>© Донецький національний університет імені Василя Стуса</h3>
319.      <h3>© Адамусік К., Ситар Г.</h3>
320.      </div>                                <!-- закриваємо блок "підвал" -->
321.      </div>                                <!-- закриваємо контейнер для блоків сайту -->
322.      <!-- підключаємо скрипт для пошуку слів у пошуковому полі -->
323.      <script src="script.js"></script>
324.      </body>                                <!-- закриваємо "тіло" сайту -->
325.      </html>                                <!-- закриваємо тег типу документа -->

```

За допомогою HTML створюється структура майбутнього сайту, але не його оформлення. За це відповідальна мова CSS (Cascade Style Sheets), у якій і прописуються всі відступи, кольори, межі й решта параметрів, які впливають на зовнішній вигляд сайту. Сайт створено за допомогою блокової моделі CSS. Прописано п'ять блоків: заголовок (header), горизонтальна навігація (topnav), вертикальна навігація (menu), контент (content), підвал (footer). Цікаво, що вважається доброю звичкою тримати CSS і HTML файли окремо один від одного,

тому ми вивели весь код оформлення із загального HTML файлу в окремий CSS файл. Для підключення стилів в HTML коді сторінки прописуємо:

```
<link rel="stylesheet" type="text/css" href="style.css">
```

У CSS файлі розписані всі параметри оформлення сайту, такі як: кольори, шрифти, відступи, розміри, вирівнювання, поля, обтікання, параметри смуги прокрутки, вставка малюнків тощо.

Для того, щоби створити веб-сайт, необхідно створити на своєму комп'ютері папку з назвою WEB, де будуть зберігатися файли майбутнього сайту. Код головної сторінки прописуємо у файлі index.html. Далі для неї визначаємо стилі у файлі style.css. У нашому випадку маємо ще скрипт пошуку в реєстрі слів, який записано у файлі script.js. В окремій папці images зберігаємо малюнки, що будуть вставлені на головну сторінку. Далі створюємо папку content, де будемо зберігати словникові статті. У ній передбачаємо окремий html документ для коду кожної словникової статті, а також папки styles, images 1 та script, куди вміщуємо відповідні файли.

Наступний етап – створення папки навігації topnav, де також зберігаються окремі html файли для кожної веб-сторінки, стилі, малюнки та скрипти. Загалом наша папка WEB складається із 7 внутрішніх папок та 277 файлів. Сюди входять html-файл головної сторінки; сторінки кожної словникової статті; 8 сторінок літератури; сторінка структури словникової статті; сторінка умовних позначень і скорочень; файли зі стильовим оформленням окремо для головної сторінки, сторінок верхньої та лівої навігації; скрипт для пошуку слів у реєстрі та малюнки, використані в дизайні сайту.

Досвід створення веб-сайту електронного словника термінів конструкційної граматики опублікований в збірнику наукових праць «Граматичні читання – XI» [52].

2.3. Укладання електронного словника за допомогою програми PolyDic

Як уже було зазначено, електронний словник – це «словник, процедури укладання якого здійснює комп'ютер» [31, с. 74]. Розмежовуючи поняття комп'ютерної копії чи версії паперового словника із поняттям власне комп'ютерного та автоматичного словника, вважаємо створений лексикографічний продукт власне комп'ютерним, або електронним словником.

Для укладання спеціалізованого електронного словника термінів конструкційної граматики використано програмне забезпечення PolyDic, (версія 1.0), укладене фахівцями Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (Андрієм Василевським та Олександром Бабійчуком під керівництвом Романа Мисака).

Центральну частину основного вікна програми PolyDic (рис. 2.16) поділено на дві частини: ліва містить реєстр усіх термінів словника, впорядкований за алфавітним порядком; права – відповідні словникові статті.

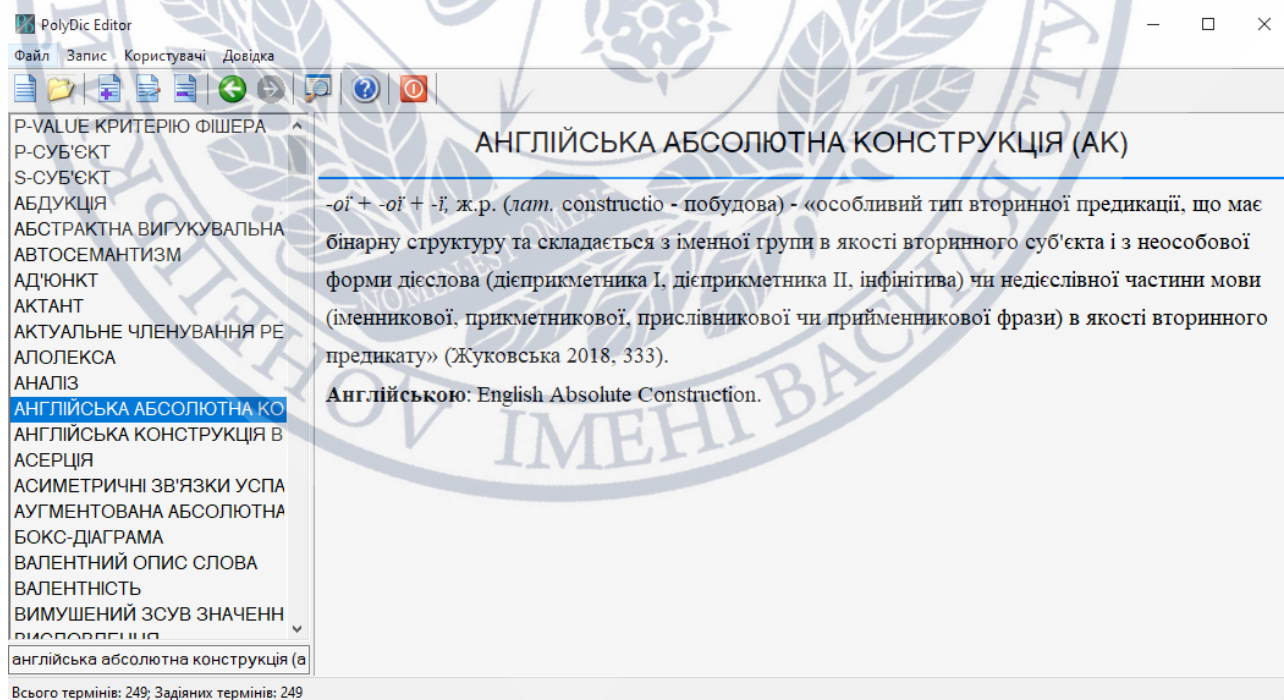

Рис.2.16 Основне вікно програми PolyDic Editor

Верхня частина основного вікна складається із трьох рядків (рис. 2.17):

1. Перший рядок містить емблему та назву програми (PolyDic Editor).
2. Другий рядок містить основну навігацію програми, що складається з пунктів: «Файл», «Запис», «Користувачі», «Довідка». Кожен із пунктів містить підпункти. Зокрема, меню «Файл» містить такі опції:
 - a. Створити словник.
 - b. Відкрити словник (який уже був створений на цьому програмному забезпеченні та зберігається на комп'ютері користувача).
 - c. Реіндексація бази.
 - d. Зберегти (можливість зберегти словник у форматі .rtf на свій комп'ютер).
 - e. З'єднати словники (можливість об'єднати 2 готових словники, що містяться на ПК в один. Ця функція корисна під час розподілу праці над словником між різними користувачами).
 - f. Вихід.

Меню «Запис», що стосується створення словникових статей, містить такі опції:

- a. Додати
- b. Редагувати
- c. Видалити
- d. Роз'яснення (дає можливість створювати різні пояснення, наприклад, умовних позначень).

Меню «Користувачі» дає змогу додати та видалити користувача. Щоби додати нового користувача потрібно ввести його ім'я та придумати пароль. Нарешті в опції «Довідка» можна знайти опцію «Про програму», де можна дізнатися основну інформацію про ПЗ.

3. Третій рядок містить набір інструментів для роботи із програмою (послідовність кнопок, що дають змогу користувачеві одразу активізувати певну функцію: Створити словник, Відкрити словник; Додати запис,

Редагувати запис, Видалити запис; Назад, Уперед; Показати панель фільтрів; Про програму; Вихід із програми) [50].

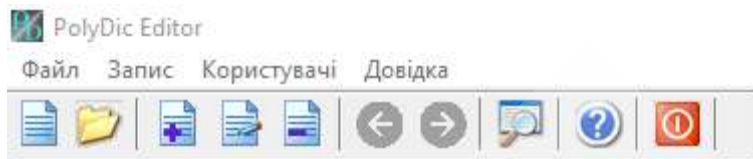

Рис. 2.17 Набір інструментів програми

Нижня частина основного вікна містить вікно для швидкого пошуку термінів та інформацію про кількість термінів.

Кожна словникова стаття включає в себе заголовну одиницю, її пояснення, а також еквівалент англійською мовою. Реєстрові слова подано вгорі правої частини вікна прописними символами у вихідній формі. Безпосередньо словникова стаття починається із граматичною довідки. Зокрема, для іменника флексія родового відмінка однини, вказівка на рід. Слова, що вживаються в множині, після закінчення родового відмінка мають відповідну позначку «мн.». Після тлумачення терміна в дужках подано посилання на джерело, у якому зафіксовано та дефіновано цю одиницю.

Орфографія словника відповідає нормам чинного правопису. До деяких слів було знайдено стислу етимологічну інформацію. Її було розміщено в дужках після заголовного слова.

У програмі існує можливість інтерактивного пошуку. Пошук терміна у PolyDic відбувається за першими введеними літерами у вікні пошуку (рис. 2.18).

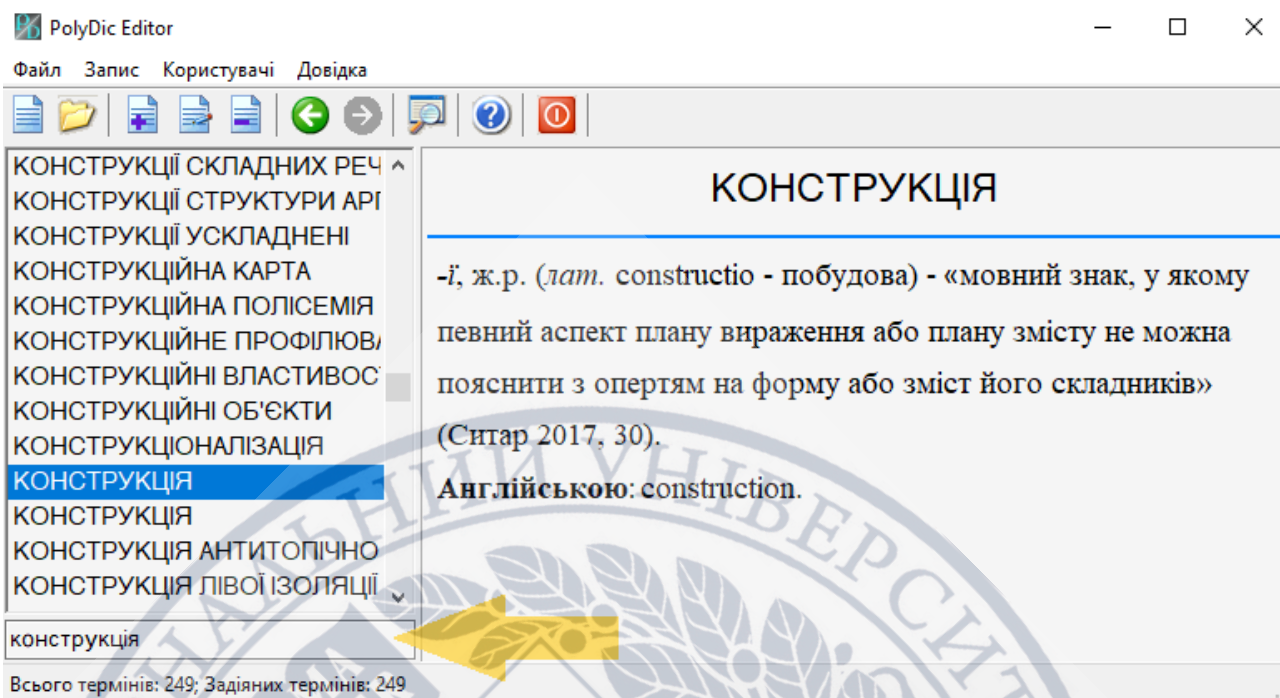

Рис.2.18 Інтерактивний режим пошуку

Цікавою функцією є те, що програма запам'ятовує історію до десяти переглянутих статей і дає змогу переходити вперед чи назад за цією історією за допомогою кнопок на панелі інструментів.

Особливістю програмного забезпечення PolyDic та її істотною перевагою є механізм фільтрів, який можна застосувати до термінів, тексту словникової статті, або одночасно до них обох. Умови фільтрування задаються у відповідних полях панелі фільтра, яку можна сховати, якщо вона не потрібна (рис. 2.19).

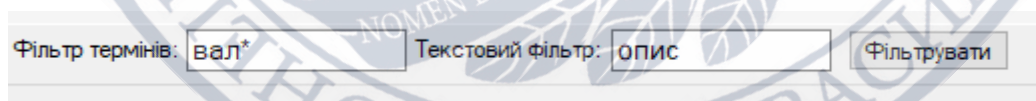

Рис.2.19 Панель фільтра із заданими умовами для відображення термінів, що починаються на «вал» та в статтях, у яких міститься сполучення літер «опис»

Використання фільтра дає можливість керувати відображенням термінів у словнику, вибраних за певною ознакою. Щоби задати в умові фільтра початкові літери термінів, потрібно після них поставити символ *; щоби задати кінцеві, символ * ставимо перед сполученням літер. Завдяки застосуванню текстового фільтра, у загальному реєстрі будуть відображатися лише ті терміни, у тексті

словникових статей яких, було знайдено задане сполучення літер. Так само можна проводити пошук по статтям. Якщо одночасно задати фільтри і для термінів, і для словникових статей, то програма відображатиме лише терміни, що відповідають умові фільтра для термінів, та статті, що відповідають цим термінам та задовольняють умови фільтра для тексту. Через фільтр реалізовано також функцію повнотекстового пошуку за статтями [50].

У разі потреби в словникових статтях можна встановити зв'язки з іншими статтями, які можна переглянути просто клацнувши на відмітці зв'язку. Ми використали цю функцію для встановлення зв'язків між синонімічними термінами (рис 2.20). У такий спосіб можна легко переходити між ними, не витрачаючи час на ручний пошук у загальному реєстрі.

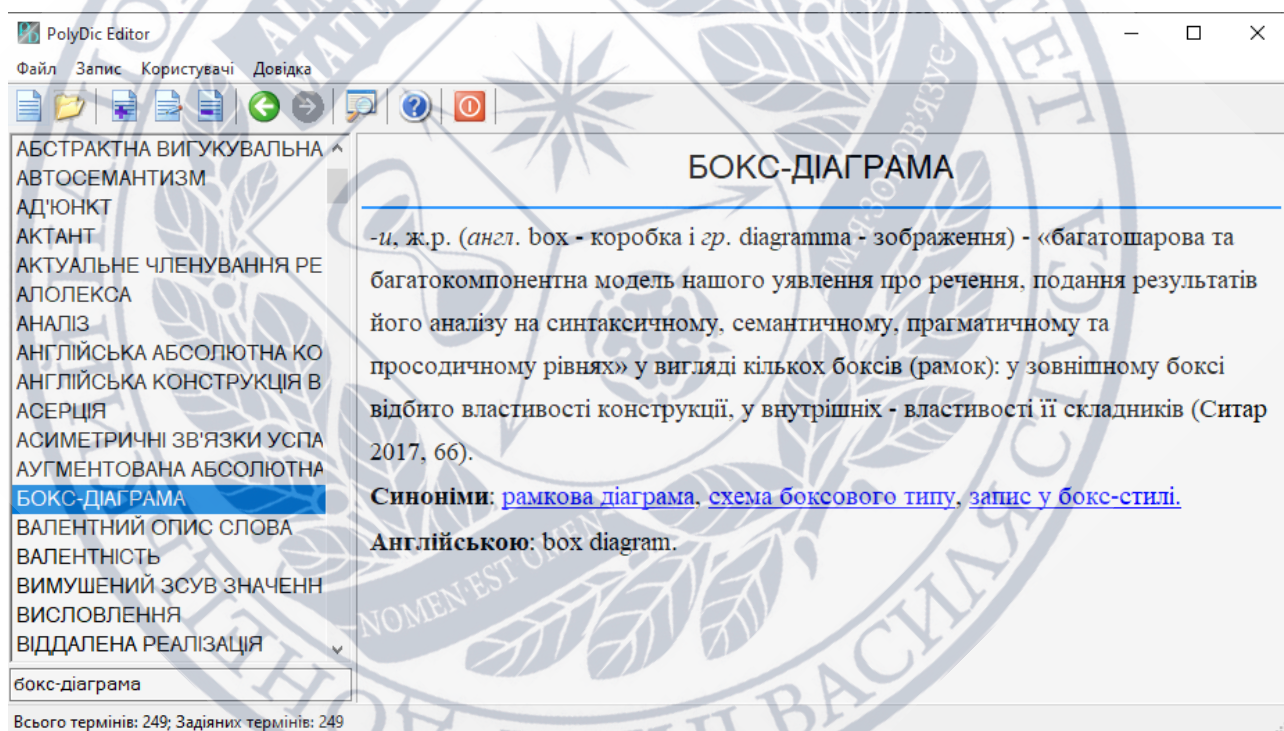

Рис. 2.20 Відображення синонімів у словниковій статті

До недоліків цього програмного забезпечення можна віднести:

- 1) вбудований у систему шрифт не підтримує літери з діакритичними знаками, зокрема, і знак наголосу;
- 2) система не підтримує мультимедійні об'єкти.

Досвід створення електронного словника термінів конструкційної граматики за допомогою програмного забезпечення PolyDis опублікований в збірнику наукових праць «Лінгвокомп'ютерні дослідження», випуск №14 [1].

ВИСНОВКИ

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою створення спеціального словника термінів, у якому було б уніфіковано і стандартизовано термінологію конструкційної граматики.

У процесі дослідження цієї теми поставлені мета та завдання були досягнуті за допомогою методу аналізу й систематизації терміносистеми граматики конструкцій, описового методу та прийому дистрибутивного аналізу.

У першому розділі розглянуто поняття конструкційної граматики та конструкції, визначено мету граматики конструкцій. У процесі роботи над першим розділом було з'ясовано, що конструкційна граматика – це порівняно нова течія теорії мови, основною ідеєю якої є те, що елементарним елементом мови визнається конструкція (construction), або формо-смілова пара. Основою граматики конструкцій є положення про те, що між традиційними рівнями мови немає чітких меж, а конструкції є одиницями цих рівнів. Конструкційна граматика, як і кожна галузь науки, вимагає створення систематизованого термінологічного словника.

Окреслено основні типи та функції словників. Зокрема, було з'ясовано, що укладений лексикографічний продукт становить словник тлумачно-перекладного типу. Розглянуто основні принципи та постулати лексикографування. Охарактеризовано вимоги до словника та етапи роботи над лексикографічним продуктом. Загалом найвагомішими етапами укладання словника є такі: розробка концепції словника, визначення його макро- та мікроструктури; укладання словникових статей; перевірка відповідності словника запланованим цілям.

У процесі роботи було з'ясовано, що під макроструктурою зазвичай розуміють загальний уклад словника, а під мікроструктурою – структуру окремої словникової статті. У створеному словнику мікроструктура складається із заголовної одиниці, граматичної довідки, дефініції терміна, а також еквівалента англійською мовою. Після тлумачення терміна в дужках подано посилання на

джерело, у якому зафіксовано цю одиницю. До деяких слів було знайдено стислу етимологічну інформацію. Синоніми, якщо вони є, наводяться після тлумачення заголовного слова й обов'язково вводяться до загального реєстру.

Окрім цього, розглянуто явище синонімії термінів у термінологічному словнику конструкційної граматики. Зокрема, було подано класифікацію синонімів за Рафаїлом Кобріним та Борисом Головіном, які розрізняють такі різновиди термінологічних синонімів: терміни-дублети іноземного походження; терміни – синтаксичні синоніми (поділяються на 3 групи: слово – словосполучення; словосполучення – словосполучення; повна – коротка форми терміна) та дефініційні синоніми.

У створюваному словнику термінів конструкційної граматики зафіксовано 1 приклад термінів-дублетів іноземного походження, 8 прикладів термінів – синтаксичних синонімів та 1 приклад дефініційних синонімів.

У другому розділі було проаналізоване поняття електронного словника та характеризувано відмінності між комп'ютерною копією й комп'ютерною версією паперового словника та власне електронним і автоматичним словником. Зокрема, було з'ясовано, що власне електронний словник – це словник, який укладається за допомогою комп'ютера, кінцевими користувачами є люди. Автоматичним ж є словник, кінцевим користувачем якого є комп'ютер.

Розглянуто поняття веб-сайту та узагальнену класифікацію веб-сайтів, ключові різновиди, за якими їх розпізнають. Було визначено такі структури веб-сайтів: лінійна, деревоподібна (ієрархічна із різновидами), довільна, стандартна, каскадна, хмарочос, павутина. Для реалізації сайту було обрано гібридну структуру, що поєднує стандартний метод і метод павутини. Було розглянуто основні елементи, які має містити сайт (до загальних структурних елементів веб-сторінок належить: заставка, логотип, меню навігації, пошук, вибір мови, інформаційне поле), головні функції, що він виконує (реклама сервісу, продукції або ідей; продаж продукції, товарів, сервісів; безоплатне надавання інформації або послуг; підтримання користувачів) та основні етапи створення сайтів. Узагальнено можна сказати, що процес створення веб-сайтів складається з таких

головних етапів: планування структури та зовнішнього вигляду, безпосередньо реалізація планів, тестування веб-сайту та розміщення його на веб-хостингу.

Коротко проаналізована історія HTML та визначено основні функціональні можливості цієї мови розмітки та мови стилю сторінок CSS. Було створено та детально описано процес створення веб-сайту словника термінів конструкційної граматики мовою HTML, наведено код головної сторінки сайту.

Також було створено та описано процес створення словника термінів граматики конструкцій за допомогою програмного забезпечення PolyDic (версія 1.0), що було укладене фахівцями Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології.

Перспективами подальшого дослідження є поповнення реєстру новими термінами конструкційної граматики та укладання для них словникових статей. Також словник як етапне явище може стати базою подальших досліджень у царині конструкційної граматики та термінографії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамусік К. О. Електронний словник термінів конструкційної граматики: досвід створення на Polydic. *Лінгвокомп'ютерні дослідження: зб. наук. праць* / Донецький національний університет ім. Василя Стуса / Укл.: А. Загнітко (наук. і відп. ред.). Вінниця: ДонНУ, 2021. №14. С. 25–28.
2. Адамусік К. О. Синонімія термінів в термінологічному словнику конструкційної граматики. *Лінгвокомп'ютерні дослідження: зб. наук. праць* / Донецький національний університет ім. Василя Стуса / Укл.: А. Загнітко (наук. і відп. ред.). Вінниця: ДонНУ, 2020. №13. С. 9–13.
3. Адамусік К. О. Словник термінів конструкційної граматики: структура словникової статті. *Лінгвокомп'ютерні дослідження: зб. наук. праць* / Донецький національний університет ім. Василя Стуса / Укл.: А. Загнітко (наук. і відп. ред.). Вінниця: ДонНУ, 2019. №12. С. 10–15.
4. Архипецкая М. В. Интонационные фразеологизмы со значением эмоционального отрицания: автореф. дисс. ... канд. филол. наук.: 10.02.19. Санкт-Петербург, 2012. 26 с.
5. Бабій Ю. Б. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни «Прикладна лінгвістика». Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2017. 132 с.
6. Баранов О. А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології. *Правова інформатика*. 2012. № 2. С. 28–37.
7. Беляев А. В. Построение навигации для иерархических структур в WEB-системах управления WEB-сайтом. *Автоматика. Автоматизация. Электро-технические комплексы и системы*. Херсон: ХНТУ, 2008. № 2. С. 54–57.
8. Библик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів. Харків: Фоліо, 2005. 623 с.
9. Богданов А. Г. 47 готовых решений для создания Web-сайта. Москва: Триумф, 2010. 272 с.
10. Богданова І. В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в

- українському медійному дискурсі початку ХХІ ст.: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2016. 191 с.
11. Бородаев Д. В. Веб-сайт как объект графического дизайна. Монография. Харьков: «Септима ЛТД», 2006. 288 с.
 12. Волошин В. Г. Комп'ютерна лінгвістика: Навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 382 с.
 13. Гак В. Г. Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1990. С. 463–465.
 14. Головащук С. І. Перекладні словники і принципи їх укладання: (на лекс. матеріалі рос. та укр. мов) / С. І. Головащук; АН УРСР, Ордена Труд. Червон. Прапора Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1976. 245 с.
 15. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах: Учеб. пособие для филол. спец. вузов. М.: Высш. шк., 1987. 104 с.
 16. Дарчук Н. П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту): підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 351 с.
 17. Демська О. М. Вступ до лексикографії. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 266 с.
 18. Добровольский Д. О. Грамматика и фразеология: точки пересечения. *Изв. РАН. Серия литературы и языка*. Т. 76. № 1. Москва, 2017. С. 5–14.
 19. Дубічинський В. В. Лексикографія: навч.-метод. посіб. Харків: НТУ «ХПІ», 2011 р. 66 с.
 20. Єрмоленко С. Я., Библик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 125 с.
 21. Жуковська В. В. Коллострукційний аналіз англійської абсолютної конструкції. *Doctrina multiplex, veritas una. Учень багато, істина одна: збірник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніатової*. Київ: Київський ун-т. ім. Б. Грінченка, 2018. С. 330–343.

22. Жуковська В. В. Структурно-морфологічні особливості абсолютних конструкцій в сучасній англійській мові. *Матеріали онлайн семінару “Актуальні проблеми іноземної філології та методики викладання іноземних мов”*, 2014 (b). С. 37–46.
23. Жуковська В. В. Концептуально-методологічні засади граматики конструкцій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2015. С. 255–259.
24. Жуковська В. В. Історичні витоки та напрями граматики конструкцій. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Шляхи подолання мовних та комунікативних бар’єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей»*. Київ, 2014 (a). С. 383–386.
25. Загнітко А. П. Сучасна лексикографічна граMATика дієслова: регулярність приміток у структурі статті. Людина. Комп’ютер. Комунікація: збірник наукових праць (за ред. проф. О. П. Левченко). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. 242 с.
26. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012.
 - Т. 1: А – Й. Донецьк: ДонНУ, 2012. 402 с.
 - Т. 2: К – О. Донецьк: ДонНУ, 2012. 350 с.
 - Т. 3: П – С. Донецьк: ДонНУ, 2012. 426 с.
 - Т. 4: Т – Я. Донецьк: ДонНУ, 2012. 388 с.
27. Зозуля С. Термінологічний словник «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології». *Бібліотечна планета*, 2014. № 2. С. 38–40.
28. Иорданская Л. Н. Смысл и сочетаемость в словаре. Москва: Языки славянских культур, 2007. 672 с.
29. Інькова Н. А. Створення Web-сайтів: Навчально-методичний посібник. URL: <http://club-edu.tambov.ru/methodic/fio/p5.doc>

- 30.Калимон Ю. О. Структурно-інформаційна модель словника мови новел Василя Стефаника: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2020. 312 с.
- 31.Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика: підручник. Донецьк: Юго-Восток, 2006. 187 с.
- 32.Клімушин П. С. Проектування інформаційних представництв органів поліції: текст лекції. Харків, 2020. 13 с.
- 33.Колосова Т. А., Черемисина М. И. Очерки по теории сложного предложения. Новосибирск, 1987.
- 34.Копотев М. В., Стексова Т. И. Исключение как правило: Переходные единицы в грамматике и словаре. Москва: Языки славянской культуры: Рукописные памятники Древней Руси, 2016. 309 с.
- 35.Кочан І. М. Варіанти і синоніми термінів з міжнародними компонентами. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології», 2008. № 620. С. 14–19.
- 36.Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультуро́логия. Москва: Гнозис, 2002. 284 с.
- 37.Крисенко С. М. Новітній англо-український, українсько-англійський словник. Харків: Харківська книжкова фабрика ім. Фрунзе, 2005. 960 с.
- 38.Лейчик В. М. Термины-синонимы, дублеты, эквиваленты, варианты. *Актуальные проблемы лексикологии и словообразования*. Вып.2. Новосибирск, 1973. С. 103–107.
- 39.Лісовська А. Ю., Калита А. А. Контент веб-сайтів і їхня структура. *Молодий вчений*. №10 (74), 2019. С.166–171.
- 40.Мамчур Л. Розміщення твору в мережі Інтернет як спосіб його використання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 2011. № 3. С. 34–40.
- 41.Матвєєва С. А. Сайт як жанр Інтернет-комунікації (на матеріалі персональних сайтів учених): автореферат дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.15. Донецьк, 2006. 20 с.
- 42.Нильсен Я. Веб-дизайн. СПб: Символ-Плюс, 2003. 512 с.

- 43.Перебийніс В. І., Сорокін В. М. Традиційна та комп'ютерна лексикографія. Навч. посібник. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2009. 218 с.
- 44.Рахилина Е. В. Функциональные и когнитивные теории. *Современная американская лингвистика: фундаментальные направления*. Москва: Едиториал, 2002. С. 370–389.
- 45.Рахилина Е. В. Лингвистика конструкций. Москва: «Издательский центр «Азбуковник», 2010. 584 с.
- 46.Селегей В. Электронные словари и компьютерная лексикография. *Ассоциация лексикографов Lingvo*. 2003. URL: https://lingvoda.ru/transforum/articles/selegey_a1.asp
- 47.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
- 48.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Київ, 2006. 716 с.
- 49.Сивакова Н. А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном глоссарии: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.21. Тюмень, 2004. 25 с.
- 50.Система укладання та перегляду електронних словників PolyDic v.1.0. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_vocab_CD.htm (дата звернення: 11.02.2021).
- 51.Ситар Г. В. Синтаксичні фразеологізми в розрізі конструкційної граматики: монографія: [наук. і відп. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 458 с.
- 52.Ситар Г. В., Адамусік К. О. Електронний словник термінів конструкційної граматики: досвід створення. *Граматичні читання – XI: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції 13–14 травня 2021 року*. Донецький нац. ун-т імені Василя Стуса; наук. ред. А.П.Загнітко. Вінниця: ТОВ «Твори», 2021. С. 153–158.
- 53.Ситар Г. В., Адамусік, К. О. Макро- й мікроструктура словника термінів конструкційної граматики. *Матеріали наукової конференції професорсько-*

- викладацького складу, наукових працівників та здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019-2020 рр. (квітень-травень 2021 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 130–131.
54. Ситар, Г. В., Адамусік, К. О. Способи перекладу англійських багатокомпонентних термінів конструкційної граматики українською мовою. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*: зб. наук. праць / Донецький національний університет імені Василя Стуса; гол. ред. Ж. Краснобаєва-Чорна. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2021. Вип. 42. С. 183–193.
55. Ситар, Г. В., Адамусік, К. О. Тлумачно-перекладний словник термінів конструкційної граматики: етапи створення. *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи* / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. С. 98–102.
56. Солганик Г. Я. Фразеологизированные модели в современном русском языке. *Русский язык в школе*. 1976. №5. С. 73–78.
57. Сычев И. А. Создание сайтов на основе систем управления контентом. Электрон. учеб.-метод. пособие. Бийск, 2012.
58. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. Київ: Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.
59. Шевченко Т. Є., Етенко Н. Ю. Сучасні форми словникової продукції: український онлайн-сегмент. *Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Короленківські читання»*, Харків, 2015. С. 68–70.
60. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Київ: Арттек, 1998. 336 с.
61. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Л.: Наука, 1974. 428 с.
62. Ярмола О. В., Лобачова С. В., Велика К. І. Лінгво-інформаційні методи створення електронних тематичних словників аграрних термінів. *Молодий вчений*. № 12.1 (52.1), 2017. С. 87–91.

63. Яцюк О. Г. Основы графического дизайна на базе компьютерных технологий. БХВ Петербург, 2004. 240 с.
64. Adamusik K. Glossary of terms of construction grammar. *4d International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers "Topical issues of humanities, technical and natural sciences"* (21 November 2019) / Ed. board V.I. Kalinichenko (Ed. in Chief) et al. Vinnytsia: Vasyly' Stus DonNU, 2019. pp. 188–189.
65. Boas H. C. Cognitive Construction Grammar. *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 2013. pp. 233–253.
66. Boas Hans, Sag Ivan, Kay Paul. Introducing Sign-Based Construction Grammar. *Sign-Based Construction Grammar. Center for the study of language and information*, 2012. pp. 1–30.
67. Croft William. Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective. Oxford University Press, 2001. 416 p.
68. Diessel Holger. Usage-based construction grammar. *Handbook of Cognitive Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2015. pp. 295–321.
69. Dunn Jonathan. Computational Learning of Construction Grammars. Illinois. Institute of Technology, 2016. 34 p.
70. Dunn Jonathan. Frequency vs. Association for Constraint Selection in Usage-Based Construction Grammar. *Proceedings of the Workshop on Cognitive Modeling and Computational Linguistics. Association for Computational Linguistics*, 2019. pp. 117–128.
71. Fillmore J. Charles, Kay Paul, O'Connor Mary Catherine. Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone. *Language*, Vol. 64, №3, 1988. pp. 501–538.
72. Fillmore J. Charles. Syntactic Intrusions and The Notion of Grammatical Construction. *Proceedings of the Eleventh Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 1985. pp. 73–86.

- 73.Fillmore J. Charles. The Mechanisms of “Construction Grammar”. *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 1988. pp. 35–55.
- 74.Fried Mirjam, Östman Jan-Ola. Construction grammar in a cross-language perspective (Constructional Approaches to Language). John Benjamins Publishing, 2004. 209 p.
- 75.Fried Mirjam. Construction Grammar. *Theory and Analysis. An International Handbook. Handbooks of Linguistics and Communication Science*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2015. pp. 974–1003.
- 76.Fried Mirjam. Principles of constructional change. *The Oxford handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press. 2013. pp. 419–437.
- 77.Fried Mirjam. Construction grammar. *Handbook of syntax (2nd ed.)*. Berlin: Walter de Gruyter, 2010.
- 78.Goldberg Adele. Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure. 1 edition. University Of Chicago Press, March 15, 1995. 271 p.
- 79.Goldberg Adele. Constructions: a new theoretical approach to language. *TRENDS in Cognitive Sciences* Vol.7 №.5 May, 2003. pp. 219–224.
- 80.Goldberg Adele. Verbs, constructions and semantic frames. *Lexical Semantics, Syntax, and Event Structure*. Oxford University Press. 2010. pp. 39–58.
- 81.Gries Stefan. Data in Construction Grammar. *The Oxford handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 2013. pp. 93–108.
- 82.Heine B., Narrog H. (ed.) The Oxford Handbook of Linguistic Analysis. Oxford University Press Inc, 2010. 1048 p.
- 83.Hilpert Martin. Construction Grammar and its Application to English. Edinburgh University Press, 2014.
- 84.Hoffmann Thomas. The Renaissance of constructions: From constructions to Construction Grammars. *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. pp. 284–309.

- 85.Hsu Anne, Chater Nick. Probabilistic language acquisition: Theoretical, computational, and experimental analysis. *Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society*. Volume 32, 2010. pp. 1720–1725.
- 86.Lambrecht Knud, Michaelis Laura. The exclamative sentence type in English. *Conceptual structure, discourse and language*, 1996. pp. 375–389.
- 87.Lehmann Ch. On the typology of relative clauses. *Linguistics* №24, 4, 1986. pp.663–680.
- 88.Michaelis Laura. Meanings of Constructions. University of Colorado Boulder, 2017.
- 89.Müller Stefan. Discussion Note: Phrasal or Lexical Constructions. *Project MUSE. Language*, volume 82, number 4, 2006. pp. 850–883.
- 90.Sag I.A. Sign-Based Construction Grammar: An Informal Synopsis. *Sign-Based Construction Grammar*. CSLI Publications, 2012. pp. 61–186.
- 91.Steels Luc. Introducing Fluid Construction Grammar. *Design Patterns in Fluid Construction Grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 2011. pp. 3–30.
- 92.Stefanowitsch Anatol. Covarying collexemes. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 2005. № 1. pp. 1–43.
- 93.Żmigrodzki Piotr. Słowo – słownik – rzeczywistość. Z problemów leksykografii i metaleksykografii. Kraków 2008: Wydawnictwo Lexis. 230 s.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ КОНСТРУКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

Умовні позначення

англ. — англійська;

гр. — грецька;

ж.р. — жіночий рід;

лат. — латинська;

мн. — множина;

невідм. — невідмінюване слово;

нім. — німецька;

с.р. — середній рід;

фр. — французька;

ч.р. — чоловічий рід.

А

АБДУ́КЦІЯ, -ї, ж.р. (*лат.* *abductio* – виведення від) — «у лінгвістиці тексту мисленнєва операція, що забезпечує розуміння тексту зі змістовною неповнотою шляхом відновлення редукованої чи пропущеної інформації як найбільш імовірної щодо відповідного описаного в тексті стану справ» (Селіванова 2006, 7).

Англійською: *abduction*.

АБСТРА́КТНА ВИГУ́КУВАЛЬНА КОНСТРУ́КЦІЯ, -ої + ої + -ї, ж.р. (*англ.* *abstract* і *лат.* *constructio* – побудова) — конструкція, «в якій немає жодних формальних обмежень, окрім загальної вимоги, щоб усі компоненти семантико-прагматичної структури отримали вираження» (Lambrecht 1996, 378).

Англійською: *abstract exclamative construction* (AEC).

АВТОСЕМАНТИ́ЗМ, -у, ч.р. (*гр.* *autos* – сам, *semantikos* – той, що позначає) — «властивість мовної одиниці бути незалежною, мати самостійний окремий зміст» (Селіванова 2006, 13).

Англійською: *autosemantic* (word, sentence).

АД'Ю́НКТ, -а, ч.р. (*лат.* *adjunctus* – приєднаний) — «компонент предикатно-аргументної структури, який представляє різні обставини ситуації, фіксованої цією структурою, або факультативні валентності предиката» (Селіванова 2006, 14).

Англійською: *adjunct*.

АКТА́НТ, -а, ч.р. (*лат.* *ago* – дія) — «учасник події, описуваної дієсловом; кількість і типи актантів, визначувані характером валентності дієслова; учасник ситуації, що утворює класи денотативних ролей: 1) суб'єктного, 2) об'єктного, 3) адресатного, 4) інструментального, 5) ситуативного типів; обов'язковий (валентний) поширювач слова в реченні; будь-який член речення, що називає особу, предмет чи бере участь у процесі, позначеному дієсловом. У семантичному синтаксисі розрізняють семантичні (реальні) актанти, що

відбивають елементи ситуації (суб'єкт, об'єкт, адресат та ін.), і синтаксичні актанти – члени речення (підмет, додаток тощо); компонент висловлення, що позначає учасника процесу, вираженого дієсловом» (Загнітко 2012, Т.1, 30).

Англійською: *actant*.

АКТУАЛЬНЕ ЧЛЕНУВАННЯ РІЧЕННЯ, *-ого*, с.р. — «комунікативно-змістовне членування речення в живому (актуальному) мовленні, містить із позицій адресата дане, відоме й нове, повідомлюване, тобто тему й рему» (Селіванова 2006, 21).

Англійською: *actual division of the sentence*.

АЛОЛÉКСА, *-и*, ж.р. (*гр. alios* – різний, інший і *lexis* – слово) — «слово як член, як глоса, як варіант або різновид лексеми у певному мовленнєвому акті (усному чи писемному)» (Загнітко 2012, Т.1, 36).

Англійською: *allex*.

АНА́ЛІЗ, *-у*, ч.р. (*лат. analysis*) — «метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом уявного чи фактичного розкладу, розчленування їх на складові частини; розгляд чого-небудь» (Бирик, Сютта 2005, 37).

Англійською: *analysis*.

АНГЛІЙСЬКА АБСОЛЮТНА КОНСТРУ́КЦІЯ (АК), *-ої + -ої + -ї*, ж.р. (*лат. constructio* – побудова) — «особливий тип вторинної предикації, що має бінарну структуру та складається з іменної групи в якості вторинного суб'єкта і з неособової форми дієслова (дієприкметника І, дієприкметника ІІ, інфінітива) чи недієслівної частини мови (іменникової, прикметникової, прислівникової чи прийменникової фрази) в якості вторинного предикату» (Жуковська 2018, 333).

Англійською: *English Absolute Construction*.

АНГЛІЙСЬКА КОНСТРУ́КЦІЯ ВІЗНАЧЕННЯ, *-ої + -ї*, ж.р. (*лат. constructio* – побудова) — тип конструкції, «некомпозиційність якої полягає в тому, що комбінація визначника і іменника позначає семантично обмежене ціле, незалежно від того, чи є його складові суттєво сумісні з обмеженістю» (Fried 2010, 10).

Англійською: *English Determination construction*.

АСЕРЦІЯ, -ї, ж.р. (*англ.* assertion – ствердження) — «компонент смислу повідомлення (не є пресупозицією), у якому про щось стверджується і який не підлягає дії заперечення, ствердження чогось; у разі заперечення цей компонент набуває протилежного істинного значення» (Загнітко 2012, Т.1, 69).

Англійською: asertion.

АСИМЕТРИЧНІ ЗВ'ЯЗКІ УСПАДКУВАННЯ, -их + -ів, мн. (*англ.* asymmetric) — зв'язки, що «розташовуються між конструкціями, які пов'язані як семантично, так і синтаксично. Тобто, конструкція А мотивує конструкцію В тоді і тільки тоді, коли В успадковується від А. Успадкування дозволяє нам вловити той факт, що дві конструкції можуть бути певним чином однаковими, а певним відрізнитися» (Goldberg 1995, 72).

Англійською: asymmetric inheritance links.

АУГМЕНТОВАНА АБСОЛЮТНА КОНСТРУКЦІЯ, -ої + -ої + -ї, ж.р. (*лат.* constructio – побудова) — абсолютна конструкція, що «може приєднуватися до матричного речення за допомогою спеціальних сполучних слів (у більшості випадків прийменниками with та without)» (Жуковська 2018, 334).

Англійською: augmented absolute construction.

Б

БОКС-ДІАГРАМА, -и, ж.р. (*англ.* box – коробка і *гр.* diagramma – зображення) — «багатошарова та багатокомпонентна модель нашого уявлення про речення, подання результатів його аналізу на синтаксичному, семантичному, прагматичному та просодичному рівнях» у вигляді кількох боксів (рамок): у зовнішньому боксі відбито властивості конструкції, у внутрішніх – властивості її складників (Ситар 2017, 66).

Синоніми: рамкова діаграма, схема боксового типу, запис у бокс-стилі.

Англійською: box diagram.

В

ВАЛÉНТНИЙ ÓПИС СЛÓВА, *-ого + -у*, ч.р. (*лат. valentia* – сила) — опис слова, який «ідентифікує його граматичні та семантичні доповнення (включаючи предмет), показуючи для кожного з них, де потрібна повна специфікація, граматичну функцію, його семантичну роль і морфолого-синтаксичне маркування» (Fillmore 1988, 42).

Англійською: valence description of a word.

ВАЛÉНТНІСТЬ, *-ності*, ж.р. (*лат. valentia* – сила) — «реалізація сполучувальних властивостей синтаксично стрижневих і залежних слів» (Загнітко 2012, Т.1, 97).

Англійською: valency.

ВÍМУШЕНИЙ ЗСÚВ ЗНАЧЕННЯ, *-ого + -у*, ч.р. — концепт, який «описує феномен, згідно з яким значення лексичного предмета може систематично змінюватися в залежності від конструктивного контексту» (Hilpert 2014, 25).

Англійською: coercion.

ВÍСЛОВЛЕННЯ, *-я*, с.р. — «одиниця мовлення, побудована за законами відповід. мови; речення, яке розглядають з боку його комунікат. організації» (Українська мова: Енциклопедія / І.Р. Вихованець 2004, с.69).

Англійською: expression.

ВÍДДА́ЛЕНА РЕАЛІЗА́ЦІЯ, *-ої + -ї*, ж.р. — шаблони створення екземплярів в конструкційній граматиці, що «пояснюють залежності, які приблизно відповідають явищам *wh*-руху в трансформаційній традиції» (Fried 2015, 994).

Синонім: шаблони лівої ізоляції.

Англійською: distant instantiation.

ВÍРТУА́ЛЬНЕ КОПЮВА́ННЯ ÍНФОРМА́ЦІЇ, *-ого*, с.р. (*англ. virtual* і *лат. informare* – зображувати, повідомляти) — спосіб копіювання, при якому «домінуючі конструкції вказуються тільки частково: успадкована інформація зберігається тільки з домінуючою конструкцією. За цим механізмом, висновки

обчислюються шляхом пошуку в дереві успадкування для визначення повних специфікацій даної конструкції» (Goldberg 1995, 74).

Англійською: virtual copying of information.

ВЛАСТІВОСТІ КОНСТРУКЦІЇ НА РІВНІ СКЛАДОВІХ, *-ей*, мн. (лат. constructio – побудова) — такі властивості конструкції, «які є вимогами, що пред'являються до складових конструкції» (Fried 2013, 22).

Синонім: внутрішні властивості конструкції.

Англійською: constituent-level properties of construction.

ВНУТРІШНІ ВЛАСТІВОСТІ КОНСТРУКЦІЇ, *-ix + -ей*, мн. (лат. constructio – побудова) — такі властивості конструкції, «які є вимогами, що пред'являються до складових конструкції» (Fried 2013, 22).

Синонім: властивості конструкції на рівні складових.

Англійською: internal properties of construction.

ВНУТРІШНІЙ СІНТАКСИС КОНСТРУКЦІЇ, *-ого + -у + -ї*, ч.р. (гр. sýntaxis – устрій, зв'язок, поєднання, порядок і лат. constructio – побудова) — «опис складу конструкції» (Fillmore 1988, 36).

Англійською: internal syntax of a construction.

ВСТАВНІ РЕЧЕННЯ, *-их*, мн. — «предикативні одиниці, які формально не пов'язані з реченням, до якого вони входять із метою вираження відношення мовця до висловлення, апеляції до співрозмовника, джерела повідомлення, деяких уточнень ситуації, про яку повідомляється» (Селіванова 2006, 72).

Англійською: parenthetical sentences.

ВСТАВНІ СЛОВА, *-их + -ів*, мн. — «синтаксичний розряд слів, що частково співвідноситься з модальними словами як частиною мови, яка визнається не всіма граматистами через наявність у цьому розряді сполук кількох слів» (Селіванова 2006, 73).

Англійською: parenthetical words.

«ВТІЛЕНА» ГРАМАТИКА КОНСТРУКЦІЙ, *-ої + -и*, ж.р. — «напрямок граматики конструкцій, спрямований на комп'ютерне застосування отриманих результатів. Одним з головних питань, що цікавлять цей напрям є як мова

використовується в реальних фізичних та соціальних контекстах» (Жуковська 2014 (а), 385).

Англійською: Embodied Construction Grammar (ECG).

ВУЗОЛ, -зла, ч.р. — «елемент семантичного або концептуального графа, семантичної мережі, дерева безпосередніх складників, дерева залежностей, фрейму, який є мисленнєвим аналогом певного параметра або складника ситуації (часу, мети, суб'єкта, об'єкта, локатива, темпоратива, каузатива тощо) або структури знань» (Селіванова 2006, 73).

Англійською: node.

Г

ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ, -ї, ж.р. (лат. generalis – загальний, головний) — «1) у лінгвістичній семантиці узагальнення значення номінативної одиниці як перехід від конкретного до загального. У функціональній граматиці існує погляд на Г. як функціонально- семантичну категорію, домінантою якої є кванторні займенники. 2) У когнітивній лінгвістиці Г. є процедурою поширення (за певних умов) істинності твердження щодо одного з елементів класу предметів на весь клас у цілому» (Селіванова 2006, 76).

Англійською: generalization.

ГІПÓТЕЗА «ПРА́ВИЛО ДО ПРА́ВИЛА», -и, ж.р. (гр. hypothesis – основа, передбачення) — «підхід, що передбачає асоціювання кожного синтаксичного правила з семантичним правилом, яке визначає значення утвореного синтаксичного компонента» (Goldberg 1995, 222).

Англійською: "rule-to-rule" hypothesis.

ГІПÓТЕЗА ПРИЧІННО-НАСЛІДКÓВОВОГО ЗВ'ЯЗКУ́, -и, ж.р. (гр. hypothesis – основа, передбачення) — гіпотеза, згідно з якою «значення, визначене дієсловом, і значення, що позначається конструкцією, повинні бути об'єднані через (тимчасово суміжні) причинно-наслідкові зв'язки» (Goldberg 1995, 62).

Англійською: Causal Relation Hypothesis.

ГІПОТЕЗА УНІВЕРСАЛЬНОГО ВИРІВНЮВАННЯ, *-и*, ж.р. (*зр.* hypothesis – основа, передбачення) — гіпотеза, згідно з якою «існує певний набір універсальних принципів, які відображають семантичне подання речення на початкові граматичні відношення» (Goldberg 1995, 102).

Англійською: Universal Alignment Hypothesis.

ГІПОТЕЗА УНІВЕРСАЛЬНОГО ТЕТА-ПРИСВОЮВАННЯ, *-и*, ж.р. (*зр.* hypothesis – основа, передбачення) — гіпотеза, згідно з якою «ідентичні тематичні зв'язки між предметами представлені ідентичними структурними зв'язками між цими предметами на рівні D-структури» (Goldberg 1995, 102).

Англійською: Universal Theta Assignment Hypothesis.

«ГНУЧКА́» ГРАМА́ТИКА КОНСТРУ́КЦІЙ, *-ої + -и*, ж.р. (*зр.* grammatikě – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання; *лат.* constructio – побудова) — різновид граматики конструкцій, що «призначена, перш за все, для того, щоб прикладні лінгвісти могли записати перелік лексичних та граматичних конструкцій, необхідних при розборі або формуванні висловлювань, або проводити експерименти з вивчення і еволюції мови» (Steels 2011, 1).

Англійською: Fluid Construction Grammar (FCG).

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ, *-их + -ів*, мн. — «члени речення, які є предикативним центром двоскладного речення, самодостатніми для його створення, від яких залежать другорядні члени» (Селіванова 2006, 96).

Англійською: principal parts of sentence.

ГРАМА́ТИКА, *-и*, ж.р. (*зр.* grammatikě – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання) — «1. Розділ мовознавства, що вивчає закономірності будови, змін та утворення форм слів певної мови, а також словосполучень і речень. 2. Система правил словозміни та зв'язку слів у словосполученнях і реченнях у мові взагалі та в певній мові зокрема» (Єрмоленко 2001, 40).

Англійською: grammar.

ГРАМА́ТИКА КОНСТРУ́КЦІЙ БÉРКЛІ, *-и*, ж.р. (*зр.* *grammatikě* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання; *лат.* *constructio* – побудова) — напрям граматики конструкцій, що «зосереджується на формальному аспекті конструкцій та послуговується для опису синтаксису моделлю, базованій на уніфікації» (Жуковська 2014 (а), 384).

Англійською: Berkeley Construction Grammar (BCG).

ГРАМА́ТИКА КОНСТРУКЦІ́ЙНА, *-и + ої*, ж.р. (*зр.* *grammatikě* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання і *лат.* *constructio* – побудова) — «когнітивна теорія мови в тому сенсі, що вона за своєю суттю пов'язана з когнітивними корелятами будь-яких теоретичних концепцій і мовних категорій, на які спирається модель. Конструкції відображають всі лінгвістичні угоди, які носії цієї мови знають і використовують, коли вони спілкуються цією мовою» (Fried 2004, 23).

Англійською: Construction Grammar (CG).

ГРАМАТИКАЛІ́ЗАЦІ́Я, *-ї*, ж.р. (*зр.* *grammatikě* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання) — «утрата повнозначним словом лексичної самостійності за умови вживання його у службовій функції або перетворення на службове слово чи морфему» (Селіванова 2006, с.101).

Англійською: grammaticalization.

ГРАМАТИ́ЧНИЙ ПІДПИС, *-ого + -у*, ч.р. (*зр.* *grammatike* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання) — компонент знаково-базованої конструкційної граматики (SBCG), «який розмежовує загальний простір лінгвістичних об'єктів та визначає властивості високого рівня кожного класу» (Boas 2012, 18).

Англійською: grammar signature.

ГРА́Ф ЗАЛЕ́ЖНОСТЕЙ, *-у*, ч.р. (*зр.* *graphē* – запис, накреслення від *grapho* – пишу) — «розташоване дерево, яке використовується для зображення структури підпорядкування у реченнях природної мови» (Дарчук 2008, 117).

Синонім: дерево залежностей.

Англійською: dependency graph.

Д

ДЕКАТЕГОРИЗА́ЦІЯ, *-ї*, ж.р. — «перетворення з предметного імені в квантифікатор з частковою втратою (або «вивітрюванням») вихідного лексичного значення» (Рахилина 2010, 358).

Англійською: decategorization.

ДЕНОТА́Т, *-а*, ч.р. (від *лат.* denotatum – позначене) — «термін логіки, транспонований до логічної семантики як відповідник значення, позначеного. Уживається також у значенні об'єкта чи фрагмента дійсності або ментального світу, позначених певною мовною одиницею» (Селіванова 2006, 112).

Англійською: denotatum, denotation.

ДÉРЕВО ЗАЛÉЖНОСТЕЙ, *-а*, с.р. — «розташоване дерево, яке використовується для зображення структури підпорядкування у реченнях природної мови» (Дарчук 2008, 117).

Синонім: граф залежностей.

Англійською: dependency tree.

ДЕСТИНАТІ́В, *-а*, ч.р. — «1) компонент, що виражає призначення предмета; денотативна роль адресатного типу, особа або предмет, якій або якому призначено який-небудь предмет або дію; 2) денотативна роль ситуативного типу, цілий предмет що своєї частини, що пов'язана з ним функційно» (Загнітко 2012, Т.1, 197).

Англійською: destynatyv.

ДИСТРИБУТІ́В, *-а*, ч.р. (*лат.* distributio – поділ, розподіл) — «компонент, що виражає розподільовальні відношення; денотативна роль сирконстантного просторового / часового типу, що виражає множинність» (Загнітко 2012, Т.1, 212).

Англійською: distributive.

ДИСТРИБУТІ́ВНО-СТАТИСТІ́ЧНИЙ АНА́ЛІЗ, *-ого + -у*, ч.р. (*лат.* distributio – поділ, розподіл; *лат.* status – багатство; *лат.* analysis) — «методика

статистичного підрахунку суми всіх можливих позицій елементу відносно інших елементів того самого рівня; сукупність формальних алгоритмічних процедур, спрямованих на опис дистрибуції будь-яких емпірично доступних об'єктів у тексті» (Селіванова 2006, 123).

Англійською: distributive statistical analysis.

ДІЕСЛІВНІ АБСОЛЮТНІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их + -их + -ій*, мн. (лат. constructio – побудова) — «абсолютні конструкції бінарної структури, перший член якої завжди є іменною групою, а другий – неособовою дієслівною формою (дієприкметником, дієприслівником чи інфінітивом)» (Жуковська 2014 (b), 39).

Англійською: verbal absolute construction.

ДІТРАНЗИТИВНА КОНСТРУКЦІЯ, *-ої + -ї*, ж.р. (лат. constructio – побудова) — конструкція, що «викликає поняття передачі або «віддачі», вона вимагає, щоб аргументом мети була жива істота, здатна прийняти переданий предмет. Форма дітранзитивної конструкції: Суб'єкт – Дієслово – Об'єкт1 – Об'єкт2. Інші інтерпретації для дітранзитива також можуть бути систематично пов'язані з поняттям передачі, так як вони мають на увазі, що передача відбудеться, якщо відбудуться певні умови, викликані основним дієсловом, що передача не відбудеться, або що відбувається антонімічне відношення віддачі» (Goldberg 2003, 221).

Англійською: ditransitive construction.

ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ, *-их + -ів*, мн. — «члени речення, залежні від головних, які служать для змістовного уточнення, пояснення, доповнення речення, що за умови їхньої наявності кваліфікується як поширене» (Селіванова 2006, 134).

Англійською: subordinate parts of sentence.

Е

ЕКВІВАЛЕНТ, *-а*, ч.р. (*лат. aequivalentis* – рівнозначний, рівноцінний) — «мовна одиниця, яка за функцією рівнозначна іншій одиниці мови» (Єрмоленко 2001, 55).

Англійською: *equivalent*.

ЕКСПЕРІЄНСІВ, *-а*, ч.р. (*англ. experience* – досвід) — «учасник ситуації, який відчуває або не відчуває симпатію до чогось; денотативна роль суб'єктного типу, протагоніст, носій стану; семантична роль першого актанта при дієсловах знання, стану, почуття; учасник ситуації, який сприймає зорову, слухову та іншу інформацію» (Загнітко 2012, Т.1, 253).

Синонім: експерієнцер.

Англійською: *eksperiensyv*.

ЕКСПЕРІЄНЦЕР, *-а*, ч.р. (*англ. experience* – досвід) — «учасник ситуації, який відчуває або не відчуває симпатію до чогось; денотативна роль суб'єктного типу, протагоніст, носій стану; семантична роль першого актанта при дієсловах знання, стану, почуття; учасник ситуації, який сприймає зорову, слухову та іншу інформацію» (Загнітко 2012, Т.1, 253).

Синонім: експерієнсив.

Англійською: *experiercer*.

ЕКСПЛІЦІТНИЙ, *-ого*, ч.р. (*фр. explicite* – явний, реально виражений) — «той, що явно виражений, розгорнутий» (Єрмоленко 2001, 56).

Англійською: *explicit*.

ЕКСПЛІЦІТНІСТЬ, *-ності*, ж.р. (*лат. explicitum* – явний) — «спосіб представлення інформації за допомогою вербальних засобів² (Селіванова 2006, 139).

Англійською: *explicitness*.

ЕКСПРЕСІВНІСТЬ, *-ності*, ж.р. (*лат. expressio* – вираження, від *exprimo* – чітко вимовляю, зображую) — «здатність мовної одиниці передавати експресію» (Єрмоленко 2001, 57).

Англійською: *expressiveness*.

ЕКСТРАПОЗИЦІЙНІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их + -ій*, мн. (*лат. extra* – поза, зовні, крім і *лат. positio* від *pono* – розміщую, ставлю, *лат. constructio* – побудова) — конструкції, що «враховують шаблони, в яких властивості одного елемента валентності розподіляються за двома дискретними синтаксичними одиницями в реальних висловлюваннях; один аргумент, таким чином, представляється двічі» (Fried 2015, 994).

Синонім: конструкції подвійної реалізації.

Англійською: *extraposition constructions*.

ЕЛЕМЕНТИВ, *-а*, ч.р. — «мисленнєвий аналог діяча-неістоти, активного носія дії, певного стану у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі» (Селіванова 2006, 141).

Англійською: *elementive*.

ЕЛІПСИС, *-а*, ч.р. (*гр. elleipsis* – випущення, пропуск) — «пропуск одного (кількох) з компонентів синтакс. конструкції, стійкого словосполучення, слова, який легко домислюється» (Українська мова: Енциклопедія / О.О. Тараненко, 171).

Англійською: *ellipsis*.

ЕЛІПТИЧНЕ РІЧЕННЯ, *-ого*, с.р. (*гр. elleipsis* – пропуск, випадіння) — «різновид простого речення з відсутнім дієслівним присудком, що не встановлюється з контексту або ситуації і не потребує експлікації через вичерпність представленої інформації» (Селіванова 2006, 142).

Англійською: *elliptical sentence*.

ЕНАЛА́ГА, *-и*, ж.р. (*гр. enallagos* – заміна) — «стилістична фігура, що ґрунтується на перенесенні епітета з керованого слова на керуюче» (Селіванова 2006, 143).

Англійською: *enallage*.

ЕФЕКТ ЗСЇВУ ЗНАЧЕННЯ, -у, ч.р. (*лат.* effectus – дія, результат) — ефект «коли можна спостерігати зміну значень слів в конструктивному контексті» (Hilpert 2014, 25).

Англійською: coercion effect.

Є

ЄДИНА СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПРЕДИКАТА, -ої + -ої + -и, ж.р. (*гр.* semantikos – що має значення, означає; *лат.* structura – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; *лат.* praedicatum – сказане) — «узагальнена, можливо, складна подія або стан, що є культурною одиницею» (Adele Goldberg 2010).

Англійською: single semantic frame of predication.

З

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСНА СТРУКТУРА, -ої + -ої + -и, ж.р. (*лат.* structura – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування) — структура, що «може бути використана для оцінки вивченості будь-якого конкретного мовного обмеження в контексті реальної мови, використовуючи лише позитивні докази та мовну статистику. Ця структура побудована на основі попередніх імовірнісних моделюючих підходів для розробки методу, загальноприйнятого для будь-якої заданої конструкції в природній мові» (Hsu 2010, 1722).

Англійською: general quantitative framework.

ЗАПИС У БОКС-СТІЛІ, -у, ч.р. (*англ.* box – коробка і *лат.* stilus, stylus – паличка для письма) — «багатошарова та багатокомпонентна модель нашого уявлення про речення, подання результатів його аналізу на синтаксичному, семантичному, прагматичному та просодичному рівнях» у вигляді кількох боксів

(рамок): у зовнішньому боксі відбито властивості конструкції, у внутрішніх – властивості її складників» (Ситар 2017, 66).

Синоніми: бокс-діаграма, рамкова діаграма, схема боксового типу.

Англійською: box-style notation.

ЗАТІНЕННЯ, -я, с.р. — «процес, при якому конкретний учасник «потрапляє в тінь» і, таким чином, більше не профілюється. Пасивна конструкція служить для затінення найвищої ролі учасника, пов'язаної з дієсловом» (Goldberg 1995, 57).

Англійською: shading.

ЗВ'ЯЗОК ЕКЗЕМПЛЯРІВ, -у, ч.р. — зв'язок, що «встановлюється, коли конкретна конструкція є окремим випадком іншої конструкції; тобто зв'язок екземплярів між конструкціями існує тоді, і тільки тоді, якщо одна є більш повно визначеною версією іншої. Конкретні лексичні елементи, які зустрічаються тільки в певній конструкції, є екземплярами цієї конструкції, оскільки вони лексично успадковують синтаксис і семантику, пов'язані з конструкцією. Тому ці випадки розглядаються як частково лексично заповнені екземпляри конструкції» (Goldberg 1995, 78).

Англійською: instance link.

ЗВ'ЯЗОК МЕТАФОРІЧНОГО РОЗШІРЕННЯ, -у, ч.р. — зв'язок між конструкціями, «коли дві конструкції пов'язані метафоричним відображенням. Цей тип зв'язку робить явною природу відображення. Те, як семантика домінуючої конструкції відображається на семантику підлеглої конструкції, визначається метафорою» (Goldberg 1995, 81).

Англійською: metaphorical extension link.

ЗВ'ЯЗОК ПІДРОЗДІЛІВ, -у, ч.р. — зв'язок, що «встановлюється тоді, коли одна конструкція є належною частиною іншої конструкції і існує незалежно» (Goldberg 1995, 78).

Англійською: subpart link.

ЗВОРОТНЕ ТЯЖІННЯ, -ого, с.р. — складова частина конструкціоналізації, «яка не тільки сприяє формуванню багатозначності, в якій старе значення

зберігає свою присутність, але також може обмежувати ступінь, в якій потенційна зміна може фактично прогресувати до завершення» (Fried 2013, 33).

Англійською: backward pull.

ЗЛИТТЯ, -я, с.р. — термін, що «використовується для позначення поєднання семантичних обмежень в окремій, але такій, що збігаються за індексом слоти в межах заданого лексичного запису» (Goldberg 1995, 50).

Англійською: fusion.

ЗНАКОВО-БАЗОВАНА КОНСТРУКЦІЙНА ГРАМАТИКА, -ої + -ої + -и, ж.р. (*гр.* grammatikḗ — мистецтво читати і писати букви від *γραμμα* — літера, написання і *лат.* constructio — побудова) — це напрям, що «поєднує ідеї розроблені за чверть століття досліджень у галузі граматики керованих вершинами фразових структур (Head-Driven Phrase Structure Grammar HPSG) з тими, які представлені в рамках граматики конструкцій Берклі (Berkeley Construction Grammar BCG). Її мета — розширити емпіричне охоплення HPSG одночасно ставлячи BCG на більш тверду теоретичну основу» (Sag 2012, 62).

Англійською: Sign-Based Construction Grammar (SBCG).

ЗНАЧЕННЯ МОДИФІКАЦІЙНИХ КОНСТРУКЦІЙ, -я, с.р. (*фр.* modification від *лат.* modificatio — видозміна і *лат.* constructio — побудова) — «обмежене посилення на іменник властивістю, вираженою модифікатором» (Fried 2010, 9).

Англійською: meaning of Modification constructions.

ЗОВНІШНІ ВЛАСТИВОСТІ КОНСТРУКЦІЇ, -их + -ей, мн. (*лат.* constructio — побудова) — такі властивості конструкції, «які представляють собою набір обмежень на те, як цей вислів вписується і взаємодіє з більшими граматичними шаблонами» (Fried 2013, 22).

Синонім: конструкційні властивості конструкції.

Англійською: external properties of construction.

ЗОВНІШНІЙ СІНТАКСИС КОНСТРУКЦІЇ, -ого + -у + -ї, ч.р. (*гр.* sýntaxis — устрій, зв'язок, поєднання, порядок і *лат.* constructio — побудова) — «властивості конструкції в цілому, тобто те, що оратори знають про конструкцію, яка має

відношення до більших синтаксичних контекстів, в яких вона вітається» (Fillmore 1988, 36).

Англійською: external syntax of a construction.

I

ІДІЯ СУМІЩЕНИХ ПРО́СТОРІВ, -ї, ж.р. (*зр.* idea – початок, уявлення) — «ефект поєднання фреймів вихідної і результативної областей. Для того, щоб фрейми поєдналися і змішалися один з одним, потрібно, щоб існувала можливість узагальнити їх властивості – щось на зразок абстрактного фрейму, що представляє активного діяча, що впливає на пацієнс» (Рахилина 2010, 404).
Англійською: idea of blended spaces.

ІДІО́МА, -и, ж.р. (*зр.* idiōma – особливість, самобутній, неповторний вираз) — «властиве лише даній мові нерозкладне словосполучення, значення якого не збігається із значенням окремо взятих його складників» (Єрмоленко 2001, 67).
Англійською: idiom.

ІДІО́МА ДЕКОДУВА́ННЯ, -и, ж.р. (*зр.* idiōma – особливість, самобутній, неповторний вираз) — «вираз, який користувачі мови не могли б інтерпретувати з повною упевненістю, якби вони не вивчали його окремо» (Fillmore, Kay, O'Connor 1988, 504).
Англійською: decoding idiom.

ІДІО́МА КОДУВА́ННЯ, -и, ж.р. (*зр.* idiōma – особливість, самобутній, неповторний вираз) — «вираз, який користувачі мови можуть розуміти або не розуміти без попереднього досвіду, але про який вони не знали б, що це звичайний спосіб сказати те, про що вони кажуть» (Fillmore, Kay, O'Connor 1988, 504).

Англійською: encoding idiom.

ІДІОМАТИЗА́ЦІЯ, -ї, ж.р. (*зр.* idiōma – особливість, самобутній, неповторний вираз) — «динамічний процес, в ході якого зміна мовної системи проходить

через безліч локальних узагальнень, частина яких зникає з мови, частина становить його ідіоматизований компонент, частина розширюється до мовних правил широкого охоплення» (Копотев, Стексова 2016, 42).

Англійською: *idiomatization*.

ІМПЛІКАТУРА, -и, ж.р. (*лат. implico* – тісно зв’язую; *англ. implication* від *лат. implicamentum* – плетіння) — «семантична база перетворень, при якій результат семантичного переходу служить наслідком або висновком з початкового значення» (Рахилина 2010, 446).

Англійською: *implicature*.

ІМПЛІКАЦІЯ, -ї, ж.р. (*лат. implicatio* – сплетіння) — «альтернативний вербальному невербальний спосіб передачі інформації, який ґрунтується на інтеграції вербальних засобів із досвідом, фондом знань комунікантів, їхньою комунікативною компетенцією та сприяє оптимізації комунікативної взаємодії, взаєморозумінню» (Селіванова 2006, 179).

Англійською: *implication*.

ІМПЛІЦІТНИЙ, -ого, ч.р. (*фр. implicite* – неявний) — «той, що прихований, не має явної форми вираження» (Єрмоленко 2001, 68).

Англійською: *implicit*.

ІНДЕКС ДАЙСА, -у, ч.р. (*лат. index* – показчик, перелік) — статистичний індекс, який «визначається як частота конструкції, поділена на середнє арифметичне частот її компонентів» (Ситар 2017, 287).

Синоніми: коефіцієнт Дайса, коефіцієнт Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Брея.

Англійською: *Dice index*.

ІНСТРУМЕНТІВ, -а, ч.р. (*лат. instrumentalis*) — «термін семантичного синтаксису, логічної семантики; мисленнєвий аналог знаряддя дії, один з аргументів у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі» (Селіванова 2006, 182).

Англійською: *instrument*.

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ ФРЕЙМИ, *-ux + -iv*, мн. (*лат.* interpretatio – пояснення, тлумачення, посередництво і *англ.* frame – кадр, рамка) — «структуровані уявлення концептуалізацій ораторів про пережите у світі; містять інформацію, організовану у вигляді кластерних елементів фреймів (FEs), яка відображає природне розуміння спікерами того, що означає лексичний елемент і як він може бути використаний в контексті» (Fried 2010, 6).

Англійською: interpretive frames.

ІНТОНАЦІЙНА КОНСТРУКЦІЯ, *-oï + -ï*, ж.р. (*лат.* instrumentalis і *лат.* constructio – побудова) — «абстрактна схема зміни інтонації в реченні певної мови, що залежить від специфіки синтаксичної структури речення, його типу за метою висловлення (розповідні, питальні, спонукальні і т. ін.), логічного наголосу, який виражає смислові відмінності та змінює стандартну» (Селіванова 2006, 193).

Англійською: international contour (pattern).

ІНТОНАЦІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ, *-ux + -iv*, мн. (*лат.* instrumentalis; *гр.* phrasis – вислів і *logos* – слово) — «особливі фразеологічні одиниці розмовного мовлення, комунікативне значення яких, не виражене експліцитно (лексично), визначувано винятково за їхніми інтонаційними характеристиками» (Архипецкая 2012, 4).

Англійською: intonational phraseologisms.

ІНФОРМАТІВНЕ ВІСЛОВЛЕННЯ, *-ogo*, с.р. — «повідомлення заперечної інформації, незгода з відтінком заперечення, спростування, відмови» (Ситар 2017, 195).

Англійською: informative statement.

ІНФОРМАЦІЙНА СТРУКТУРА КОНСТРУКЦІЇ, *-oï + -u*, ж.р. (*лат.* informatia – пояснення, виклад; *лат.* structura – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; *лат.* constructio – побудова) — «інформація про те, як припущення того, хто говорить про стан знань і свідомість слухача під час розмови відображаються в поверхневій формі. Зокрема, існує статистично

достовірна тенденція того, що аргумент одержувача вже згадувався в дискурсі в порівнянні з прийменниковими парафразами» (Goldberg 2003, 221).

Англійською: information structure of the construction.

К

КАНОНІЧНА СХЕМА РЕЧЕННЯ, *-oi + -u*, ж.р. (*зр.* shēma – образ, вид, форма) — « «псевдосинтаксичний» пристрій, який діти (і дорослі) використовують замість справжніх синтаксичних правил, як описано в генеративній граматиці; але з точки зору конструкційної граматики канонічна схема речення являє собою конструкцію, що поєднує в собі певний структурний шаблон, тобто NP-V-NP, з певним значенням» (Diessel 2015, 301).

Англійською: canonical sentence schema.

КВАЗІСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ, *-ux*, мн. (*лат.* quasi – ніби, майже, немовби) — «структурно розкладені синтаксичні одиниці, що володіють, однак, семантичною нерегулярністю» (Копотев, Стексова 2016, 270).

Синонім: поліпредикативні синтаксичні фраземи.

Англійською: quasi-complex sentences.

КІЛЬКІСНІ КВАНТИФІКАТОРИ, *-ux + -iv*, мн. — «предметні імена, які в початковому своєму значенні називають конкретні предмети, але в складі іменної генитивної конструкції, поєднуючись з іншим предметним ім'ям, що зазвичай позначає безліч об'єктів, – зазнають зрушення значення і стають квантифікаторами» (Рахилина 2010, 352).

Англійською: quantitative quantifiers.

КЛАСИФІКАТОРИ, *-iv*, мн. (*лат.* classis – розряд і facere – робити) — «це особливі допоміжні елементи в ряді мов світу; зазвичай вони супроводжують рахунок (і обов'язкові у відповідних конструкціях) і одночасно класифікують лексику» (Рахилина 2010, 394).

Англійською: classifiers.

КОВАРІАЦІЯ ЛЕКСЕМ, -ї, ж.р. (*гр.* *lexis* – слово, вислів) — метод, що «передбачає обчислення, наскільки часто одна лексема в одному зі слотів вживається одночасно з іншими лексемами в інших слотах» (Ситар 2017, 44).

Англійською: covariance of tokens.

КОГНІТИВНА ГРАМАТИКА, -ої + -и, ж.р. (*фр.* *cognitif* від *лат.* *cognitio* – знання, пізнання і *гр.* *grammatike* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання) — напрям граматики, що «підкреслює незамінність концептуального виміру конструкцій як центрального елемента мовної структури, а не її граматичної форми або деталей відображення між двома полюсами» (Fried 2010, 7).

Англійською: Cognitive Grammar.

КОГНІТИВНА КОНСТРУКЦІЙНА ГРАМАТИКА, -ої + -ої + -и, ж.р. (*фр.* *cognitif* від *лат.* *cognitio* – знання, пізнання; *лат.* *constructio* – побудова; *гр.* *grammatikē* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання) — різновид граматики, метою якої є «надання психологічно правдоподібного опису мови, який визначає як різні загальні когнітивні принципи служать для структурування інвентаря конструкцій» (Boas Н.С. 2013, 248).

Англійською: cognitive construction grammar (CCG).

КОЕФІЦІЄНТ ДАЙСА, -а, ч.р. — статистичний індекс, який «визначається як частота конструкції, поділена на середнє арифметичне частот її компонентів» (Ситар 2017, 287).

Синоніми: індекс Дайса, коефіцієнт Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Брея.

Англійською: Dice coefficient, Dice, kDice.

КОЕФІЦІЄНТ ДАЙСА-БРЕЯ, -а, ч.р. — статистичний індекс, який «визначається як частота конструкції, поділена на середнє арифметичне частот її компонентів» (Ситар 2017, 287).

Синоніми: коефіцієнт Дайса, індекс Дайса, коефіцієнт Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Сьоренсена.

Англійською: Dice-Bray coefficient.

КОЕФІЦІЄНТ ДАЙСА-СЬОРЕНСЕНА, *-а*, ч.р. — статистичний індекс, який «визначається як частота конструкції, поділена на середнє арифметичне частот її компонентів» (Ситар 2017, 287).

Синоніми: коефіцієнт Дайса, індекс Дайса, коефіцієнт Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Брея.

Англійською: Dice-Sorensen coefficient.

КОЕФІЦІЄНТ СЬОРЕНСЕНА, *-а*, ч.р. — статистичний індекс, який «визначається як частота конструкції, поділена на середнє арифметичне частот її компонентів» (Ситар 2017, 287).

Синоніми: коефіцієнт Дайса, індекс Дайса, коефіцієнт Дайса-Сьоренсена, коефіцієнт Дайса-Брея.

Англійською: Sorensen coefficient.

КОЛЕКСЕМИ КОНСТРУКЦІЇ, *-ів*, мн. (лат. constructio — побудова) — «лексеми, що притягуються конкретним слотом конструкції» (Жуковська 2018, 337).

Англійською: colexeme of construction.

КОЛЕКСЕМНИЙ АНАЛІЗ, *-ого + -у*, ч.р. — аналіз, «призначений для встановлення ступеня притягування/відштовхування певної лєми слотом конструкції» (Ситар 2017, 43).

Англійською: collexeme analysis.

КОЛОКАЦІЇ, *-ій*, мн. (лат. collocatio — цілісність) — «стійко відтворювані в мовленні поєднання лексем, утворені за прозорими семантичними і синтаксичними правилами» (Копотев, Стексова 2016, 296).

Англійською: colocation.

КОЛОСТРУКТ, *у*, ч.р. — «конструкція, що асоціюється з певною лексемою» (Жуковська 2018, 337).

Англійською: collostruct.

КОЛОСТРУКЦІЙНИЙ АНАЛІЗ, *-ого + -у*, ч.р. — «аналіз, що включає в себе найбільш релевантний напрям роботи, виконуючи три завдання: (1) кількісне визначення взаємозв'язку між окремими словами та заданим інтервалом даної

конструкції; (2) використання співвідношення між окремими словами та заданим інтервалом даної конструкції для кількісного визначення співвідношення між подібними конструкціями; (3) кількісна оцінка співвідношення між окремими словами у двох різних слотах у даній конструкції»» (Dunn 2016, 17).

Англійською: *collostructional analysis*.

КОЛОСТРУ́КЦЯ, *-ї*, ж.р. — «комбінація колексеми і колострукту» (Жуковська 2018, 337).

Англійською: *collostruction*.

КОМБІНАТО́РНІ КОНСТРУ́КЦІЇ, *-их + -ій*, мн. (*лат. constructio* – побудова) — конструкції «які визначають характерні властивості способів поєднання в межах певної мови» (Boas 2012, 16).

Англійською: *combinatoric constructions*.

КОМУНІКАТИ́ВНІ ФРАЗЕОЛОГІ́ЗМИ, *-их + -ів*, мн. (*лат. communicare* – повідомляти, розмовляти; *гр. phrasis* – вислів і *logos* – слово) — «особливі комунікативні одиниці, що функціонують для вираження інтенції мовця і його ставлення до предмета або явища» (Ситар 2017, 20).

Англійською: *communicative phraseologisms*.

КОНВЕНЦІОНАЛІ́ЗАЦІ́Я, *-ї*, ж.р. (*лат. conventio* – згода, угода) — «негласна колективна угода мовців висловлювати свої думки певним чином» (Рахилина 2002, 372).

Англійською: *conventionality*.

КОНОТА́ЦІ́Я, *-ї*, ж.р. (*лат. connoto* – маю додаткове значення) — «додатковий компонент значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб'єктивними відтінками оцінки, емоційності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, ідеологічними, культурними, ситуаційними аспектами комунікації» (Селіванова 2006, 249).

Англійською: *connotation*.

КОНСТРУ́КТИ, *-iv*, мн. — «фізичні реалізації конструкцій в дискурсі: реально вжиті лінгвістичні одиниці, наприклад, речення чи фрази» (Жуковська 2015, 260).

Англійською: constructs.

КОНСТРУКТИ́ВНА ІДІО́МА, *-oĩ + -u*, ж.р. (*grp. idiōma* — особливість, самобутній, неповторний вираз) — «конструкція, одна позиція якої заповнюється лексично, а інша все ще є змінною» (Heine 2010, 517).

Англійською: constructional idiom.

КОНСТРУКТИ́ВНА НУЛЬОВА́ РЕАЛІЗА́ЦІЯ, *-oĩ + -oĩ + -ĩ*, ж.р. — «елементи, які встановлюються на основі структурних міркувань, але не виражені фонологічно» (Heine 2010, 16).

Англійською: constructional null instantiation.

КОНСТРУКТИ́ВНИЙ АНА́ЛІЗ, *-ogo + -u*, ч.р. — «процес інтерпретації висловлювання в контексті з використанням конструкцій, і аналізатор відображає висловлювання на конкретизований набір конструкцій «втіленої» граматики конструкцій і семантичних схем» (Heine 2010, 134).

Англійською: constructional analysis.

КОНСТРУКТИ́ВНІ СХЕ́МИ, *-ux*, мн. — «збірки, що описують формування умовно складних виразів» (Heine 2010, 102).

Англійською: constructional schemas.

КОНСТРУКТИКО́Н, *-a*, ч.р. — «набір конструкцій із зазначенням характерних властивостей певних лексичних класів та конкретних шаблонів (або «способів поєднання»), що використовуються для побудови складних виразів» (Boas 2012, 18).

Англійською: constructicon.

КОНСТРУ́КЦІЇ ПОДВІ́ЙНОЇ РЕАЛІЗА́ЦІЇ, *-iĩ*, ж.р. (*лат. constructio* — побудова) — конструкції, що «враховують шаблони, в яких властивості одного елемента валентності розподіляються за двома дискретними синтаксичними одиницями в реальних висловлюваннях; один аргумент, таким чином, представляється двічі» (Fried 2015, 994).

Синонім: екстрапозиційні конструкції.

Англійською: double instantiation constructions.

КОНСТРУКЦІЇ СЕГМЕНТОВАНІ, *-ій + -их*, мн. (лат. constructio – побудова і segmentum – відрізок, смуга) — «висловлення, у яких на першому місці знаходиться «сегмент» (тема висловлення), а на другому – пояснювальна основна частина (рема висловлення), де наявне слово, граматично співвідносне із сегментом» (Загнітко 2012, Т.1, 87).

Англійською: segmented constructions.

КОНСТРУКЦІЇ СКЛАДНИХ РІЧЕНЬ АСИМЕТРИЧНІ, *-ій*, мн. (лат. constructio – побудова і гр. asymmetria – неспівмірність, неупорядкованість) — «конструкції, в яких кількість пропозицій не відповідає кількості предикативних частин» (Загнітко 2012, Т.1, 87).

Англійською: asymmetric constructions of complex sentences.

КОНСТРУКЦІЇ СКЛАДНИХ РІЧЕНЬ СИМЕТРИЧНІ, *-ій*, мн. (лат. constructio – побудова і гр. symmetria – співмірність, упорядкованість) — «конструкції, в яких кількість пропозицій відповідає кількості предикативних частин» (Загнітко 2012, Т.1, 87).

Англійською: symmetric constructions of complex sentences.

КОНСТРУКЦІЇ СТРУКТУРИ АРГУМЕНТУ, *-ій*, мн. (лат. constructio – побудова; лат. structura – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; лат. argumentatio – доказувати) — «абстрактні, повністю схематичні конструкції, що кодують різні основні конструкції подій разом із їх обов'язковими аргументами» (Hoffmann 2017, 305).

Англійською: Argument Structure constructions.

КОНСТРУКЦІЇ УСКЛАДНЕНІ, *-ій + -их*, мн. (лат. constructio – побудова) — «прості і складні речення та словосполучення, що за своїм виявом постають поєднанням (комбінацією) кількох мінімальних конструкцій» (Загнітко 2012, Т.1, 87).

Англійською: complicated constructions.

КОНСТРУКЦІЙНА КАРТА, *-oī + -u*, ж.р. (*лат. constructio* – побудова) — «результат конструкційного аналізу. Карта заснована на елементах (виділені жирним шрифтом), які використовуються в конструктивних уявленнях. Кожна конструкція укладена в прямокутник таким чином, що ми бачимо, які саме функції спільно використовуються серед членів мережі» (Fried 2013, 32).

Англійською: *constructional map*.

КОНСТРУКЦІЙНА ПОЛІСЕМІЯ, *-oī + -ī*, ж.р. (*лат. constructio* – побудова і *гр. polýsēmos* – багатозначний від *poly* – численний і *sēma* – знак) — таке явище, коли «одна і та ж форма поєднується з різними, але взаємопов'язаними значеннями. Крім того, ми можемо зафіксувати зв'язок між різними значеннями природним чином. Зокрема, багатозначний аналіз дозволяє нам визнати особливий статус центрального значення конструкції» (Goldberg 1995, 33).

Англійською: *constructional polysemy*.

КОНСТРУКЦІЙНЕ ПРОФІЛЮВАННЯ, *-ого*, с.р. (*лат. constructio* – побудова і *фр. profil*) — процес, що «відбувається наступним чином: кожна роль аргументу, пов'язана з прямим граматичним зв'язком (суб'єкт, об'єкт або об'єкт 2), є конструкційно профільованою. Прямі граматичні зв'язки служать для розрізнення певних аргументів семантично та/або прагматично; тобто прямі граматичні функції розглядають певні ролі як семантично помітні або як такі, що мають якусь значимість дискурсу» (Goldberg 1995, 48).

Англійською: *constructional profiling*.

КОНСТРУКЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их + -ей*, мн. (*лат. constructio* – побудова) — такі властивості конструкції, «які представляють собою набір обмежень на те, як цей вислів вписується і взаємодіє з більшими граматичними шаблонами» (Fried 2013, 22).

Синонім: зовнішні властивості конструкції.

Англійською: *constructional properties of construction*.

КОНСТРУКЦІЙНІ ОБ'ЄКТИ, *-их + -ів*, мн. (*лат. constructio* – побудова і *лат. objectum* – предмет) — «конструкції, що являють собою описи фразових

конфігурацій або лексичних елементів, які є результатом взаємодії конструкцій» (Müller 2006, 863).

Англійською: construction-like objects.

КОНСТРУКЦІОНАЛІЗАЦІЯ, -ї, ж.р. — «процес, який призводить до появи нового граматичного патерна (конструкції) з раніше незалежного матеріалу або реорганізації існуючої конструкції, що призводить до все більш непрозорого значенням патерну» (Fried 2013, 25).

Англійською: constructionalization.

КОНСТРУ́КЦІЯ, -ї, ж.р. (лат. constructio – побудова) — «мовний знак, у якому певний аспект плану вираження або плану змісту не можна пояснити з опертям на форму або зміст його складників» (Ситар 2017, 30).

Англійською: construction.

КОНСТРУ́КЦІЯ, -ї, ж.р. (лат. constructio – побудова) — «формо-сміслова пара <Ф – форма, С – семантика>, в якій деякий аспект форми або деякий аспект семантики не є чітко передбачуваним зі складових частин конструкції або з інших раніше визначених конструкцій» (Goldberg 1995, 4).

Англійською: construction.

КОНСТРУ́КЦІЯ АНТИТОПІЧНОГО ВІГУКУ, -ї, ж.р. (лат. constructio – побудова) — «конструкція, що є прикладом абстрактної вигукувальної конструкції (АЕС). Вона також включає в себе предметно-предикатну конструкцію. Емоціональна позиція кодується лайкою чи клятвою, в той час як заздалегідь припущене скалярне судження кодується реченням справа. В таких конструкціях дієслово отримує наголос речення, і інша його частина наголосу немає» (Lambrecht 1996, 384).

Англійською: antitopic exclamative construction.

КОНСТРУ́КЦІЯ ЛІВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ, -ї, ж.р. (лат. constructio – побудова) — «абстрактна конструкція, властивості якої успадковуються низкою більш детальних конструкцій. Конструкції лівої ізоляції містять лише дуже загальні синтаксичні та смислові обмеження» (Lambrecht 1996, 377).

Англійською: left isolated (LI) construction.

КОНТАМІНАЦІЯ, -ї, ж.р. (*лат. contaminatio* – змішування) — «виникнення нового слова, його форми або словосполучень внаслідок зближення, поєднання частин двох слів, форм, виразів» (Бибик, Сюта 2005, 311).

Англійською: contamination.

КОНТЕ́КСТ, -у, ч.р. (*лат. contextus* – тісний зв'язок, поєднання) — «1. Уривок тексту, який визначає основний і додатковий зміст вислову. 2. Мовне оточення певної одиниці, особливості вживання її поряд з іншими одиницями.» (Єрмоленко 2001, 79).

Англійською: context.

КОНТІ́НУУМ, -у, ч.р. (*лат. continuum* – безперервне, суцільне) — «текстова категорія, представлена рухом подій у тексті в часі та просторі, певною послідовністю ситуацій, на якій ґрунтується текстова композиція» (Селіванова 2006, 255).

Англійською: continuum.

КОНЦЕПТУАЛІЗА́ЦІЯ, -ї, ж.р. (*англ. conceptualization* від *лат. conceptus* – думка, поняття) — «термін, що використовується щоб підкреслити динамічну природу мовного значення. Вона включає в себе не тільки фіксовані концепції, але і нові концепції, створені у використанні в якості значень складних виразів» (Heine 2010, 95).

Англійською: conceptualization.

КОНЦЕПТУА́ЛЬНА СЕМА́НТИКА, -ої + -и, ж.р. (*англ. concept* – поняття; *лат. concipere, conceptus* – сенс, думка, поняття; *гр. semantikos* – що має значення, означає) — «теорія інформації в розумі / мозку користувача мови, яка бере участь в розумінні висловлювань, з'єднанні їх з перцептивними доказами і в сторенні висновків» (Heine 2010, 593).

Англійською: conceptual semantics.

КОНЦЕПТУА́ЛЬНІ АРХЕТІ́ПИ, -их + -ів, мн. (*англ. concept* – поняття; *лат. concipere, conceptus* – сенс, думка, поняття) — «прототипічні значення основних мовних конструкцій, тобто певні аспекти нашого досвіду, які ми зазвичай

використовуємо для структуризації наших уявлень, наскільки це можливо» (Goldberg 1995, 40).

Англійською: conceptual archetypes.

КОРЕЛЯЦІЯ, *-ї*, ж.р. (лат. *correlatio* – співвідношення) — «взаємна залежність, взаємний зв'язок; співвідношення предметів, понять, явищ» (Бибик, Сюта 2005, 318).

Англійською: correlation.

Л

ЛЕКСИКО́Н, *-а*, ч.р. (гр. *lexikon* – словник) — «перелік лістем, кожна з яких описує певний клас лексем, слів або фраз, які забезпечують основу (чи «ядро») розглянутої мови» (Voas 2012, 18).

Англійською: lexicon.

ЛЕКСИ́ЧНЕ ЗНА́ЧЕННЯ СЛОВА, *-ого*, с.р. (гр. *lexicos* – словесний) — «закладений у слові зміст, який визначається співвіднесеністю слова з відповідним поняттям» (Єрмоленко 2001, 84).

Англійською: lexical meaning of the word.

ЛЕКСИ́ЧНО ПРОФІЛЬОВА́НІ РО́ЛІ, *-их + -ей*, мн. — «сутності в семантиці фрейму, пов'язані з дієсловом, до яких обов'язково звертаються і які функціонують як фокусні точки у фреймі, досягаючи особливого ступеня значущості» (Goldberg 1995, 44).

Англійською: lexically profiled roles.

ЛІНЕАРИЗА́ЦІЯ, *-ї*, ж.р. — «членування повідомлення на змістовні одиниці: слова й речення» (Селіванова 2006, 308).

Англійською: linearization.

ЛІНЕА́РНІСТЬ, *-ності*, ж.р. (лат. *linea* – лінія) — «властивість мови, що полягає в послідовності, наступності мовних одиниць, системних елементів, які утворюють тривалій у часі ряд» (Єрмоленко 2001, 85).

Англійською: linearity.

ЛІСТЕ́МА, *-и*, ж.р. — «узагальнення поняття лексеми: кожна лексична ознака або багатослівне висловлення ліцензоване деякою лістемою» (Michaelis 2017, 13).

Англійською: listeme.

ЛОКАТІ́В, *-а*, ч.р. (*лат.* (casus) locativus – місцевий) — «компонент у семантико-синтаксичній структурі речення зі значенням місцезнаходження» (Загнітко 2012, Т.2, 160).

Англійською: locative.

М

МАКСИМА́ЛЬНІ КАТЕГО́РІЇ, *-их + -ій*, мн. (*англ.* maximal – найбільше) — категорії рангів, або заголовних конструкцій, які «заповнюють основні структурні позиції в конструкціях» (Fillmore 1988, 38).

Англійською: maximal categories.

МЕДІАТІ́В, *-а*, ч.р. (*лат.* mediativus – той, що виступає посередником) — «компонент у семантико-синтаксичній структурі речення зі значенням способу, засобу дії» (Загнітко 2012, Т.2, 170).

Англійською: mediative.

МІНІМА́ЛЬНА ДОВЖИНА́ О́ПИСУ, *-ої + -и*, ж.р. (*лат.* minimum – найменше) — «обчислювальний інструмент, за допомогою якого можна кількісно оцінити інформацію, наявну у вхідних даних, для ідеалізованої статистичної особи, що вивчає мову, а також загальні когнітивні області. Коли принцип мінімальної довжини опису застосовується до мови, граматики можуть бути представлені у вигляді набору правил, таких як правила імовірнісної контекстно-вільної граматики» (Hsu 2010, 1722).

Англійською: minimum description length (MDL).

МІНІМАЛЬНА СТРУКТУРНА СХЕМА РЄЧЕННЯ, *-oi + -oi + -u*, ж.р. (*лат. minimum* – найменше; *лат. structura* – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; *гр. shēma* – образ, вид, форма) — схема речення «у якій передають лише головні члени речення» (Ситар 2017, 48).

Англійською: *minimal structural scheme of the sentence*.

МІНІМАЛЬНІ КАТЕГОРІЇ, *-ux + -iŷ*, мн. (*лат. minimum* – найменше) — категорії рангів, або заголовних конструкцій, які «є збереженими або похідними одиницями лексикону» (Fillmore 1988, 38).

Англійською: *minimal categories*.

МНОЖІННЕ УСПАДКУВАННЯ, *-ogo*, с.р. — явище, що «дозволяє зафіксувати той факт, що деякі види конструкцій, скоріш за все, чинять опір унікальній категоризації природним чином» (Lambrecht 1996, 377).

Англійською: *multiple inheritance*.

МОВА УНІВЕРСАЛІЯ, *-oi + -iŷ*, ж.р. (*лат. universalis* – загальний, всезагальний) — «ознаки, властиві з високим ступенем імовірності всім мовам чи більшості з них, що виявляються в рисах відмінності природних мов від інших знакових систем, у сукупності певних спільних для мов світу категорій і явищ різних мовних рівнів» (Селіванова 2006, 371).

Англійською: *language universal*.

МОВНІ СТРУКТУРИ, *-ux*, мн. (*лат. structura* – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування) — «це продукт лінгвістичних побудов, тоді як носій мови в повсякденній практиці часто оперує мовними штампами, актуалізованими в його свідомості відповідно до частотності їх вживання в мові» (Копотев, Стекова 2016, 16).

Англійською: *language structures*.

МОДЕЛЬ НА ОСНОВІ АСОЦІАЦІЙ, *-i*, ж.р. (*фр. modèle* від *modello* – формувати та від *лат. modulus* – міра, зразок) — «модель конструкційної граматики на основі використання, яка фокусується на частоті відносно конкретних контекстів, а не на загальній частоті у всіх контекстах» (Dunn 2019, 120).

Англійською: association-based model.

МОДЁЛЬ НА ОСНОВІ ЧАСТОТІ, *-i*, ж.р. (*фр.* *modèle* від *modello* – формувати та від *лат.* *modulus* – міра, зразок) — «модель конструкційної граматики на основі використання, яка використовує частоту: найпоширеніші шаблони (тобто послідовності обмежень) стануть частиною граматики» (Dunn 2019, 120).

Англійською: frequency-based model.

МОДИФІКАЦІЙНІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их*, мн. (*фр.* *modification* від *лат.* *modificatio* – видозміна і *лат.* *constructio* – побудова) — «конструкції, що фіксують лінійну організацію речень в слотах полів, які визначаються міркуваннями інформаційної структури в мовах з гнучким порядком слів» (Fried 2010, 9).

Англійською: Modification constructions.

МОНОПРЕДИКАТИВНІ СИНТАКСИЧНІ ФРАЗЕМИ, *-их + -их*, мн. (*гр.* *monos* – один і *лат.* *praedicatum* – сказане; *гр.* *syntaxis* – побудова, устрій, зв'язок, поєднання, порядок; *гр.* *phrasis* – спосіб вираження) — «структурно розкладені синтаксичні одиниці, що володіють, однак, семантичною нерегулярністю (тавтологічні конструкції)» (Копотев, Стексова 2016, 270).

Англійською: monopredicative syntax phrases.

Н

НАПІВДІОСИНКРАТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их*, мн. (*лат.* *constructio* – побудова) — «конструкції, які не можна пояснити загальними, універсальними або вродженими принципами або обмеженнями» (Goldberg 2003, 222).

Англійською: semi-idiosyncratic constructions.

НАПІВПРЕДИКАТИВНА КОНСТРУКЦІЯ, *-ої + -ї*, ж.р. (*лат.* *constructio* – побудова) — «сполука, семантична структура якої репрезентує додаткову

ситуацію, допоміжну для головної предикативної структури речення» (Селіванова 2006, 405).

Англійською: semipredicative construction.

НЕАУГМЕНТОВАНА АБСОЛЮТНА КОНСТРУКЦІЯ, *-oĩ + -oĩ + -ĩ*, ж.р. (лат. constructio – побудова) — абсолютна конструкція, що «може приєднуватися до матричного речення безсполучниково» (Жуковська 2018, 334).

Англійською: unaugmented absolute construction.

НЕДІЄСЛІВНІ АБСОЛЮТНІ КОНСТРУКЦІЇ, *-их + -их + -ій*, мн. (лат. constructio – побудова) — «абсолютні конструкції бінарної структури, перший член якої завжди є іменною групою, а другий – недієслівною частиною мови (може виступати іменна група (NP), прийменникова група (PP), прикметникова група (AP) чи прислівникова група (AdvP)» (Жуковська 2014 (b), 39).

Англійською: nonverbal absolute construction.

НЕЧЛЕНОВАНЕ РЄЧЕННЯ, *-ого*, с.р. — «різновид речень як комунікативно та змістовно завершених синтаксичних одиниць, що являють собою слово або нерозкладне сполучення й виражають переважно модальну й емоційну інформацію» (Селіванова 2006, 419).

Англійською: uncharted sentences.

НОРМАЛЬНИЙ СПОСІБ УСПАДКУВАННЯ, *-ого + -у*, ч.р. — спосіб, що «призначений для обліку нерегулярностей і винятків. При такому способі інформація успадковується від домінантних вузлів транзитивно до тих пір, поки ця інформація суперечить інформації, визначеній вузлами, розташованими нижче в ієрархії успадкування» (Goldberg 1995, 73).

Англійською: normal mode of inheritance.

О

ОБМЕЖЕННЯ УНІКАЛЬНОГО ШЛЯХУ, -я, с.р. — обмеження, що полягає у тому, що «якщо аргумент X посиляється на фізичний об'єкт, то в одному реченні можна передбачити не більше одного окремого шляху X. Поняття унікального шляху тягне за собою дві речі: (1) не можна передбачити переміщення до двох різних місць в будь-який момент часу t, і (2) шлях має простежуватись в межах одного ландшафту» (Goldberg 1995, 82).

Англійською: Unique Path (UP) Constraint.

ОДИНІЧНИЙ ПРЕДИКАТ, -ого + -а, ч.р. (лат. praedicatum – сказане) — «унітарне граматичне вираження дії, стану або комбінації дій і /або станів, застосованих до одного масиву аргументів» (Adele Goldberg 2010).

Англійською: single predication.

ОКРЕМІ ПОДІЇ, -их + -ій, мн. — «дві події e1 і e2 є окремими подіями E, позначеними дієсловом V, якщо і тільки якщо E! e1 & e2, і e1 знаходиться неповністю в межах часового ступеня e2» (Goldberg 2010, 39).

Англійською: distinct subevents.

ОЦІННЕ ВІСЛОВЛЕННЯ, -ого, с.р. — «оцінка інформації, що подана іншим учасником комунікації, незгода з нею» (Ситар 2017, 195).

Англійською: estimated expression.

П

ПАТЕРНИ ЗЛИТТЯ, -ів, мн. (від *англ.* pattern – патерн, шаблон) — «систематичні зв'язки між дієсловами і значеннями, що виражають конструкції, або невідповідності між семантикою дієслова та семантикою, позначеною конструкцією» (Goldberg 1995, 60).

Англійською: conflation patterns.

ПАЦІЄНС, -у, ч.р. (*лат. patiens* – той, який сприймає, терпить дію) — «мисленнєвий аналог істоти чи неістоти, на які спрямовано інформативну, донативну й емотивну дію, у структурі пропозиції або предикатно-аргументній структурі; різновид об'єкта» (Селіванова 2006, 451).

Англійською: patient.

ПІДХІД НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ, -у, ч.р. — «термін, що підкреслює важливість використання і розвитку для аналізу мовної структури. Загальна ідея цього підходу може бути коротко викладена наступним чином: граматика - це динамічна система нових категорій і гнучких обмежень, які завжди змінюються під впливом загальнодомених когнітивних процесів, залучених до використання мови» (Diessel 2015, 295).

Англійською: usage-based approach.

ПІДХІД "ПРІНЦИПИ ТА ПАРАМЕТРИ", -у, ч.р. — підхід граматики, який «полягає в тому, щоб зосередити увагу на основній системі, відклавши явища, що виникають внаслідок історичної катастрофи, діалектної суміші, особистих ідіосинкрасій тощо» (Hoffmann 2017, 288).

Англійською: approach of the Principles-and-Parameters.

ПОВНЕ РЕЧЕННЯ, -ого, с.р. — «різновид простого речення із представленістю всіх необхідних членів, передбачених структурною схемою» (Селіванова 2006, 468).

Англійською: complete sentence.

ПОВНИЙ СПОСІБ УСПАДКУВАННЯ, -ого + -у, ч.р. — спосіб, що «покликаний охоплювати суто таксономічні відношення та обмеження. При такому способі успадковується вся інформація, характерна для кожного вузла, який безпосередньо чи опосередковано домінує над даним вузлом. Інформація з одного вузла може не суперечити інформації домінуючого вузла, не спричиняючи неправильної форми» (Goldberg 1995, 74).

Англійською: complete mode of inheritance.

ПОЛПРЕДИКАТИВНІ СИНТАКСІЧНІ ФРАЗЕМИ, -их + -их, мн. (гр. poly – багато; *лат. praedicatum* – сказане; *гр. syntaxis* – побудова, устрій, зв'язок,

поєднання, порядок; *gr. phrasis* – спосіб вираження) — «структурно розкладені синтаксичні одиниці, що володіють, однак, семантичною нерегулярністю» (Копотев, Стексова 2016, 270).

Синонім: квазіскладні речення.

Англійською: *polypredicative syntax phrases*.

ПОЛІСЕМІЧНІ ЗВ'ЯЗКІ, *-их + -ів*, мн. (*gr. polýsēmos* – багатозначний від *poly* – численний і *sēma* – знак) — зв'язки, що «відображають характер смислових зв'язків між певним змістом конструкції та будь-якими розширеннями з цього смислу. Синтаксичні характеристики центрального значення успадковуються розширеннями; тому нам не потрібно констатувати синтаксичну реалізацію для кожного розширення - такі специфікації успадковуються від домінуючої конструкції» (Goldberg 1995, 75).

Англійською: *polysemy links*.

ПОРЯДОК СЛІВ, *-дку*, ч.р. — «послідовне розміщення слів у реченні з урахуванням лінійного правостороннього характеру тексту» (Українська мова: Енциклопедія / А.Й Багмут, 507).

Англійською: *order of the words*.

ПРАГМА́ТИКА, *-и*, ж.р. (*gr. pragma* – справа, дія) — «міжнаукова галузь знань, що вивчає соціокультурні, ситуативно-поведінкові, статусні, психологічні, когнітивні й мовні чинники комунікативної взаємодії суб'єктів» (Селіванова 2006, 484).

Англійською: *pragmatics*.

ПРЕДИКА́Т, *-а*, ч.р. (*lat. praedicatum* – сказане) — «1) конститутивний другий компонент логічного судження, що виражає ознаку першого компонента – суб'єкта (суб'єкт → предикат); 2) ядерна (центральна, основна) синтаксема в семантично простому елементарному реченні, що позначає певне відношення, ситуацію дійсності та формує семантико-синтаксичну структуру речення» (Загнітко 2012, Т.3, 96).

Англійською: *predicate*.

ПРЕДИКАТІВНА ОДИНИЦЯ, *-oї + -i*, ж.р. (*лат. praedicatum* – сказане) — «синтаксична одиниця, яка характеризується предикативністю й може структурно збігатися з реченням або бути його частиною» (Селіванова 2006, 488).

Англійською: *predictive unit*.

ПРЕДИКАТІВНІСТЬ, *-ності*, ж.р. (*лат. praedicatum* – сказане) — «синтаксична категорія, що формує речення, відносить певну позначувану інформацію до позамовної дійсності і тим самим робить речення одиницею повідомлення, формує речення як комунікативну одиницю; комплекс значень, що має спільне вираження й до якого належать значення часу, актуалізаційне за своїм виявом, а також установлюване мовцем відношення змісту речення до дійсності, його характеристика як реального (тільки констатованого мовцем), або ірреального, створюваного мовцем у своїй уяві» (Загнітко 2012, Т.3, 98).

Англійською: *predicativity*.

ПРЕДИКА́ТНИЙ АКТА́НТ, *-ого + -а*, ч.р. (*лат. praedicatum* – сказане і *лат. ago* – дія) — «мисленнєвий аналог ситуації, представленої у вигляді складника іншої ситуації, позначеного компонентом висловлення» (Селіванова 2006, 489).

Англійською: *predicate actant*.

ПРЕДИКА́ТНО-АКТА́НТНА РА́МКА, *-oї + -и*, ж.р. (*лат. praedicatum* – сказане і *лат. ago* – дія) — «мисленнєвий аналог ситуації, який репрезентує зв'язок предиката з глибинними відмінками» (Селіванова 2006, 490).

Англійською: *predicate-actant frame*.

ПРЕДИКА́ТНО-АРГУМЕ́НТНА СТРУКТУ́РА, *-oї + -и*, ж.р. (*лат. praedicatum* – сказане; *лат. argumentatio* – доказувати; *лат. structura* – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування) — «термін семантичного синтаксису й ситуаційного моделювання; глибинний синтаксичний аналог судження, центром якого є предикат, що корелює з аргументами й ад'юнктами» (Селіванова 2006, 490).

Англійською: *predicate-argument structure*.

ПРЕДИКА́ТНО-АРГУМЕ́НТНИЙ ПІДХІД ДО РЕ́ЧЕННЯ, *-ого + -ходу*, ч.р. (*лат. praedicatum* – сказане; *лат. argumentatio* – доказувати) — підхід «за яким центральним компонентом речення є дієслово-предикат, валентний потенціал якого зумовлює кількість і якість (семантичне наповнення та морфологічну форму) субстантивних компонентів (актантів), позиції котрих є передбачуваними, але не обов'язковими, тобто у висловленні вони можуть лишатися не заповненими» (Ситар 2017, 31).

Англійською: predicate-argumentative approach to the sentence.

ПРЕСУПОЗІ́ЦІЯ, *-ї*, ж.р. (*лат. prae* – попереду і *suppositio* – передбачення, підкладання) — «смісловий, інколи імпліцитний компонент смислової структури речення (висловлення), що виступає як передумова для розуміння і забезпечує його достовірність; такий компонент повинен бути істинним, щоб повідомлення (висловлення) загалом не сприймалось як семантично аномальне або недоречне у певному контексті» (Загнітко 2012, Т.3, 101).

Англійською: presupposition.

ПРЕЦЕДÉНТНЕ ТВÉРДЖЕННЯ (ПТ), *-ого*, ч.р. (*лат. praecedens* (*praecedentis*) – той, що передує) — «репродукований продукт мовно-розумової діяльності; закінчена і самодостатня одиниця, яка може бути або не бути предикативною; складний знак, сума значень компонентів якого не дорівнює його змісту: останній завжди «ширше» простої суми значень; в когнітивну базу входить саме ПТ як таке; ПТ неодноразово відтворюється в мовленні носіїв мови» (Красних 2002, 48).

Англійською: precedent statement.

ПРІ́НЦИП ВІДБО́РУ АРГУМЕ́НТІВ, *-у*, ч.р. (*лат. principium* – основа, начало; *лат. argumentatio* – доказувати) — «у предикатах з граматичним суб'єктом та об'єктом, аргумент, для якого предикат спричиняє найбільшу кількість властивостей протоагенса, буде лексикалізовано як суб'єкт; аргумент, для якого предикат спричиняє найбільшу кількість властивостей протопацієнса, буде лексикалізований як прямий об'єкт» (Goldberg 1995, 116).

Англійською: Argument Selection Principle.

ПРІНЦИП ВІДПОВІДНОСТІ, -у, ч.р. (*лат.* *princīpium* – основа, начало) — принцип, згідно з яким «кожна роль учасника, яка лексично профільована і виражена, повинна бути об'єднана з профільованою роллю аргументу конструкції. Якщо у дієслова є три профільованих ролі учасника, то одна з них може бути об'єднана з непрофільованою роллю аргументу конструкції» (Goldberg 1995, 50).

Англійською: The Correspondence Principle.

ПРІНЦИП ВІДСУТНОСТІ СИНОНІМІЇ, -у, ч.р. (*лат.* *princīpium* – основа, начало; *гр.* *synōnymos, synōnymia* – однойменний від *syn* – разом та *onyma* – ім'я) — принцип, який стверджує, що «якщо дві конструкції синтаксично різні, вони повинні відрізнятися за змістом або прагматикою. Прагматичні аспекти конструкцій включають в себе особливості інформаційної структури, включаючи тему і спрямованість, також додатково стилістичні аспекти конструкцій, такі як реєстр» (Goldberg 1995, 67).

Англійською: The Principle of No Synonymy.

ПРІНЦИП ЗСЇВУ ЗНАЧЕННЯ, -у, ч.р. (*лат.* *princīpium* – основа, начало) — принцип, що охоплює таке явище: «якщо лексичний елемент семантично несумісний з його морфолого-синтаксичним контекстом, значення лексичного елемента відповідає значенню структури, в яку він вбудований» (Hilpert 2014, 25).

Англійською: principle of coercion.

ПРІНЦИП МАКСИМАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ, -у, ч.р. (*лат.* *princīpium* – основа, начало і *англ.* *maximal* – найбільше) — принцип, згідно з яким «якщо конструкція А синтаксично пов'язана зі структурою В, то система конструкції А мотивується в тій мірі, в якій вона семантично пов'язана з конструкцією В. Така мотивація максимальна» (Goldberg 1995, 67).

Англійською: The Principle of Maximized Motivation.

ПРІНЦИП СЕМАНТИЧНОЇ КОГЕРЕНТНОСТІ, -у, ч.р. (*лат.* *princīpium* – основа, начало; *гр.* *semantikos* – що має значення, означає; *лат.* *cohaerentia* зчеплення, зв'язок) — принцип, згідно з яким «об'єднані можуть бути тільки ті

ролі, які семантично сумісні. Дві ролі r_1 і r_2 семантично сумісні, якщо або r_1 може бути витлумачено як екземпляр r_2 , або r_2 може бути витлумачено як екземпляр r_1 » (Goldberg 1995, 50).

Англійською: The Semantic Coherence Principle.

ПРІНЦИП СЕМАНТИЧНОЇ СУМІСНОСТІ, -у, ч.р. (лат. *principium* – основа, начало; *gr. semantikos* – що має значення, означає) — принцип, «згідно якого лексема може вживатися (чи ймовірно вживатися) у певній граматичній конструкції, якщо їхні значення сумісні» (Stefanowitsch 2005, 4).

Англійською: The Principle of Semantic Compositionality.

ПРОНІКНІСТЬ, -ності, ж.р. — «можливість/неможливість вставки лексичного матеріалу між компонентами обороту» (Копотев, Стексова 2016, 103).

Англійською: permeability.

ПРОФІЛЬ СЛОВА, -ю, ч.р. (фр. *profil*) — «це те, що позначає або стверджує слово» (Goldberg 2010).

Англійською: word's profile.

ПРЯМА РЕАЛІЗАЦІЯ, -ої + -ї, ж.р. — зразок реалізації, що «означає, що кожна складова даної фразової конструкції відповідає окремій синтаксичній одиниці в реальному мовному вираженні» (Fried 2015, 993).

Англійською: direct instantiation.

Р

РАДИКАЛЬНА КОНСТРУКЦІЙНА ГРАМАТИКА, -ої + -ої + -и, ж.р. (*gr. grammatikḗ* – мистецтво читати і писати букви від *gramma* – літера, написання; *лат. constructio* – побудова) — «теорія синтаксису, тобто теорія, що характеризує граматичні структури, які передбачається представляти у свідомості оратора» (Croft 2001, 3).

Англійською: radical construction grammar.

РАМКОВА ДІАГРАМА, *-oi + -u*, ж.р. (*гр.* *diagramma* – зображення) — «багатошарова та багатокомпонентна модель нашого уявлення про речення, подання результатів його аналізу на синтаксичному, семантичному, прагматичному та просодичному рівнях» у вигляді кількох боксів (рамок): у зовнішньому боксі відбито властивості конструкції, у внутрішніх – властивості її складників (Ситар 2017, 66).

Синоніми: бокс-діаграма, схема боксового типу, запис у бокс-стилі.

Англійською: *frame diagram*.

РЕАЛЬНЕ КОПЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, *-ого*, с.р. (*лат.* *realis* – речовий, дійсний; *лат.* *informatia* – пояснення, виклад) — спосіб копіювання, при якому «домінантні конструкції містять всю інформацію, яку виконують домінуючі конструкції: кожна конструкція задана по-різному, але надлишкова в тій мірі, в якій інформація успадковується від (тобто спільно використовується) домінуючих конструкцій» (Goldberg 1995, 74).

Англійською: *real copying of information*.

РЕБРЕДІНГ, *-а*, ч.р. — «перебудова значення прикметника, при якій «семантична дистанція» між вихідним і кінцевим значенням ознакового слова в них набагато значніша, ніж зазвичай» (Рахилина 2010, 428).

Англійською: *rebranding*.

РЕКАТЕГОРИЗАЦІЯ, *-ї*, ж.р. — «поява нового значення з універсального граматичного набору, яким визначаються нові обмеження, в тому числі сполучуваність всередині конструкції» (Рахилина 2010, 358).

Англійською: *recategorization*.

РЕЛЯТИВІЗАЦІЯ, *-ї*, ж.р. (*лат.* *relativus* – відносний) — утворення відносної конструкції, тобто «конструкції, що складається з імені <...> (ця позиція може бути незаповнена) і залежної клаузи, яка інтерпретується як визначення до цього імені. Таке ім'я називається вершиною, а залежна клауза – відносною клаузою» (Lehmann 1986, 664).

Англійською: *relativization*.

РЕ́МА, -и, ж.р. (*гр.* rhema – висловлене) — «компонент актуального членування речення, те, що стверджується або запитується про вихідний пункт повідомлення – тему і створює предикативність, закінчене вираження думки; частина речення, у якій міститься основний зміст висловлення, його ядро, те нове, що повідомляється у цьому реченні; основна смислова частина висловлення, «ядро висловлення», те, що повідомляється про предмет мовлення, або тему» (Загнітко 2012, Т.3, 170).

Англійською: rheme.

РЕФРЕ́ЙМІНГ, -у, ч.р. — «зміна фрейму, переміщення певного образу чи переживання до нового фрейму на підставі трансформацій сенсової актуальності певних подій і розмежування наміру й поведінки» (Селіванова 2006, 517).

Англійською: reframing.

РОЗМЕЖУВА́ЛЬНИЙ КОЛЕКСЕ́МНИЙ АНА́ЛІЗ, -ого + -ого + -у, ч.р. — «метод за допомогою якого можна порівняти дві функційно подібні конструкції та визначити, якій із них надає перевагу певна лексема» (Ситар 2017, 44).

Англійською: demarcating collexeme analysis.

РОЗПІЗНАВА́ЛЬНИЙ КОЛЕКСЕ́МНИЙ АНА́ЛІЗ, -ого + -ого + -у, ч.р. — «аналіз, який для *n* слів обчислює наскільки сильно ці слова притягуються до двох або більше функціонально схожих конструкцій» (Gries 2013, 100).

Англійською: distinctive collexeme analysis.

РОЗШІ́РЕНА СТРУКТУ́РНА СХЕ́МА РЕ́ЧЕННЯ, -ої + -ої + -и, ж.р. (*лат.* structura – побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; *гр.* shēma – образ, вид, форма) — схема речення, «до якої вводять не лише показники предикативності, але й елементи речення, які забезпечують його змістову завершеність» (Ситар 2017, 48).

Англійською: extended structural sentence scheme.

С

СЕМАНТИКА, *-и*, ж.р. (*фр.* *sémantique*, *гр.* *semantikos* – означальний, від *sema* – знак) — «1. Наука про значення слів і виразів та зміну цих значень. 2. Значення мовних одиниць — слів, словосполучень, фразеологічних зворотів, речень» (Єрмоленко 2001, 151).

Синонім: семасіологія.

Англійською: semantics.

СЕМАНТИКА В КОНСТРУКЦІЇ, *-и*, ж.р. (*гр.* *semantikos* – що має значення, означає і *лат.* *constructio* – побудова) — «посилання на лексичну семантику, структуру події, діатез, прагматику і структуру дискурсу» (Fried 2015, 975).

Англійською: meaning in construction.

СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКАЦІЯ, *-ої + -ї*, ж.р. (*гр.* *semantikos* – що має значення, означає і *лат.* *specificus* – видовий, видовизначальний) — «найкраща проміжна структура висловлювань в контексті. Вона призначена для збору всієї семантичної і прагматичної інформації, яка може бути отримана з вхідних даних і контексту» (Heine 2010, 112).

Синонім: семспекція.

Англійською: semantic specification.

СЕМАСІОЛОГІЯ, *-ї*, ж.р. (*гр.* *semasia* – значення) — «розділ лінгвістичної семантики, об'єктом якого є значення та зміст номінативних одиниць різних рівнів мови» (Селіванова 2006, 541).

Синонім: семантика.

Англійською: semasiology.

СЕМСПЕКТЦІЯ, *-ї*, ж.р. — «найкраща проміжна структура висловлювань в контексті. Вона призначена для збору всієї семантичної і прагматичної інформації, яка може бути отримана з вхідних даних і контексту» (Heine 2010, 112).

Синонім: семантична специфікація.

Англійською: *semspec*.

СИНСЕМАНТІЗМ, -а, ч.р. (*гр. syn – разом, semanticos – той, що позначає*) — «властивість мовних одиниць бути службовими, залежними від інших одиниць за змістом і граматично» (Селіванова 2006, 541).

Англійською: *semanticism*.

СИНТА́ГМА, -и, ж.р. (*гр. syntagma – поєднання, лад, зв'язок*) — «ритміко-інтонаційна і змістова мовна одиниця, яка складається з одного чи кількох слів у висловлюванні» (Єрмоленко 2001, с.154).

Англійською: *syntagma*.

СИНТАКСЕ́МА, -и, ж.р. — «термін семантичного синтаксису, мінімальна семантико- синтаксична одиниця, яка є одночасно носієм елементарного змісту, конструктивним компонентом речення й має відповідний набір синтаксичних функцій - конструктивних ролей у побудові певних комунікативних одиниць» (Селіванова 2006, 543).

Англійською: *syntaxema*.

СІНТАКСИС, -у, ч.р. (*гр. syntaxis – побудова, устрій, зв'язок, поєднання, порядок*) — «1) система правил і засобів зміни й побудови словосполучень, речень у будь-якій мові; 2) розділ граматики як науки, що вивчає систему синтаксичних одиниць, правила та засоби їхньої побудови і зміни у формальному та семантичному вимірах» (Загнітко 2012, Т.3, 277).

Англійською: *syntax*.

СИНТАКСІ́ЧНА РЕІНТЕРПРЕТА́ЦІЯ, -ої + -ї, ж.р. (*гр. syntaxis – побудова, устрій, зв'язок, поєднання, порядок*) — «це зміна в структурі виразу або класу виразів, яка не призводить до негайних або істотних модифікацій поверхневої структури» (Копотев, Стексова 2016, 31).

Англійською: *syntactic reinterpretation*.

СИНТАКСІ́ЧНА ФРАЗЕ́МА, -ої + -и, ж.р. (*гр. syntaxis – побудова, устрій, зв'язок, поєднання, порядок і гр. phrasis – спосіб вираження*) — фразема, що «становить поверхнево-синтаксичне дерево, у числі вузлів якого немає повнозначних лексичних вузлів (а є лише лексемні змінні або службові слова),

але яке має своє особливе означуване, має як означувальне особливу синтаксичну конструкцію й особливу просодію і виявляє специфічну поведінку, яка описується особливою синтактикою» (Иорданская, Мельчук 2007, 298).

Англійською: syntactic phrase.

СИНТАКСІЧНИЙ ПРЕЦЕДЕНТ, *-ого + -у*, ч.р. (*гр.* syntaxis – побудова, устрій, зв’язок, поєднання, порядок і *лат.* praecedens (praecedentis) – той, що передує) — одиниця «специфічної синтаксичної структури, що вже стала прецедентною і є впізнаваною за будь-якого лексичного наповнення» (Богданова 2016, 149).

Англійською: syntactic precedent.

СИРКОНСТАНТИ, *-ів*, мн. (*фр.* circomstance від *лат.* circumstantia – обставини, умови) — «вільні, не зумовлені валентними властивостями поширювачі слова (обставини часу, місця, способу дії тощо). Функційно сирконстанти протиставлені актантам» (Загнітко 2012, Т.3, 282).

Англійською: circonstants.

СКЛАДНА СИНТАКСІЧНА КОНСТРУКЦІЯ, *-ої + -ої + -ї*, ж.р. (*гр.* syntaxis – побудова, устрій, зв’язок, поєднання, порядок; *лат.* constructio – побудова) — «багатокомпонентне складне речення, що має три й більше предикативних одиниць, поєднаних сурядним, підрядним, сполучниковим, безсполучниковим і комбінованим типами зв’язку» (Селіванова 2006, 554).

Англійською: complex sentence.

СПІВВАРНЮЮЧИЙ КОЛЕКСЕМНИЙ АНАЛІЗ, *-ого + ого + -у*, ч.р. — «аналіз, який обчислює слова А в одному слоті конструкції, наскільки сильно ці слова притягуються до слів у другому слоті тієї ж конструкції» (Gries 2013, 100).

Англійською: co-varying collexeme analysis.

СПІЛЬНА ПРЕДИКАЦІЯ, *-ої + -ї*, ж.р. (*лат.* praedicatum – сказане) — «новий спосіб доповнення семантичних поєднань з дієсловами: дієслово і прийменник виступають як спільні предикати, поділяючи один аргумент і семантично об’єднуючись в прагматично-зрозумілі відношення» (Goldberg 1995, 155).

Англійською: co-predication.

СПІЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ, *-oī + -ī*, ж.р. — зразок реалізації, що «відноситься до протилежної конфігурації, в якій один синтаксичний елемент одночасно висловлює (спільно створює) два різних аргументи, представлених двома різними предикатами» (Fried 2015, 994).

Англійською: co-instantiation.

СТРУКТУРА ЗМІЩЕННЯ, *-u*, ж.р. (*лат. structura* — побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування) — «структура, в якій деяка складова представлена для певної граматичної чи риторичної мети не в одній частині речення, а в іншій» (Fillmore 1985, 79).

Англійською: displacement structure.

СТРУКТУРНА СХЕМА РІЧЕННЯ, *-oī + -u*, ж.р. (*лат. structura* — побудова, взаєморозміщення, взаєморозташування; *гр. shēma* — образ, вид, форма) — «це синтагмальна символна модель речення, у якій подано основні реченнєвотвірні компоненти-носії предикативності та обов'язкові валентно зумовлені компоненти, потрібні для забезпечення інформаційної достатності речення» (Ситар 2017, 66).

Англійською: structural sentence scheme.

СХЕМА БОКСОВОГО ТІПУ, *-u*, ж.р. (*англ. box* — коробка) — «багат шарова та багатокомпонентна модель нашого уявлення про речення, подання результатів його аналізу на синтаксичному, семантичному, прагматичному та просодичному рівнях» у вигляді кількох боксів (рамоч): у зовнішньому боксі відбито властивості конструкції, у внутрішніх — властивості її складників (Ситар 2017, 66).

Синоніми: бокс-діаграма, рамкова діаграма, запис у бокс-стилі.

Англійською: box type scheme.

СХЕМАТИЧНА МОРФОЛОГІЧНА КОНСТРУКЦІЯ, *-oī + -oī + -ī*, ж.р. (*гр. shēma* — образ, вид, форма; *гр. morpho* — форма, вигляд і *logos* — слово, вчення; *лат. constructio* — побудова) — конструкція, «складовими якої є морфеми, кожна з яких вносить певний семантичний зміст» (Fried 2013, 28).

Англійською: schematic morphological construction.

Т

ТЕМПОРАТИ́В, *-а*, ч.р. (*лат.* tempus – час, проміжок часу, пора) — «компонент семантико-синтаксичної структури речення на позначення часової характеристики» (Загнітко 2012, Т.4, 25).

Англійською: *temporative*.

ТИП ЧАСТОТІ́, *-у*, ч.р. (*фр.* type від *гр.* typos – відбиток, зразок, форма) — «позначає кількість відмінних слів, які зустрічаються в певній конструкції» (Goldberg 1995, 134).

Англійською: *type frequency*.

У

УМОВНЕ РА́МКОВЕ ОБМЕ́ЖЕННЯ, *-ого + -ого*, с.р. — «для того, щоб ситуація була маркована дієсловом, ситуація або досвід можуть бути гіпотетичними або історичними і не повинні безпосередньо сприйматися, але необхідно, щоб ситуація або досвід викликали культурну одиницю, яка є звичною і відноситься до тих, хто використовує слово» (Goldberg 2010, 46).

Англійською: *conventional frame constraint*.

Ф

ФОРМА В КОНСТРУ́КЦІЇ, *-и*, ж.р. (*лат.* forma – зовнішність, вигляд і *лат.* constructio – побудова) — «будь-яка комбінація синтаксичних, морфологічних або просодичних ознак» (Fried 2015, 975).

Англійською: *form in construction*.

ФОРМАЛЬНІ ІДІОМИ, *-их*, мн. (*лат. forma* – зовнішність, вигляд і *гр. idiōta* – особливість, самобутній, неповторний вираз) — «синтаксичні шаблони, призначені для семантичних і прагматичних цілей, які не можна впізнати тільки по їх формі» (Fillmore, Kay, O'Connor 1988, 505).

Англійською: formal idioms.

ФРА́ЗА, *-и*, ж.р. (*гр. phrasis* – вираз, спосіб вираження) — «інтонаційно-синтаксична одиниця членування мовленнєвого потоку, яка характеризується смисловою й інтонаційною цілісністю й відділяється від інших фраз тривалою паузою» (Селіванова 2006, 641).

Англійською: phrase.

ФРАЗЕОЛОГІ́ЗМ, *-у*, ч.р. (*гр. phrasis* – вислів і *logos* – слово) — «нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотв. взаємодії одиниць лексичного, морфол. та синтаксичних рівнів» (Українська мова: Енциклопедія / М.Ф. Алефіренко, с.770).

Англійською: phraseology.

ФРАЗЕОЛОГІ́ЗМ-КОНСТРУ́КЦІЯ, *-ї*, ч.р. (*гр. phrasis* – вислів і *logos* – слово; *лат. constructio* – побудова) — «синтаксично автономні висловлення сталого складу, в яких пропущені деякі елементи» (Добровольський 2017, 8).

Англійською: phraseologism-construction.

ФРАЗЕОЛОГІ́ЧНА МОДЕ́ЛЬ, *-ої + -ї*, ж.р. (*гр. phrasis* – вислів і *logos* – слово; *фр. modéle* від *modello* – формувати від *лат. modulus* – міра, зразок) — фразеологізм, що «зазнав узагальнення, абстрагування і в сучасній мові перетворився на образну модель, що складається з постійних і змінних елементів і має самостійне значення, яке не збігається із синтаксичним значенням конструкції і з індивідуальним значенням фразеологізму, від якого бере початок модель» (Солганик 1976, 73).

Англійською: phraseological model.

ФРАЗЕОЛО́ГІЯ, *-ї*, ж.р. (*гр. phrasis* – вираз і *logos* – слово, вчення) — «1) сукупність фразеологічних одиниць певної мови, форми її існування, додаткової

лексико-фразеологічної системи (жargonу, сленгу, професійній мові, аргю) або індивідуального стилю мовця; 2) розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови, його семантичні, структурні, семіотичні, функціональні, комунікативні особливості, закономірності виникнення та творення фразеологізмів» (Селіванова 2006, 643).

Англійською: phraseology.

ФРЕЙМ, -у, ч.р. (англ. frame – кадр, рамка) — «абстракція («ідеалізація») цілісного індивідуального сприйняття, пам'яті, досвіду, дії або об'єкта» (Adele Goldberg 2010).

Англійською: frame.

ФРЕЙМ, -у, ч.р. (англ. frame – кадр, рамка) — «структура репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію по її використанню» (Селіванова 2006, 645).

Англійською: frame.

ФУНКТИВИ, -ів, мн. — «одиниці одночасно і лексичного, і граматичного фонду. Вони лексичні, оскільки характеризуються відносно стійкою будовою, єдиною семантикою і являють собою таку ж єдність планів вираження і змісту, як і звичайні слова. <...> Вони граматичні, оскільки їх призначення полягає в оформленні зв'язків між компонентами синтаксичних конструкцій, тобто вони є граматичними показниками зв'язків» (Колосова, Черемисина 1987, 19).

Англійською: functives.

Ч

ЧАСТОТА ТОКЕНА, -и, ж.р. (від англ. token – токен, лексема) — частота, яка «відноситься до кількості використання конкретного екземпляра (наприклад, певного слова) у певній конструкції» (Goldberg 1995, 134).

Англійською: token frequency.

ЧАСТО́ТИ СПІЛЬНИХ ПОДІЙ, мн. — «найпростіший підхід до включення частот корпусу, який включає лише перевірку того, завірена чи ні певна конструкція, комбінація конструкцій чи певний лексичний елемент у конструкції. Іншими словами, відповідне розрізнення частоти знаходиться між нулем і одиницею або більше» (Gries 2013, 97).

Англійською: frequencies of co-occurrence.

ЧЛÉНИ РЕ́ЧЕННЯ, *-ів*, мн. — «мінімальні синтаксичні одиниці, що виконують у реченні формально-синтаксичні та семантико-синтаксичні функції й виражаються повнозначними словами або сполученнями слів» (Загнітко 2012, Т.4, 166).

Англійською: parts of sentence.

Ш

ШАБЛÓНИ ЛІВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ, *-ів*, мн. (*нім.* schablone від *фр.* echantillon — зразок) — шаблони створення екземплярів в конструкційній граматиці, що «пояснюють залежності, які приблизно відповідають явищам wh-руху в трансформаційній традиції» (Fried 2015, 994).

Синонім: віддалена реалізація.

Англійською: left-isolation patterns.

Р

P-VALUE КРИТÉРІЮ ФІШЕРА, — «показник ступеню сили притягнення колострукції. Чим менша p-value, тим більша ймовірність, що спостережуваний розподіл частот досліджуваних одиниць не є випадковим та сильнішою є сила притягнення між лексемою та конструкцією» (Жуковська 2018, 337).

Англійською: p-value of Fisher's criterion.

P-СУБ'ЄКТ, *-а*, ч.р. — «суб'єктний аргумент предикатора, зазвичай аргумент, пов'язаний з семантичною роллю вищого рангу» (Fillmore 1988, 43).

Англійською: P-subject.

S

S-СУБ'ЄКТ, *-а*, ч.р. — «суб'єкт кінцевого речення» (Fillmore 1988, 43).

Англійською: S-subject.

